

66980

KARADENİZ TEKNİK ÜNİVERSİTESİ

FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ

PEYZAJ MİMARLIĞI ANABİLİM DALI

ARTVIN HATILA VADİSİ MİLLİ PARKI DOĞAL KAYNAK DEĞERLERİNİN
REKREASYONEL NİTELİĞİNİN İNCELENMESİ

Peyzaj Mimarı Banu Ç. SALİHOĞLU

Karadeniz Teknik Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsünde
“Yüksek Lisans (Peyzaj Mimarlığı)”
Ünvanı Verilmesi İçin Kabul Edilen Tezdir

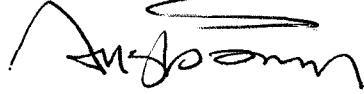
Tezin Enstitüye Verildiği Tarih : 17. 01. 1997

Tezin Savunma Tarihi : 24. 02. 1997

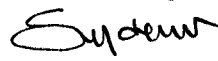
Tez Danışmanı : Prof. Dr. Rahim ANŞIN

Jüri Üyesi : Prof. Dr. Ali ÖZBİLEN

Jüri Üyesi : Prof. Dr. Saliha AYDEMİR

Enstitü Müdürü : Prof. Dr. Fazıl ARSLAN

OCAK 1997

TRABZON

ÖNSÖZ

Koruma alanlarında çeşitli ulusal ve uluslararası sınıflandırmalar yapılmıştır. Ancak bütün korunan alanlar içerisinde en dikkati çeken alanlar sahip olduğu kaynak değerlerinin zenginliği nedeniyle Milli Parklardır.

Bu tez, milli park olarak ilan edilmiş bir alanın, en üstün özellikleri olan doğal ve /veya kültürel kaynak değerlerinin rekreasyonel niteliklerinin incelendiği bir çalışma olarak ortaya konmuştur.

Yüksek Lisans Tez danışmanlığımı üstlenerek çok değerli bilgi ve yardımlarını esirgemeyen Hocam Sayın Prof. Dr. Rahim Anşin'e ve bu çalışmada ve öncesinde değerli yardımlarını gördüğüm Hocam Sayın Prof. Dr. Ali Özbilen'e içten teşekkürlerimi sunarım. Ayrıca Hocam Sayın Prof. Dr. Saliha Aydemir'e de gösterdiği ilgi ve yardımlardan dolayı teşekkürü bir borç bilirim.

Her zaman, her türlü çalışmada değerli desteklerini gördüğüm Artvin Orman Fakültesi Dekanı Prof. Dr. Yılmaz Öztan'a ve Prof. Dr. Zafer Aslan'a müteşekkirim.

Tezimle ilgili bazı konularda çok değerli yardımlarını gördüğüm KTÜ Orman Fakültesi Peyzaj Mimarlığı Bölümü Araştırma Görevlilerinden Sn.Öner Demirel'e ve

Çalışmalarımın her aşamasında son derece özverili yardımlarından ötürü Orman Yüksek Mühendisi Sn. Oğuz Kurdoğlu'na teşekkürü zevkli bir görev sayarım.

Bu çalışmanın doğa severlere, milli park uygulayıcılarına ve ilgilenenlere faydalı olmasını içtenlikle dilerim.

Trabzon, Ocak 1997

Banu Ç. SALİHOĞLU

İÇİNDEKİLER

	<u>Sayfa No</u>
ÖNSÖZ.....	II
İÇİNDEKİLER.....	III
ÖZET.....	VI
SUMMARY.....	VII
ŞEKİL LİSTESİ.....	VIII
TABLO LİSTESİ.....	IX
SEMBOL LİSTESİ.....	XI
EK TABLO LİSTESİ.....	XII
EK ŞEKİL LİSTESİ.....	XIII
1. GENEL BİLGİLER.....	1
1.1. Giriş.....	1
1.2. Literatür Özeti.....	2
1.3. Rekreasyonun Tanımı ve Özellikleri	8
1.3.1. Serbest Zaman Kavramı.....	8
1.3.2. Rekreasyon, Tanımı, Nitelikleri ve Sınıflandırılması.....	
1.3.3. Ormaniçi Rekreasyon.....	11
1.4. Milli Park Tanımı ve Nitelikleri.....	14
1.4.1. Doğa Koruma ve Milli Park Kavramı.....	14
1.4.2. Milli Parkların İşlevleri.....	15
1.4.2.1. Milli Parkların Koruma Yönünden İşlevleri.....	16
1.4.2.2. Milli Parkların Rekreasyon Yönünden İşlevleri.....	18
1.4.2.3. Milli Parkların Ekonomik Faydaları.....	18
1.4.2.4. Korunan Alanlar ve Turizm.....	19
2.YAPILAN ÇALIŞMALAR.....	21
2.1.Araştırma Alanının Tanıtımı.....	21
2.1.1. Konum.....	21
2.1.2. Doğal ve Kültürel Kaynaklar.....	22

2.1.2.1. Doğal Kaynaklar.....	22
2.1.2.2. Kültürel Kaynaklar.....	28
2.2. Materyal	31
2.3. Yöntem.....	32
2.3.1. Ön Çalışmalar.....	32
2.3.2. Anketler.....	33
2.3.3. Yöntem Çalışmaları.....	34
2.3.4. Yöntem Değerlendirme Çalışmaları.....	37
3. BULGULAR.....	41
3.1. Anket Sonuçlarına Göre Ziyaretçi Özellikleri.....	41
3.1.1. Sosyo-Ekonomik Durum.....	41
3.1.2. Ziyaret İlişkileri.....	43
3.1.3. Aktivite ve Kolaylık İstekleri.....	45
3.1.4. Alandan Faydalanma Durumu.....	47
3.1.5. Doğal Peyzaj Alanlarına İlişkin Veriler.....	49
3.2. Rekreasyon Talep Hesaplamalarına Göre Elde Edilen Bulgular.....	57
3.3. Planlamaya Yönelik Saptamalar.....	57
4. İRDELEME	61
4.1. Anket Sonuçlarının İrdelenmesi.....	62
4.1.1. Ziyaretçilerin Sosyo-Ekonomik Durumu.....	62
4.1.2. Ziyaret İlişkileri.....	63
4.1.3. Aktivite ve Kolaylık İstekleri.....	65
4.1.4. Alandan Faydalanma Durumu.....	66
4.1.5. Doğal Peyzaj Alanlarına İlişkin Durum.....	66
4.1.5.1.Dört Temel Değişkene Göre İlişkiler.....	67
4.2. Rekreasyon Talebinin İrdelenmesi.....	69
4.3. Planlamaya Yönelik Kararların İrdelenmesi.....	70

5.SONUÇLAR	73
5.1. Ziyaretçi Özelliklerinin Tanımlanmasına İlişkin Sonuçlar.....	73
5.2. Doğal Peyzaj Alanlarına İlişkin Sonuçlar.....	74
5.3. Rekreatyoneel Talep Saptamalarına İlişkin Sonuçlar.....	75
5.4. Planlama Kararlarına İlişkin Sonuçlar.....	75
6. ÖNERİLER	77
6.1. Alt Yapıya İlişkin Öneriler.....	77
6.2. Ulaşım İlişkin Öneriler.....	78
6.3. Tanıtım ve Uyarı Konusundaki Öneriler.....	79
6.4. Konaklamaya İlişkin Öneriler.....	80
6.5. Çevre Kirlenmesi ve Doğa Korumaya Yönelik Öneriler.....	80
7. KAYNAKLAR	82
8. EKLER	87
9.ÖZGEÇMİŞ	120

ÖZET

Artvin İl Sınırları içindeki, Hatila Vadisi Milli Parkı'nın doğal ve kültürel kaynak değerlerinin rekreasyonel niteliklerinin incelendiği bu çalışma, birbirini bütünleyen başlıca iki aşamadan oluşmaktadır. İlk aşamada; alan ve ziyaretçilerden doğal peyzaj alanlarına yönelik veriler elde edilmeye çalışılmış, bu doğrultuda “Ormanıçi (OI)” ve “Kentiçi(KI)” olmak üzere kapsamlı anketler yapılmıştır. İkinci aşamada ise; elde edilen bu verilere dayanarak, bir yöntem çerçevesinde alanın rekreasyonel talebi saptanmıştır. Elde edilen tüm veriler ışığında Hatila Vadisi Milli Parkı için bir zonlama ve sirkülasyon sistemi oluşturularak alanın ihtiyacı olan -ileride hazırlanacak olan- “Gelişim Planı” için de bir takım önerilerde bulunulmuştur.

Anahtar Kelimeler: Hatila Vadisi, Rekreasyonel Talep, Milli Park.

SUMMARY

An Investigation on Recreational Character of Natural Source Values of Hatila Valley National Park

In this study, Hatila Valley National Park which is in Artvin (Province), was chosen as an investigation field and the effect of the natural and cultural resources the recreation quality were examined.

The work consists of two main stages completing to each other.

In the first stage, the characteristics of natural landscape and the visitors attitude towards national park were put forward. An extensive questionnaire were carried out in the forest (National Park) and also in the urban area (Artvin City).

At the second stage, the recreation demand was established based on the data explained in the first stage using a specific method.

In the light of considerable obtained data, zoning and circulation systems were achieved for the Hatila Vadisi National Park. During to these systems, some proposals were done for the further "Development Plan".

Key Words: Hatila Valley, Recreational Demand, National Park

ŞEKİL LİSTESİ

	<u>Sayfa No</u>
Şekil 1. Hatıla Vadisi Milli Parkı'nın Konumu.....	21
Şekil 2. Hatıla Vadisi'nin Genel Görünüşü.....	22
Şekil 3. Hatıla Vadisi'ndeki Zengin Bitki Örtüsü.....	24
Şekil 4. Hatıla Vadisi Milli Parkı Alanındaki İki Konaklama Ünitesinden Biri.....	29
Şekil 5. Yaş Durumu İle Doğal Peyzaj Alan Tercihleri Arasındaki İlişki (O.İ.).....	50
Şekil 6. Öğrenim Durumu İle Doğal Peyzaj Alan Tercihleri Arasındaki İlişki (OI)	50
Şekil 7. Meslek Durumu İle Doğal Peyzaj Alan Tercihleri Arasındaki İlişki (O.İ.)	51
Şekil 8. Gelir Durumu İle Doğal Peyzaj Alan Tercihleri Arasındaki İlişki (O.İ.)....	52
Şekil 9. Yaş Durumu İle Doğal Peyzaj Alan Tercihleri Arasındaki İlişki (K.İ.).....	53
Şekil 10. Öğrenim Durumu İle Doğal Peyzaj Alan Tercihleri Arasındaki İlişki (KI)	54
Şekil 11. Meslek Durumu İle Doğal Peyzaj Alan Tercihleri Arasındaki İlişki (K.İ.)	55
Şekil 12. Gelir Durumu İle Doğal Peyzaj Alan Tercihleri Arasındaki İlişki (K.İ.)....	56
Şekil 13. Cerattepe Mevkii Altın Madeni İşletme Alanının Bir Bölümü.....	61

TABLO LİSTESİ

	<u>Sayfa No</u>
Tablo 1. Araştırma Alanına Ait Meteorolojik Veriler.....	27
Tablo 2. Yüksekliklere Göre Enterpole Edilen Yağış Verileri.....	28
Tablo 3. Yüksekliklere Göre Enterpole Edilen Sıcaklık Verileri.....	28
Tablo 4. Artvin İli ve İlçelerinin Toplam Nüfusları.....	28
Tablo 5. Rekreatif Etkinlikte Bulunanların Cinsiyetlerine Göre Dağılımı (Oİ).....	41
Tablo 6. Rekreatif Etkinlikte Bulunanların Yaş Gruplarına Göre Dağılımı (Oİ).....	41
Tablo 7. Rekreatif Etkinlikte Bulunanların Meslek Durumlarına Göre Dağılımı (Oİ)	42
Tablo 8. Rekreatif Etkinlikte Bulunanların Öğrenim Durumlarına Göre Dağılımı(Oİ).....	42
Tablo 9. Rekreatif Etkinlikte Bulunanların Gelir Durumlarına Göre Dağılımı (Oİ)....	42
Tablo 10. Rekreatif Etkinlikte Bulununların Sayısı (Kİ).....	43
Tablo 11. Rekreatif Etkinlikte Bulununların Hatila Vadisine Gitme Sıklığına Göre Dağılımı (Kİ)	43
Tablo 12. Rekreatif Etkinlikte Bulununların Hatila Vadisine Gitme Sıklığına Göre Dağılımı(Oİ)	44
Tablo 13. Rekreatif Etkinlikte Bulununların Ulaşım Araçlarına Göre Dağılımı (Oİ)....	44
Tablo 14. Rekreatif Etkinlikte Bulununların Burada Kalış Sürelerine Göre Dağılımı(Oİ)	45
Tablo 15. Rekreatif Etkinlikte Bulununların Ulaşım Mesafesine Göre Dağılımı (Oİ)...	45
Tablo 16. Rekreatif Etkinlikte Bulununların Vadi'de Zamanlarını Geçirme Tercihlerine Göre Dağılımı(Oİ).....	46
Tablo 17. Rekreatif Etkinlikte Bulununların Vadi'de Zamanlarını Geçirme Tercihlerine Göre Dağılımı(Kİ).....	46
Tablo 18. Rekreatif Etkinlikte Bulununların Vadi'nin Beğendikleri Özelliklerine Göre Dağılımı(Kİ ve Oİ).....	46
Tablo 19. Rekreatif Etkinlikte Bulununların Rekreasyon Alanlarından Faydalanma Durumlarına Göre Dağılımı(Kİ).....	47

Tablo 20. Rekreatif Etkinlikte Bulununların Yeteri Kadar Faydalanmalarını Engelleyen Nedenler (Kİ).....	47
Tablo 21. Rekreatif Etkinlikte Bulununların Daha Sık Gelmelerine ve Daha Uzun Kalmalarını Engelleyen Nedenler (Oİ).....	48
Tablo 22. Rekreatif Etkinlikte Bulununların Tesis Yetersizliğini Yorumlaması (Oİ)...	48
Tablo 23. Tesisleri Yetersiz Bulanların Tercih ettikleri Tesislere Göre dağılımı (Oİ)..	48
Tablo 24. Rekreatif Etkinlikte Bulununların Tercih Ettikleri Doğal Peyzaj Alanlarına Göre Dağılımı (Kİ ve Oİ).....	49
Tablo 25. Yaş Grupları ile Doğal Peyzaj Alan Tercihleri Arasındaki İlişki (Oİ).....	49
Tablo 26. Öğrenim Durumu ile Doğal Peyzaj Alan Tercihleri Arasındaki İlişki Oİ)...	50
Tablo 27. Meslek Durumu ile Doğal Peyzaj Alan Tercihleri Arasındaki İlişki (Oİ).....	51
Tablo 28. Gelir Durumu ile Doğal Peyzaj Alan Tercihleri Arasındaki İlişki (Oİ).....	52
Tablo 29. Yaş Grupları ile Doğal Peyzaj Alan Tercihleri Arasındaki İlişki (Kİ).....	53
Tablo 30. Öğrenim Durumu ile Doğal Peyzaj Alan Tercihleri Arasındaki İlişki (Kİ)...	54
Tablo 31. Meslek Durumu ile Doğal Peyzaj Alan Tercihleri Arasındaki İlişki (Kİ).....	55
Tablo 32. Gelir Durumu ile Doğal Peyzaj Alan Tercihleri Arasındaki İlişki (Kİ).....	56

SEMBOL LİSTESİ

O.İ.	Orman İçi
K.İ.	Kent İçi
D.Y.O.	Doğal Yaşlı Orman
R.E.	Rekreatif Etkinlik
D.P.A.	Doğal Peyzaj Alanları
IUCN	Uluslararası Doğa ve Doğal Kaynakları Koruma Birliği
ORUD	Ormaniçi Rekreasyon Uygunluk Değeri
KUD	Kullanılabilirlik Değeri
ORUKUD	Ormaniçi Rekreasyona Uygunluk ve Kullanılabilirlik Değeri
R.T.D.	Rekreasyon Talep Değeri
A.K.K.	Arazi Kullanma Kabiliyeti

EK TABLO LİSTESİ

	<u>Sayfa No</u>
Ek Tablo 1. Milli Park İçindeki Doğal Peyzaj Alanlarının Plan Karelere Dağılımı..	93
Ek Tablo 2. Plan kareler İçindeki Doğal Peyzaj Alanlarının Dağılımı.....	98
Ek Tablo 3. Plan Kareler İçindeki Doğal Peyzaj Alanlarının Değerlerinin Dağılımı	99
Ek Tablo 4. Milli Park Sınırı İçindeki Alanların Dağılımı.....	104
Ek Tablo 5. Rekreatiyonel Talep Değeri.....	105

EK ŞEKİL LİSTESİ

- Harita 1. Jeoloji Haritası
- Harita 2. Topografya Haritası
- Harita 3. Eğim Haritası
- Harita 4. Arazi Kabiliyeti Sınıfları Haritası
- Harita 5. Toprak Sınıfları Haritası
- Harita 6. Su Durumu Haritası
- Harita 7. Arazi Kullanımı Haritası
- Harita 8. Ulaşım Durumu Haritası
- Harita 9. Rekreasyon Talebini Gösteren Harita
- Harita 10. Zonlama Haritası

1. GENEL BİLGİLER

1. 1. Giriş

Doğa koruma, her zaman güncelliğini koruyan ve koruyacak olan bir olgudur. Gelişen teknolojinin beraberinde gelen çeşitli özellik ve yapıdaki endüstriyel atıklar, nüfus artışı ve çarpık kentleşme; doğal kaynakların tahribine ve yok olmasına neden olmaktadır. Doğal alanların yok edilmeden oldukları gibi gelecek kuşaklara bırakılma istek ve zorunluluğu, günümüzde kabul görmüş bir gerçektir. Bu alanların korunması zorunluluğundan doğan çok çeşitli önlemler ve koruma statüleri geliştirilmiş ancak milli parklar tüm koruma statüleri içinde etki, planlama ve yönetim açısından en önemlileri olarak ortaya çıkmıştır. Korunan alanların başında gelen milli parklar, mevcut doğal ve kültürel değerlerin korunmasını sağlarken, aynı zamanda insanlara açık hava rekreasyonu yapma olanağını da sunmaktadır. Ayrıca milli parkların bilimsel ve eğitsel yönden de bir çok faydaları bulunmaktadır (1, 10, 12, 13).

Yeşil alandan yoksun kent yaşantısı, insanların hem ruhsal hem de bedensel gereksinmelerini karşılamalarına engel teşkil etmekte, özellikle rekreasyonun en etkili ve cazip türü olan açık hava rekreasyonunu mümkün kılamamaktadır. Açık hava rekreasyonunun da amacına en uygun olanı ormanlarda yapılabilmektedir. Açık hava rekreasyonu ile ormanların toplum yaşantısındaki öneminin çok önceleri benimsendiği sanayileşmiş toplumlarda, konuya ilişkin değişik yönlü ve çok sayıdaki bilimsel araştırmaların ulusal kaynak kullanma politikası ilkelerinin saptanmasında yönlendirici bir rol oynadıkları görülmektedir (1).

Bu nedenle, Artvin ili sınırları içinde bulunan Hatila Vadisi Milli Parkı araştırma alanı olarak belirlenmiştir. Vadi 1994 yılında Milli Park olarak ilan edilmiştir. Henüz bir Gelişim Planı bulunmamaktadır. Çalışmanın amacı, açık hava rekreasyonuna imkan veren bu Milli Park için koruma-kullanma dengesini sağlayacak bir zonlama sistemi kurarak yakın bir gelecekte hazırlanacak olan "Gelişim Planı"na alt yapı oluşturmaktır. Bu amaç doğrultusunda alanın doğal kaynak değerlerinin rekreasyonel niteliği incelenerek bir zonlama sistemi önerilmiş ve Gelişim Planı'nın gerekliliği ortaya konularak bu yönde bir takım önerilerde bulunulmuştur.

Bu amaçlar doğrultusunda tez 7 ana bölümden oluşmaktadır:

Birinci bölümde, genel bilgiler başlığı altında konunun önemi genel hatlarıyla verilmeye çalışılmıştır. Rekreasyonun tanımı, nitelikleri ve sınıflandırması yapıldıktan sonra, doğa koruma, milli park kavramları ve milli parkların işlevine değinilmiştir. İkinci bölümde, araştırmada yararlanılan materyaller tanıtılarak yöntem ortaya konulmuştur. Üçüncü bölümde, araştırma alanının genel olarak tanıtımı yapılmıştır. Dördüncü bölümde, anket uygulamaları ve yöntem uygulamaları sonucu elde edilen bulgular anlatılmıştır. Beşinci bölümde, elde edilen bulgular -daha önce yapılmış benzer çalışmaların da ışığı altında- tartışılmış ve değerlendirilmiştir. Altıncı bölümde, araştırma sonuçlarına, yedinci bölümde, önerilere yer verilmiştir.

1. 2. Literatür Özeti

Açık hava rekreasyonu ve milli parklar konusuna ilişkin araştırma ve incelemeler özellikle Avrupa ve Amerika'da çok yüksek sayılara ulaşmıştır. Araştırma konusu ile ilgili bulunan yurtiçi ve yurt dışındaki bazı çalışmalar aşağıdadır.

Çalışma alanı olarak Hatıla Vadisi Milli Parkı'nın seçilmiş olduğu bu çalışma için, alanda ileride yapılacak olan peyzaj planlamaya alt yapı olması açısından mevcut doğal ve kültürel kaynak değerleri incelenmiştir. Avustralya'da benzer bir çalışma gerçekleştiren Mugavin (2) ülkedeki milli parkların fiziksel ve kültürel karakteristiklerini tanıtarak, planlama ile ilişkili tepkileri irdelemiş, peyzaj planlama ve tasarım aracılığıyla bir arazi ünitesi çalışması gerçekleştirmiştir.

Hatıla Vadisi 1994 yılında ilan edilen bir milli park olarak ülkemizdeki korunan alanlar arasında yerini almıştır. Bu milli parkta ileride yapılacak olan peyzaj planlamada, yönetimden kaynaklanabilecek bir takım problemler için şimdiden önlem almak amacıyla yerel karakteristikler incelenmiştir. Erwin (3) de ilgili çalışmasında, geçen 10-15 yıl süresince milli parklar ve diğer korunan peyzaj alanlarında ve sayılarında görülen önemli yükselişi ele almıştır. Gözden geçirilen bu literatürde sunulan önemli noktalar; peyzaj kaynakları ve turizm ile yerel nüfuslu korunan alanlarla ilgili bilgilerin yetersizliğidir. Yine literatürde, yerel karakteristikleri göz önüne almadan yapılan planlamalarda, peyzaj yönetiminden kaynaklanan problemlerin ortaya çıkmakta olduğu konusunda uyarılar yer almaktadır.

Bu çalışmada alan olarak seçilen Hatila Vadisi bir milli parktır. Bu milli park için de koruma-kullanma dengesini bozmayacak bir planlamaya ihtiyaç vardır. Bu planlamanın uygulanabilmesi için de alanın karakteristik özelliklerine uygun bir **zonlama sistemi** gerekmektedir. Bu nedenle Palouse ve aşağıda sözü edilen Gomolshanian örnekleri için gerçekleştirilen zonlama tipleri gözden geçirilmiştir. Carlson ve arkadaşları çalışmalarında; Palouse olarak bilinen Doğu Washington ve Kuzey Idaho (USA)'nın bir kısmı için koruma ve rekreasyon planlaması hakkında sonuçlar vermişlerdir. Palouse'da özellikle korumaya önem verilmiştir. Çünkü bu alan, hem tarım hem de toprak erozyonu ile oluşan çevresel bozulma konusunda çok hassastır. Bu doğrultuda; doğa-koruma, rekreasyon-koruma ve ekolojik önem göz önünde tutularak, bilimsel platformda milli parklar için kolay bir zonlama oluşturulmuştur (4).

Gomolshanian Park, arazisi bakımından, (Kharkow mntıkası, Ukrainian SSR) dört fonksiyonel zona ayrılmıştır; sadece rezerv karakterdeki zon, rezerv olarak tanımlanmış zonlar, rekreasyonel zon, tampon-ekonomik zonlar. Yayında, bu zonların herbiri ayrıntılı bir şekilde tartışılmıştır (4).

Orman alanlarında yapılan rekreatif etkinliklerin gerçekleştirilebileceği, Hatila Vadisi'nde kaynakların rekreasyonel niteliğinin incelendiği bu çalışma öncesi, açık hava rekreasyonunun özellikle orman alanlarında gerçekleşme biçimlerini inceleyerek milli park ve ormanlık alan planlama temelleri üzerinde duran Douglass'ın, "Forest Recreation" (5) adlı eseri incelenerek konuyla alakalı temel bilgiler elde edilmiştir.

Hatila Vadisi için ziyaretçi verilerini ve orman peyzaj öğelerine ilişkin ziyaretçi tecihlerini belirleyebilmek için ziyaretçiler ve kent halkı üzerinde uygulanacak anket sorularının derlenmesinde yol gösterici nitelikte "Outdoor Recreation Surveys" adlı yayın incelenmiştir. Yayında, Davidson tarafından alan etüdlerinde uygulanan anket çalışmalarındaki soruların düzenlenmesine ilişkin bilgiler ve alanın tanınma durumu, ziyaret ilişkileri, alanın sunduğu aktivite çeşitliliği, alandan faydalanma durumu konularında gruplaşan örnek anket soruları yer almaktadır (6).

Hatila Vadisi Milli Parkı'nın doğal kaynak değerlerinin incelendiği bu çalışmada, milli park olabilirlik kriterlerinin neler olduğu ve milli parkların işlevleri konularında bilgi veren, Mackinnon ve arkadaşlarının "Managing Protected Areas" adlı eseri incelenmiştir. Ekim 1982 de yapılan dünya kongresinde sunulan "Milli Parklar ve Korunan Alanlar"ı konu alan bir dizi bildiriye içeren bu kitapta kongre bildirileri yanısıra, özel workshop

bildirileri de yer almaktadır. Bu yayın, korunan alanların planlanması ve yönetimi, rezerv alanlar için çeşitli aktivitelerin seçimi gibi konuları içermektedir (7).

Yine, Doel ve Twardzik'in hazırladığı "Elements of Park and Recreation Administration" adlı bir başka kitap milli park planlamaları ve yönetimi konusunda bilgi vermesinden dolayı faydalanılan bir kaynak olmuştur. Eserde 14 bölüm içinde park ve rekreasyon yönetim elemanlarından bahsedilmektedir. Serbest zaman kavramı ve rekreasyonun anlamı tartışıldıktan sonra, parkların geçmişi ve ülkelerin rekreasyon konusundaki araştırmalarından sözedilmiştir. Hatila Vadisi için gerekli olan koruma kullanma dengesini sağlayacak bir planlamadır. Bu ve bunun gibi yayınlar sayesinde bir milli parkın ihtiyacı olan ideal planlamanın nasıl oluşturulabileceği konusunda bilgiler elde edilmiştir.

Bir başka çalışmada Hultman (9), ormanların işlevlerini anlamak için rekreasyonel kaynaklar olarak sembolik, psikolojik ve sosyal değerleri tetkik etmiş ve bunları istatistiksel olarak değerlendirmiş, rekreasyonel planlamada ana kavramları tartışmıştır (9). Bunun bir benzeri olarak Hatila'da yapılan ise, vadinin içerdiği doğal peyzaj alanlarının tercih durumları göz önünde bulundurularak bu alanlara olan talebin belirlenmesi ve planlama için bir takım temellerin ortaya koyulmasıdır.

Hatila Vadisi için çalışmanın sonunda bir zonlama sistemi önerilmiştir. Bu sistem oluşturulurken IUCN'in ölçütleri haricinde Gülez'in Trabzon-Meryemana ve Yöresi'ni ulusal ve uluslararası milli park ölçütlerinde incelediği ve alanın bu ölçütlere uygunluğunu saptadığı çalışması da incelenmiştir. Gülez araştırmasının sonucunda yörenin milli park olarak planlanması ve yönetimi açısından dört zona ayrılması önerilmiştir. Bunlar: Zon I (Mutlak Doğal Zon), Zon II (Yönetilen Doğal Zon), Zon III (Tarihsel Koruma Zonu) ve Zon IV (Rekreasyonel Gelişim ve İdari Zon) dur. Ayrıca uygun bir sirkülasyon sistemi ile IV. Zon içerisinde iki rekreasyonel gelişim alanı oluşturulması önerilmiştir (10).

Öte yandan incelenen diğer bir çalışma Akesen'in Uludağ Milli Park'ında gerçekleştirdiği doktora tezidir. Akesen burada bir yandan, yurdumuzdaki milli parklarda yapılan etüd ve gözlemler ile yerli, yabancı çeşitli kaynaklara öte yandan, örnek olarak alınan Uludağ Milli Park'ındaki "Alan Araştırması" biçiminde 10 078 kullanıcı birey üzerinde uygulanan anket sonuçlarına dayanarak, elde ettiği bulgular arasında matematik-istatistik ilişkiler kurmuştur. Böylece, açık hava rekreasyonu yönünden milli parklarımızın gösterdikleri çeşitli nitelikleri ve sorunları saptamış, bu sorunlara ilişkin önlem ve

önerilerde bulunmuştur (1). Hatila Vadisi için gerçekleştirilen çalışmada da ziyaretçiler üzerinde anket uygulanmıştır. Soruların hazırlanması sırasında Akesen'in anket sorularından faydalanılmıştır. Uludağ Milli Parkı uzun süre önce ilan edilmiş bir milli parktır ve gelişim zonunda yoğun bir kullanım söz konusudur. Böyle bir çalışmanın, Hatila Vadisi gibi yeni ilan edilmiş bir milli parkta gerçekleştirilen bu çalışma öncesi incelenmesi, Hatila'nın kullanım zonunda gelecekte oluşabilecek olan tahribatlara karşı önlem alınması açısından uygun görülmüştür.

Akesen bir başka yayınında, bir milli parkın ilanından, gelişim planlamasının yapımı ve uygulamasına kadar olan aşamaların, zaman planlamasının yapıldığı bir yöntemi ortaya koyan PERT (Program Evaluation and Review Technique) Ağ-plan yönteminin uygulanmasına ilişkin bir model geliştirerek söz konusu yöntemden milli park kuruluş çalışmalarında ne şekilde yararlanılabileceğini belirlemiştir (11). Bir milli parkın ilanından sonra gelişim planlamasının yapılmasına kadar geçen süreç çok uzun tutulmamalıdır. Aksi takdirde milli parkın mevcut kaynak değerlerinin, tahrib olma hatta yok olma tehlikesi içinde olması kaçınılmaz olabilir. Hatila Vadisi de bu kritik süreci yaşamakta olan bir milli parktır.

Hatila Vadisi Milli Parkı'nın Rekreatyonel Talep Değeri'ni hesaplandığı bu çalışmada Pehlivanoğlu'nun (12) İstanbul Metropolitan Alanı'ndaki en önemli lokal orman parçalarından biri olan Belgrad Ormanı'na ilişkin doktora çalışmasında, alanın rekreasyon potansiyeli ve genel planlama ilkelerini saptarken kullanmış olduğu ORUKUD yönteminin ORUD hesaplamalarından faydalanılmıştır. Pehlivanoğlu'nun çalışmaları birbirini bütünleyen başlıca iki aşamadan oluşmaktadır. İlk aşamada alan ve ziyaretçilerle orman peyzaj öğelerine yönelik veriler elde edilmeye çalışılmış, bu doğrultuda orman içinde ve kentte geniş kapsamlı anketler yapılmıştır. İkinci aşamada ise, değişik yollarla elde edilen bu verilere dayanılarak, ORUKUD adı verilen özgün bir yöntem çerçevesinde, ormanın, doğal, kültürel ve gerçek rekreasyon potansiyelleri saptanmış ve daha sonra da planlama ilkelerinin belirlenmesi yönüne gidilmiştir (12).

Pehlivanoğlu'nun Belgrad Ormanları'nda gerçekleştirdiği çalışmasının bir benzerini Gülez Doğu Karadeniz kıyı şeridinde gerçekleştirmiştir. Gülez'in (13) Doğu Karadeniz kıyı şeridinin doğal ve kültürel dokusuyla, peyzaj ve rekreasyon potansiyellerini incelediği çalışmasında, halk ve yabancı turistlerle anketler yapılarak, araştırma alanı için varolan matematiksel bir değerlendirme yöntemi geliştirmiştir. Bu yöntemle göre, doğal

peyzaj alanlarının rekreasyona uygunluk değerleri bulunarak araştırma alanına uygulanmıştır. Tezin irdeleme bölümünde, bu iki çalışmada elde edilen bir takım sonuçlar karşılaştırılmıştır.

Yine bir doğal alanda yapılmış rekreasyon potansiyel belirleme çalışması olmasından ötürü İter'in (14) İçel İli'nde yapmış olduğu çalışma incelenmiştir. Ülkemizde hızlı bir gelişme sürecine girmiş İçel İli'ndeki yayla alanlarında turizm ve rekreasyon potansiyelini belirlemek ve bu potansiyelin geliştirilmesine yönelik ekolojik alan kullanım ilkelerini ortaya koymak amacı ile İter'in yapmış olduğu çalışmada, önce bölgenin doğal ve kültürel kaynakları incelenmiş, mevcut yayla gelişmeleri değerlendirilmiş ve bu yayla alanlarında sürekli yaşayan ya da yılın belirli dönemlerinde gelen kişilerin rekreasyonel eğilim ve talepleri belirlenmiştir. Daha sonra elde edilen verilerin ışığında rekreasyonel yerleşmelere ekolojik açıdan en uygun yayla yerleşim alanları tesbit edilerek, bu alanlarda ekolojik alan kullanım ilkelerinin ortaya konulmasına çalışılmıştır (14).

Gülez, bir başka çalışmasında da ormaniçi rekreasyon potansiyelinin saptanması için geliştirilen bir değerlendirme yöntemini açıklamıştır. alışmasında açıklanan bu yöntem, bir ormaniçi rekreasyon alanında mevcut beş ögeye (peyzaj değeri, ulaşılabilirlik, iklim, rekreatif kolaylık ve olumsuz etkenler) ağırlık puanı verme ilkesine dayanmaktadır. Bu nedenle yöntemin özünü oluşturun ve her ögenin alabileceği ayrıntılı puanları da gösteren bir Ormaniçi Rekreasyon Değerlendirme Formu hazırlanmıştır. Toplam puan kuramsal olarak en çok 100 olacağından, ögelerin alabilecekleri puanların toplamı bir yerin, ormaniçi rekreasyon potansiyelini yüzde olarak vermektedir (15). Hatila Vadisi için gerçekleştirilen bu çalışma öncesi incelenen bu yöntemin, milli park ve benzeri büyük alanlar için kullanılabilirliği olamazken, ancak ormaniçi rekreasyon alanları gibi küçük alanlar için uygulanabilirliği söz konusudur.

Öte yandan Kurdoğlu 'nun Hatila Vadisi gibi, Doğu Karadeniz Bölgesi'nin kaynak değerleri yüksek vadilerinden biri olan Elevit Vadisi'nde gerçekleştirmiş olduğu bir çalışmada da, bir alanın milli park olarak değerlendirilmesinde önerilen bir yöntem uygulanmıştır. Yapılan arazi çalışmaları ve yönteme göre çeşitli uzmanlarla yapılan istatistiksel denetlemeler sonucu Elevit Vadisi'nin milli park olabilirlik yüzdesi (MPOY) ok yüksek bulunmuştur (16). Bu çalışmada milli parklar ve diğer korunan alan statüleri, milli park olabilirlik kriterleri tanıtılmakta ve milli parkların işlevleri hakkında ayrıntılı bilgiler verilmektedir.

Hatila Vadisi için yapılan bu çalışmanın bir benzeri olan Kurum'un (17) Beynam Ormanları'nda yaptığı çalışması, gerek yöntem tesbiti öncesi gerek tesbitten sonra gerçekleştirilen anket çalışmasının hazırlıklarının yapıldığı safhalarda yararlanılan bir kaynak olmuştur. Çalışmada korunan alanlar konu alınmış ve Beynam Ormanları'nın rekreasyonel potansiyeli saptanmıştır. Ankara Kenti Rekreasyon Sistemi'nin bir halkası olarak ele alınacak olan Beynam Muhafaza Ormanı ve yakın çevresi için koruma-kullanma ilkesi göz önünde bulundurularak, doğal ve kültürel kaynaklar ile potansiyel tesbitine dayalı bu araştırmada, koruma ve serbest zaman değerlendirilmesine ilişkin çok yönlü alan kullanımı amaçlanmış, buna göre ilke ve planlama kararları saptanmıştır (17).

Yukarıda açıklanan çalışmaların dışında, alanın tanınması konusunda bilgiler veren, ilgili bazı raporlar ve araştırmalar incelenmiştir. Bunlar aşağıda özetlenmiştir:

Milli Parklar Av ve Yaban Hayatı Genel Müdürlüğü, Artvin İli Milli Parklar Başmühendisliği tarafından hazırlanan Milli Parklar Envanter Cetveli ve Saha Döküm Tabloları (18). Bu saha döküm tabloları sayesinde Vadi'de mevcut meşçere tipleri belirlenmiştir. Yine bu tablolardan milli park sınırları içinde mevcut doğal yaşlı ormanların tesbitinde de faydalanılmıştır.

Milli Parklar Av ve Yaban Hayatı Genel Müdürlüğü'nün hazırladığı, 1994 yılında ilan edilen Hatilla Vadisi Milli Parkı'nın kaynak değerlerini belirten ve milli park olabilirliğini gösteren, alanla ilgili çalışma raporları (19). Bu raporlar Vadi'nin milli park olarak ilan edilmesine neden olan, başta flora (bitki örtüsü), fauna olmak üzere sahip olduğu kaynak değerlerini ortaya koymaktadır.

Toprak Etüdüleri ve Haritalama Dairesi, Arazi Tasnifi Fen Heyeti Müdürlüğü tarafından hazırlanan Artvin ili topraklarına ait bilgilerin yer aldığı Artvin İli Toprak Kaynağı Envanter Raporu (20), tez içinde, çalışma alanının tanıtımının yapıldığı bölümde, Vadi'nin toprak özellikleri hakkındaki bilgilerin derlenmesinde ve haritalanmasında faydalanılan bir kaynaktır.

Güleç ve Öztürk'ün koordinatörlüğünde yapılan "Çoruh Havzası Rekreasyon Geliştirme Planı" adlı, Çoruh Havzası'nın (Fırtına ve Tortum Vadileri dahil) bakir doğal çevre değerleriyle tarihsel, kültürel ve rekreasyonel kaynak değerlerinin belirli bir koruma-kullanma dengesi içinde planlanması ile ilgili öneriler getiren bu projenin temel amaçları; doğal çevreyi koruma, rekreasyon ve turizmi geliştirme olmak üzere üç grupta ele alınmıştır (21). Bu projenin gerçekleştirildiği alan, Çoruh Havzası'dır ki Hatila Vadisi de

Çoruh Nehri'nin ana kollarından biri üzerinde bulunan bir vadidir. Hatıla Vadisi'nde gerçekleştirilen bu çalışma öncesi incelenmesi gereken bir çalışma olarak görülmüştür. Çalışma alanı çevresinin tanınması açısından da faydalı bir kaynaktır.

Yine Meriç, Artvin İlinin Sosyo-Ekonomik Yapısı Adlı Mezuniyet Çalışması'nda, Artvin İlinin günümüze dek olan durumu incelenmiştir. Tarihle içiçe olan Artvin insanında oluşan karakteristik özellikler folkloruna da yansımıştır. Onun evi, barkı, yiyeceği ve geçinmesi için uğraştığı tarımı, insanlarla olan sosyal ilişkileri hakkında incelemeler çalışmada yer almıştır (22).

Yılmaz ve Özdemir ise, Artvin İl Turizm Envanteri ve Turizmi Geliştirme Planı adlı çalışmada "Artvin İli hudutları içerisinde, mevcut ve muhtemel turizm olanaklarını ortaya çıkarmak ve gelişmesi için alınması gerekli tedbirleri önermek" olan çalışma amacını gerçekleştirmektedir. Bu çalışmanın kapsamında ise, Artvin İlinin her türlü olanaklarını ortaya çıkarmak yer almaktadır. Fiziki özelliklerden, kültürüne kadar her türlü veri ve değerler gözden geçirilerek, turizme katkısı olanlar veya olabilecekler ayrı bir bütüğe altında incelenmiş ve değerlendirilmiştir (23).

Turan, Artvin ve Artvinliler Bursa Rehberi'nde eğitiminden folkloruna ve doğa güzelliklerinden insanın yapısına kadar birçok konuda Artvin'i ve Artvinli'yi daha yakından ve gerçekçi olarak tanıtmıştır (24).

İncelenen diğer bir çalışma ise, Artvin Valiliği ve Turizm Müdürlüğü'nün, kültürel ve turizm faaliyetleri olgusu içinde İl ve çevresini irdelerek tarihi yapılar, festival etkinlikleri, yöresel folklor özellikleri, yaylaları vs. inceleyerek hazırladığı, alanın planlama kriterlerine ışık tutacak olan "turizm envanter" çalışmasıdır. (25).

Alanın üstün kaynak değerlerinden olan bitki örtüsü ile ilgili yapılmış olan bir çalışma olduğundan incelenmiş olan Aslan ve arkadaşlarının, yaptıkları çalışmada Artvin Hatıla Vadisi Milli Parkı'nda 200-2400 yükseltiler arasında yayılış gösteren ağaç-çalı türlerinin ve bitki kuşaklarının belirlenmesine çalışılmaktadır. Ağaç-çalı türlerinin yayılışı, yükselti ve iklim etmenleri gözönünde bulundurularak araştırma alanında 5 adet bitki kuşağı belirlenmiştir. Bunlar: Yarı Kurak pseudomaki alanları (200-600m), Yarı Nemli Sapsız Meşe - Kayacık - Ladin -Sarıçam Ormanları (900-1300m), Yarı Nemli Ladin-Kayın-Gökmar Ormanları (900-1300m) Nemli Ladin - Gökmar Sarıçam - Huş Ormanları (26).

Yine incelenen bir diğerk çalışmada Öztan ve arkadaşları, Artvin Cerattepe Yöresi ve Meydanlar Mahallesi florası ile bu yöredeki saf ve karışık ladin meşcerelerinde yaptıkları floristik incelemelerde Artvin Cerattepe (1812m) merkez olarak ele alınmış, tepenin yakın yöresindeki saf ve karışık ladin meşcerelerinin floristik yapısı ortaya konulmaya çalışılmıştır. İncelenen alanda saf ve karışık ladin meşcerelerinden çeşitler alınmış, meşcerelerin kapalılıkları ve bunları oluşturan ağaçların ortalama yaş boy ve çapları belirlenmiştir. Bu bitki örtüsü içinde “endemik“ nitelikte olan türler de bulunmuştur (27). Floristik incelemelerin yapılmış olduğu bu alanda Cominco adlı yabancı bir şirket tarafından altın madeni işletmesi yapılmaktadır. Bu rapor incelendiğinde, Hatila Vadisi ile sırt sırta olan bu alanın bitki örtüsü açısından Vadi’den hiç de farklı olmadığı ve bu alanda siyanürle altın ayrıştırıp Milli Parkı da tehlike altına koymanın çok yanlış bir tutum olduğu bir kez daha anlaşılmaktadır.

Anşın ise, Artvin-Atilla (Hatila) Vadisi’nin Bitki Örtüsü ve Bu Örtünün Filogenetik Özellikleri, adlı çalışmasında, Artvin-Atilla Vadisi’nin, yörede yapılmış kimi botaniksel çalışmalara dayanılarak, çok zengin ve ilginç bir floristik yapısının olduğu belirtilmektedir. Adı geçen vadide *Quercus pontica*, *Betula medwedewii*, *Ostrya carpinifolia*, *Acer divergens*, *Acer cappadocicum* var. *stenocarpum* ve *Epigaea gaultheroides* gibi birçok relik odunsu takson bulunmaktadır. Aynı zamanda Hatila Vadisi çok sayıda endemik bitki taksonlarını da içerdiği belirtilmektedir (28). Bu yayın, Vadi’nin milli park olarak ilanında en önemli kriter olan bitki örtüsü açısından, tür çeşitliliği ve endemizm konusunda bilgiler vermektedir.

Kantarcı (29)’nın incelenen, Hatila Vadisi Milli Parkı Artvin Havzasında Açılacak Maden İşletmesi Hakkında Ekoloji Açısından Görüş adlı çalışmasında, Artvin İl Merkezi’nin Kuzeybatısında Çoruh Nehri’ne karışan Hatila Deresi Havzası’nda altın ve bakır madeni işletmelerinin açılması için yapılmakta olan girişimler kamuoyunda tartışmalara sebep olmuştur. 14-17 Eylül 1995 tarihleri arasında bölgeye yaptığı gezideki incelemeleri ile çeşitli kaynaklardan derlediği bilgileri değerlendirerek, yapılacak maden işletme çalışmaları sonucunda ekoloji açısından oluşacak olumsuzluklar konusunda görüşlerini ortaya koymuştur (29).

Kirzioğlu, Adil ve Arkadaşları, Artvin İl Yıllığı’nda İl’i çeşitli yönleriyle ve tamamen objektif bir açıdan tanıtmak için bu çalışmayı yapmışlar ve kültürel, ekonomik, sosyal durumları, idari bünyeleri, tarihi ve coğrafi çerçeveleri gözönüne sermişlerdir (30).

Hatila Vadisi'ne yakın bir alanda (Cerattepe Mevkii alt kotu) gerçekleştirilmiş bir çalışma olarak alanı tanıtıcı bilgiler içerdiğinden incelenen bir çalışmada Cengiz (31) Artvin kenti içinde yer alan Kafkasör Ormanının doğal potansiyelini belirleyerek, koruma-kullanma dengesi içinde planlama ilkelerinin saptanmasına çalışmıştır (31).

Alanın tanıtımında faydalanılan bir kaynak olan Hatila Vadisi'nin zengin bitki örtüsünün incelendiği bir yüksek lisans tez çalışmasında Eminağaoğlu, bitki coğrafyası yönünden; Holarktik Bölgenin Avrupa-Sibirya flora alanının Colchis (Kolşik) kesiminde kalmakta olan çok sayıda endemik ve relik bitki taksonuna sahip Artvin-Hatila (Atila) Vadisi flora içeriğini tespit etmek amacı doğrultusunda alanda, 489 adet bitki taksonu saptamıştır. Bu taksonların 32 âdeti endemik olup endemizm oranı % 7'dir. Çalışma alanında, A-8 karesi Artvin civarı için yayılışı yeni olan 37 adet takson tespit edilmiştir (32).

1. 3. Rekreasyonun Tanımı Ve Özellikleri

1. 3. 1. Serbest Zaman Kavramı

Serbest zaman, iş ortamı dışında, uyku ve diğer temel ihtiyaçların haricindeki mevcut elde edilebilir zaman olarak tanımlanabilir. Yapılan araştırmalar, İngiltere, İsveç ve Hollanda'da yalnız küçük bölümler halinde serbest, elde edilebilir zamanların, ev dışında rekreasyonel olarak harcanmakta olduğu saptanmıştır (33).

Bilindiği gibi, günlük yaşamın belirli bir bölümünde çalışırken; diğer bölümlerinde uyumak, beslenmek, eğitilmek ve benzeri faaliyetler için, bir takım zorunlu davranışlara girilmektedir. Böylece günlük zaman diliminin vazgeçilemeyecek bir bölümü zorunlu ihtiyaçlara harcanırken, kalan bölümü ise **boş süreleri** şekillendirmektedir (12).

Rekreasyon, serbest zamanla çok sıkı bir ilişki içindedir. Zira rekreasyon etkinlikleri, genellikle serbest zamanlar içinde yapılır. Açık hava rekreasyonu, kırsal alanlarda tüm serbest zaman modellerinin ve rekreasyonunun bir parçasını kapsar. Serbest zamanlarda yapılan bu rekreatif etkinliklerdeki benzerlik, evden dışarıda günlük geziler ve pratik tatiller olabilmesidir. Bu etkinliklerin yapıldığı özel alanlar (özellikle deniz ve göl kenarları) çeşitli küçük gezilere ve bu tür etkinliklere daha iyi uygunluk gösteren ortak popüler yerlerdir. Avrupa'da bu kırsal alandaki serbest zaman aktivitelerinin çeşitli

modelleri üretilmekte, bunlardaki benzerlikler ve ortaya koydukları olumlu-olumsuz etkiler analiz edilmektedir (33). Serbest zamanlar, rekreasyonel planlamada benimsenen esaslar dahilinde Bayraktar tarafından yapılan sınıflandırmadan yola çıkılmak suretiyle, aşağıdaki şekilde gruplandırılabilir (34):

- Günlük Serbest Zamanlar
 - Günlük çalışmayı içeren aktif dönemdeki serbest zamanlar
 - Yetişkinlerin çalışma saatleri dışındaki serbest zamanları
 - Çocukların okulda ve okuldan sonraki serbest zamanları
 - Günün pasif bölümündeki serbest zamanlar (çalışma sonrası boş zamanlar)
- Haftalık serbest zamanlar
- Yıllık serbest zamanlar
 - Düzensiz tatilleri içeren serbest zamanlar (resmi ve dini bayramlar)
 - Yıllık tatilleri içeren serbest zamanlar (yıllık izinler)

1. 3. 2. Rekreasyon; Tanımı, Nitelikleri ve Sınıflandırılması

Günümüzde rekreasyon genel olarak yeniden tazelenme anlamında kullanılmaktadır. Bununla birlikte, herhangi bir etkinlik ya da yaşantı, kişiye dinlenme, zevk ve eğlence yönünden bir şeyler vermiyorsa rekreasyon sayılmaz. Rekreasyon, genellikle serbest zamanlar içinde yapılan, bireyin kendi isteği ve iç itimi sonucu oluşan ve bireyi fiziksel ve düşünsel yönden yeniden canlandırmayı amaçlayan, bireyin toplumsal, ekonomik ve kültürel olanakları ve yaşadığı toplumun yapısı ile bağımlı olarak yapılan fiziksel ve düşünsel etkinlikler bütünüdür (35). Douglass ise, rekreasyonu “Bireyin davranışlarını zihinsel düzeyde etkileyen çeşitli eylemler” olarak tanımlamaktadır (1). Bir başka tanımlamaya göre rekreasyon, oldukça geniş kapsamlı bir yaşam kesiti ve tipik bir gereksinme olarak şekillenmektedir. Bireyin içinde bulunduğu toplumsal yapıya ve yaşam ortamının sunduğu olanaklara göre ortaya çıkan etkinlikler aracılığıyla, ruhsal ve bedensel gereksinmelerini karşılayabilmesi ve belirli bir doyumluğa ulaşabilmesi, rekreasyonda esas olan, bireyin yeni değerler kazanması, yaşam gücü ve isteğinin ayakta tutulabilmesi, sürdürdüğü etkinliklerden yeterince zevk alabilmesi ve kendisini yeni güçlerle donatabilmesidir (12).

Rekreasyon toplumların yaşantısında önemi hızla artan, boyutları genişleyen bir olgudur. Özellikle açık hava rekreasyonu çağımızın güncel kaynak kullanma tipleri arasına yerleşmiş bulunmaktadır (36). Bu durumu da gözönüne alarak Pehlivanoglu, rekreasyonu dört sınıfa ayırmıştır (12):

Yapısal Sınıflandırma: Rekreasyonel etkinliklerin sürdürüldüğü mekanın özelliklerine ya da iç mekan dış mekan ayırımı dikkate alınarak yapılan bu sınıflandırmaya göre, **kapalıyer** ve **açık hava** rekreasyonundan ibaret, birbirinin karşısı iki rekreasyon tipi ortaya çıkmaktadır. Kapalıyer rekreasyonu, konutlar başta olmak üzere, geliştirilmiş çeşitli iç mekanlarda sürdürülen rekreasyon çeşidini kapsamaktadır ve özellikle bireylerin günlük yaşamlarındaki ağırlık ve yaygınlığıyla karakterize edilmektedir. Açık hava rekreasyonu ise, doğal koşullara bağlı olarak bireylere daha geniş hareketlilik sunan ve açık havada gerçekleştirilen rekreasyon çeşidinden oluşmaktadır. Yine bu sınıflamanın içinde, **özel donatı gerektiren** ve **özel donatı gerektirmeyen** rekreasyon şeklinde de iki sınıflama söz konusu olmaktadır.

Akesen, 11 ayrı türünü açıkladığı rekreasyon sınıflamasında, açık hava rekreasyonunu şöyle tanımlamıştır (1): Açık hava rekreasyonu genel boyutları ile açık havada yapılan eylemlerin tümünü içeren bir rekreasyon tipidir. Bunun yanısıra birçok sosyolog, psikolog, sosyal araştırmacı, açık hava rekreasyonu uzmanları ve diğer bilim adamları, açık hava rekreasyonunun bireyin modern kent yaşamında kapalı yerdeki ruhsal gerginliğinden kurtulması, rahatlaması için fizyolojik ve ruhsal bir gereksinme olarak tanımlamışlardır.

Douglass'a göre ise açık hava rekreasyonu, peyzaj mimarisi, ormancılık, fiziksel eğitim, muhafaza ve inşaat mühendisliği gibi disiplinleri içeren karmaşık bir anlama sahiptir. Bu rekreasyon tipine günümüz modern yaşamında hızla artan bir talep görülmektedir (5).

Yersel Sınıflandırma: Yaşam çerçevesi olarak rekreasyonun gerçekleştiği mekanın konumu ya da bulunduğu yer dikkate alınarak yapılan bu sınıflandırmaya göre, **kentsel** ve **kırsal** olmak üzere başlıca iki rekreasyon tipi sözkonusudur. Yerleşim alanlarının içinde yer alan ve kentsel organizasyonun dikte ettiği koşullar doğrultusunda ortaya çıkan rekreasyon tipi, kentsel rekreasyon olarak adlandırılmaktadır. Kırsal rekreasyon ise, yerleşim alanları dışında kalan kırsal nitelikli çeşitli alanlarda, organize ya da primitif bir şekilde sürdürülen rekreasyon tipini kapsamaktadır.

İçeriksel Sınıflandırma: Planlamada, özellikle rekreasyonel aktivitelerin tanımlanmasında çok sık kullanılan bu sınıflandırma, esas itibariyle rekreasyonel etkinliklere temel oluşturan içeriksel koşullar ya da bireyin harcadığı güç ve hareketlilikten yola çıkan bir ayrıma dayanmakta, **aktif** ve **pasif** olmak üzere birbirinin karşıtı iki rekreasyon tipini tanımlamaktadır. Bunlardan yoğun hareket ve belirli bir güç harcamayı gerektiren ve genellikle bedensel uğraşları kapsayan rekreasyon tipi aktif, belirli bir dinamizm gerektirmeyen, durgun karakterde ve daha çok bireyin iç dünyasına yönelik doyumları hedefleyen rekreasyon tipi ise, pasif olarak adlandırılmaktadır. Diğer bir sınıflandırma ise, kültürel, sportif ve sanatsal olarak yapılabilir.

Zamansal Sınıflandırma: Rekreasyonun olduğu çeşitli boş zaman dilimlerine göre yapılan bu sınıflandırmada ise, **günlük** ve **tatil** rekreasyonu şeklinde iki ana tip tefrik edilmekte, bunlardan ikinci yine kendi içinde **haftalık** ve **yıllık** rekreasyon adı altında ikiye ayrılmaktadır. Günlük rekreasyon, daha çok bireyin yakın yaşam çevresinde ve oldukça kısa mesafelerde gerçekleştiren rekreasyon çeşidini kapsamaktadır. Hafta sonları ve yıllık tatillerde, genellikle yaşam çevresi dışında ve belirli yerlerde konaklanarak sürdürülen rekreasyon çeşidi ise, tatil rekreasyonunu oluşturmaktadır.

1. 3. 3. Ormaniçi Rekreasyon

Yeşil rengin tüm tonlarının birarada görülebildiği orman mekanında yapılan rekreasyonel etkinlikler, genel olarak “ormaniçi rekreasyonu” adını almaktadır. Ormaniçi rekreasyonu; rekreasyonun değinilen genel sınıflandırmaları içinde, kırsal rekreasyon ve açık hava rekreasyonu grupları içine girmektedir. Ormaniçi rekreasyonu, ayrıca etkinlik çeşidine göre yapılan sınıflandırmadaki tüm gruplara girebilmektedir. Diğer bir deyişle, ormaniçi rekreasyonu, günübirlik yapılabilirdiği gibi, haftasonu, yıllık tatillerde ve emeklilik sonrası serbest zamanlarda da yapılabilir (35). Ormaniçi rekreasyonunun en belirgin özelliği, hangi etkinlik ya da etkinlik gruplarını içerirse içersin, mutlaka (doğal veya yapay) bir orman ekosistemi içinde varlık alanı bulması ve bu ekosisteme yoğun ziyaretçi çekmesidir. Ormaniçi rekreasyon etkinlikleri olarak, başta piknik olmak üzere, kampçılık, yürüyüşler, gezintiler, manzara seyretme, çeşitli oyunlar, tırmanma, kılavuzlu turlar, yerine göre yüzme, sportif balık avcılığı, kanoculuk, amatör doğa araştırmaları yapma vb.

çok çeşitli ve değişken etkinlikler sayılabilir (35). Ormaniçi rekreasyon olayı ayrıca irdelenecek olursa farklı nitelikte olan başlıca şu özellikleri taşıdığı görülmektedir (12):

* Ormaniçi rekreasyon, doğal ya da yapay bir orman ekosisteminde, bu ekosistemin sunduğu doğal kaynakların durumuna göre şekillenir.

* Ormaniçi rekreasyon planlama yoluyla geliştirilmiş ya da geliştirilmemiş her türlü orman alanında gerçeklik kazanabilir.

* Ormaniçi rekreasyonun ortaya çıkmasında, doğal peyzaj karakteristiklerinden kaynaklanan çekim gücünün önemli bir rolü vardır. Geliştirilmiş alanlarda insan yapımı tesis ve kolaylıklarla bu çekim gücünü artırmak mümkündür.

* Ormaniçi rekreasyonun kendine özgü karakteristikleri olan tipik bir ziyaretçi kitlesi mevcuttur.

* Ormaniçi rekreasyonda az ya da çok, mutlaka belirli bir ziyaretçi yoğunluğu söz konusudur.

* Ormaniçi rekreasyona ilişkin ziyaretçi yoğunlukları, kullanılan orman alanlarının, (belirli bir nüfus sınırını aşmış) büyük yerleşim merkezlerine olan yakınlığı ya da uzaklığına göre, önemli ölçüde değişebilir.

* Ormaniçi rekreasyonda, kullanılan kaynakların özelliklerine ve kullanım hedeflerine göre, aktivite çeşitliliğinde önemli değişiklikler olabilir.

* Ormaniçi rekreasyon, kırsal nitelikli diğer açık hava rekreasyon tiplerine göre çok daha zengin ve kendine özgü aktivite çeşitliliğine dayanır.

1. 4. Milli Park Tanımı Ve Nitelikleri

1. 4. 1. Doğa Koruma ve Milli Park Kavramı

Doğa koruma kavramının bilinçli bir şekilde ortaya çıkışı 19. yy. ortalarına rastlar. “İlk milli park, Amerika Birleşik Devletleri’nde 1872 yılında kurulan Yellowstone Milli Parkı’dır” (7). Bu milli parkın kuruluşu ile birlikte doğa koruma olayı ve önemi bir çok dünya ülkesi tarafından kabul görmüştür.

Korunan alanların kuruluşu ve planlanması; dünya doğal kaynaklarının korunması ve insanlığın ihtiyacı olan mevcut materyal ve kültürün gelecekte de devamlılığını sağlamak için çok önemli bir çözüm yoludur. Bilinmektedir ki hayat yalnızca dünya

üzerinde sürdürülebilmektedir. İnsan aktiviteleri, insan sayısının artması ve tüketim yapma isteğinin yükselmesiyle, dünyanın dayanma gücünü hızla azaltmaktadır. Yellowstone'un kuruluşundan sonra, bütün hükümetler kendi toplumlarında, korunan alanların değerlerini kabul etmişlerdir. Günümüzde 124 ülkede kurulmuş, yaklaşık 4 milyon km²'yi kaplayan 2600'den çok korunan alan mevcuttur. 1970 yılı süresince, korunan alanların sayısı % 46 oranında yükselmiş ve toplam korunan alanlar % 80 oranında artmıştır (7).

IUCN (Uluslararası Doğa ve Doğal Kaynakları Koruma Birliği) 1969 Kasım'ında Yeni Delhi'de düzenlediği kongrede bütün hükümetlere "milli park" teriminin aşağıda verilen karakteristiklere sahip sahalar için kullanılmasını tavsiye etmiştir. Bu tanıma göre, Milli Park (37).

İnsan işgali ve istismarı ile fiziki yapısı değişime uğramamış bir veya birkaç ekosistemiyle, bitki ve hayvan türleri, jeomorfolojik özellikleri ve tabiatları yönünden özel bir ilmi, eğitsel ve rekreatif değer veya tabii manzaranın fevkalade bir güzellik taşıdığı,

Ülkenin merkez otoritelerinin yöreyi milli park olarak tesis etmekte kaynak olan ekolojik, jeomorfolojik veya estetik özellikleri yönünden tüm sahada yerleşme ve kötü kullanımı mümkün olduğu kadar çabuk uzaklaştırmak ve sahayı korumakta yeterli yetki kullanmış ve aşamalar yapmış olduğu,

Ziyaretçilerin hayatiyet ve ilham kazanmak, rekreasyon, eğitim ve kültürel amaçlarla yararlanmasına belirli şartlar altında müsaade edilen oldukça geniş bir sahadır. Milli parkların büyüklüğü olarak da, genellikle en az 1000 ha.'lık bir alanı kapsamı gerektiği savunulmaktadır.

Milli parklar, mevcut doğal kaynak değerlerinin korunduğu, bunun yanında bu değerlerin rekreasyonel potansiyellerinin de göz ardı edilmediği, koruma-kullanma dengesi içerisinde varolan korunan alanlardır. Ülkemizde şu anda üstün doğal değerlere sahip 31 tane milli parkımız mevcuttur (38). Bunların bir kısmı üstün doğal kaynak değerleriyle, bir kısmı tarihi ve kültürel değerleriyle milli park olarak ayrılmış olan alanları kapsarlar.

1. 4. 2. Milli Parkların İşlevleri

Milli parklar iki amaç için kurulurlar: Biri halkın rekreasyonel isteklerini karşılamak ve onların doğadan zarar vermeden en büyük zevki almalarını sağlamak, diğeri

ve en önemlisi ise koruma amacıdır. Bu nedendir ki, milli park planlanırken genelde iki zon bulunur: Koruma zonu ve kullanma zonu. Tüm bunların yanında ekonomik, kültürel ve sosyal faydaların da amaçlardan biri olduğunu belirtmek gerekir. Ancak ekonomik amaç korumanın asla önüne geçemez (39). Korunan doğal alanlar, uluslararası yaşam kaynaklarının korunması için gereklidirler. Bu alanlar (7);

- * Önemli doğal alan temsilcileri olan örnek alanların korunmasını sağlarlar.
- * Biyolojik ve fiziksel farklılıkları muhafaza ederler.
- * Yabani genetik materyallerin korunmasını sağlarlar.

Korunan alanlar doğal yaşam kaynaklarının korunmasına katkıda bulunurken, bu kaynaklarının sağlıklı gelişimini de sağlamaktadırlar. Bu alanların sağladığı faydalar şunlardır (7):

* Bölgesel iklimi dengelerken, toprağı erozyondan korur. Bu suretle taşkın ve kuraklıkların şiddetini azaltarak, çevresel dengeyi muhafaza ederler.

* Ekosistemlerin üretim kapasitesini dengede tutarak, hayvan ve bitki üretimini ve suyun devamlılığını sağlarlar.

* İnsanların gelişiminde, yabani türlerin ve ekosistemlerin ve onların ilişkilerinin araştırılması, gözlenmesi için uygun ortam sağlarlar.

* Halkın doğa koruma eğitimi almasına olanak verirler.

* Kırsal gelişim ve korumaya değer bu özel alanların kullanımları arasındaki karmaşayı çözümlerler.

* Rekreasyon ve turizm için temel oluşturan alanlardır.

1. 4. 2. 1. Milli Parkların Koruma Yönünden İşlevleri

İnsan sağlığı ve geleceği için kendilerine dolaylı ve dolaysız bağımlı olduğumuz yabani hayvan ve bitki türlerinin yaşamlarının sürmesi ve gelecek kuşaklara doğal kalıt olarak bırakılması yaşamsal bir zorunluluktur. Zira nesli tükenen bir bitki veya hayvan türünün yeryüzünde yeniden varolmasını sağlamak olanaksızdır. İşte milli parkların en önemli koruma işlevlerinden birisi de, içerdikleri bazı hayvan ve bitki türlerinin gen kaynaklarını ve türlerin çeşitliliğini korumaktır. Bu ise, habitat (yaşama ortamı) ve ekosistemlerin etkili bir şekilde korunmalarının sağlanmasıyla olasıdır (40). Ulusal düzeyden öte evrensel bir nitelik taşıyan gen kaynaklarının ve türlerin korunması konusunda, çeşitli uluslararası forumlar düzenlenmekte, ortak koruma önerileri

uluslararası programlarca geliştirilmektedir. Gerçekten de biyolojik zenginliğin korunması uzun vadeli bir yatırımdır. İleride tarım ve sanayide önem kazanabilecek tür ve çeşitlerin bazıları bugün yokolma tehlikesiyle karşı karşıyadır. Oysa devamlı değişen çevre koşullarında yetiştirilebilecek çeşitlerin geliştirilmesi bugün elimizde olanların ve onların yabancı akrabalarının korunmasına, gen kaynaklarının korunmasına bağlıdır (16).

Doğal alanlarımız mevcut değerleri ile birçok konuda araştırmaya açık zengin hammadde depolarıdır. Bu nedenle korunan alanlarımız bilimsel araştırmalar için açık doğal laboratuvar görevi üstlenmektedirler. Milli parklarımızın içerdikleri özellikleri ile uyumlu olarak, her düzeyde ekoloji, jeoloji, biyoloji gibi doğa bilimlerinin araştırmalarına açık olması kuruluş amaçlarının bir gereğidir. Bunun yanında bozulmamış doğasıyla sanatçılarımıza esin kaynağı olan milli parklarımız, sergiledikleri estetik özellikleri ile şairler, ressamlar, müzisyenler için çok önemli alanlardır (40). Ziyaretçiler açısından, estetik yönden cazip oldukları kadar, doğayı yakından tanıma fırsatı verdikleri için doyurucu olan milli parklar, elimizde mevcut olan değerleri gözlerimizin önüne sererek koruma bilincinin doğmasında rol oynarlar. Milli Parklarda bu yönde, ziyaretçilerin bilgilenmesi ve eğitilmesi için “halkla ilişkiler hizmetleri” oluşturulur. İyi bir halkla ilişkiler hizmeti, aktif ve pasif her iki çabayı gerektirir. Aktif halkla ilişkiler; rekreasyon personelinin yaptığı, ziyaretçi iletişimi, bilgi hizmetleri, etkinlik programları, rehberli turlar ve benzer diğer hareketli hizmetleri içerir. Yeterli işaretler, hizmet alanlarının uygun dizaynı, yeterli ve gerekli yasaklamalar, alanın temizliği ve personelin görüntüsü de halkla ilişkilerdeki bazı pasif faaliyetlerdir (5). Bu niteliklerdeki bir hizmet ağı, ziyaretçi için daha doyurucu olurken, milli parkların üstlendiği eğitsel görevini de yerine getirmesini sağlamaktadır.

Bazı milli parklar içerdikleri özelliklerine uygun olarak doğal, tarihsel, arkeolojik, kültürel değerlerin ve özgün jeolojik oluşumların korunmasını sağlarlar. Kimi milli parklar sadece birine sahip olmaları ile tanınırken (Kuşçenneti-Ornitolojik) bazıları daha fazlasını bünyesinde barındırabilmektedirler (Spil Dağı-Flora, Fauna, Jeolojik, Tarihi) (40). Başkomutan Tarihi Milli Parkı'nın ana kaynak değerini ise Kurtuluş Savaşımızı zafere ulaştıran ulu önder Atatürk ve kahraman Türk askerlerinin sembolleşerek destanlar yarattığı tarihi mekan ve olgular oluşturmaktadır (41). Bunun yanında Trabzon Maçka Altındere Vadisi Milli Parkı hem üstün doğal özellikleri hem de Sumela Manastırı'nın tarihsel değeri gözönünde bulundurularak kurulmuştur.

1. 4. 2. 2. Milli Parkların Rekreasyon Yönünden İşlevleri

Bireylerin ruhsal ve bedensel gereksinimleri ile hiçbir biçimde uyumlu olmayan yoğun yerleşim bölgelerindeki olumsuz yaşam koşullarına itilmeleri, bunun yanı sıra, motorlu taşıt araçlarının, ulaşım olanaklarının ve birey başına düşen boş zaman miktarının artması, toplumların, ormanların egemen olduğu kırsal alanlara yönelmesini de arttırmaktadır (1). Milli parklar, korumayı asıl amaç olarak almasının yanında, kullanmaya da olanak veren doğal alanlardır. Mevcut kaynak değerlerini uygun rekreatif etkinliklere imkan verecek biçimde kullanıma açmıştır. Alanlar içerdikleri değerlere uygun olarak, piknik, kamping, trekking, fotosafari, kuş gözlemleri yapma, manzara seyretme gibi bir çok aktiviteye izin vermektedir. Yine alan içerisinde dere veya göl mevcutsa sportif balıkçılık, yüzmeye, rafting gibi etkinlikler de söz konusudur.

1. 4. 2 .3. Milli Parkların Ekonomik Faydaları

Milli Parkların rekreasyonel işlevlerinin bir sonucu olarak, artan yerli ve yabancı ziyaretçi sayısına bağlı olarak; parka giriş, konaklama ve park içindeki bazı etkinlikler belirli bir ücret karşılığında olabileceği için, iyi bir gelir elde edilebilecektir. Böylece milli park içinde ve dışında çeşitli rekreasyon ve konaklama tesislerinin ve bunların alt yapı hizmetlerinin geliştirilmesine, milli parkın yakın çevresinde yer alan yerleşim merkezlerinde de ekonomik yönden bir büyümeye neden olacaktır (40). Ancak ekonomik gerçeklerden öte doğadaki tür ve çeşitlerin, üzerinde yaşadıkları alanla birlikte korunması, gelecek kuşaklara sağlıklı bir dünya bırakmak açısından önemlidir. Çünkü tamamen tahrip edilen doğal kaynakların yerine alternatifler veya yenilerini koymak imkansız denecek kadar zordur (16). Örs ve arkadaşları uzun dönemde çevreyi dikkate alan tek kalkınma modelinin, kaynakların israf edilmeden optimum kullanımını amaçlayan “Çevre Korunmalı Kalkınma” modeli olduğunu bildirmektedir. Çevre Korunmalı Kalkınma uzun dönemli bir yaklaşım olduğunda, teknolojinin, sermayenin ve doğal kaynakların optimum kullanımını zorunlu kılar (42). Biyolojik zenginliklerin ekonomik değeri tarım, tıp, eczacılık ve sanayide kendini göstermektedir. Bitkiler en açık şekilde tarımda ekonomik katkı sağlarken tıp ve eczacılıkta da azımsanmayacak girdiler elde edilmektedir. Gerek hayvan

gerek bitki zenginliklerimiz sayesinde, birçok hastalığa çare olan ilaç hammaddeleri elde edilmekte ve bu da büyük ekonomik gelir sağlayabilmektedir. “Bugün önemsiz sayılan bir bitki türü gelecekte belki de çok önemli bir hastalığa karşı insanlığın umudu olacaktır” (16).

1. 4. 2. 4. Korunan Alanlar ve Turizm

Günümüzde artık çevreye uyumlu **yumuşak turizm** ya da **yeşil turizm** olgusu, güneş, kum ve deniz üçlüsünden oluşan klasik turizm anlayışının yerine geçmektedir. Bu durum milli park ve benzeri korunan alanlar ile ormaniçi rekreasyon alanları üzerine yoğun bir baskıya neden olmaktadır (43). Canlı ve cansız varlıkların bir denge içerisinde bütünlük oluşturduğu, bozulmamış ekosisteme sahip doğal alanlar her zaman mevcut işlevleriyle kendilerini göstermektedirler. Gerek koruma yönünden gerekse rekreasyonel ve ekonomik yönden ortaya koydukları yararlarıyla turizm açısından cazip alanlar durumundadırlar. Ülkemizin Doğu Karadeniz kıyı şeridinde yapılan bir çalışmada; turistlerin en çok sevdikleri ve ilginç buldukları şeylerin başında %30 oranında “doğanın güzelliği” işaret edilmiş, bunu sırasıyla %24.6 oranında “halkın konuk severliği” %18.3 oranında “tarihsel yerlerin çokluğu” ve %16.4 oranında da “halkın yaşantısı” izlemiştir (13). Genel olarak doğa koruma ve turizm birbirine zıt olgulardır. Çünkü doğa, özellikle son yıllarda, turizmde öncelikleri alırken, turizmin de doğal alanlara yönelişi ile doğayı tahrip etmesi gündeme gelmektedir. Genel bir ifade ile yeni keşfedilen doğal alanlar o bölgeye turist akımı ve faaliyetlerini, bu faaliyetlerse doğa tahribini arttıracaktır (16). Milli park ve benzeri alanların bilimsel, sanatsal ve eğitsel faydaları olması, doğal, tarihsel ve kültürel değerleri koruyor olması; turizmin ana sermayesi olan doğa ve kültürü bünyesinde barındırması demektir ki, bu da korunan alanların turizm açısından önemini gözler önüne sermektedir (37). Doğal alanlar, kırsal alanlara turist çekmekle, bölgesel gelişime önemli ölçüde katkıda bulunabilirler. Kenya turizmden büyük kazanç sağlayan bir ülkedir. 1977 yılında ülkenin toplam dış kazancının 1/3’ü 7 tane milli park tarafından sağlanmıştır. Turizm; uygun planlama ve yatırımla olağanüstü gelişimin gözlenebildiği ve bu gelişimde doğal alanların büyük desteğinin olduğu bir endüstridir. Korunan alanların çevresinde gelişen turizm, bölgesel istihdamı sağlayarak, ulaşım ve iletişim alt yapısının düzenlenmesiyle, yerel ekonomiye azımsanamayacak katkı sağlayacaktır. Ancak ortaya

çıkabilecek olumsuz etkenlere karşı dikkatli planlama şarttır (7). Gerçekten de doğal alanların aleyhine gelişen bir turizm aynı zamanda kendi sonunu hazırlıyor demektir. Oysa bir milli park veya iyi korunan benzeri bir doğal alanın taşıma kapasitesinin üzerinde kullanıma müsaade edilmeyeceği düşüncesinden hareketle böyle bir sürecin yaşanmayacağı ileri sürülebilir. Doğal alanlarda turizm, doğa koruma zıtlığında her iki tarafın da faydalanabileceği ortak bir faaliyete ihtiyaç vardır. Bu da sürdürülebilir turizm ile mümkündür. Turizm olgusunun sürdürülebilir olması için yörenin ekolojik ve sosyal karakterlerinin göz önüne alındığı bir planlama gereklidir. Aslında eğer iyi planlanabilirse turizm doğayı koruyan unsur olarak da kullanılabilir. Koruma altındaki bir bölge (milli park vb.) odun hammaddesinin kısa süreli gelirine karşılık, mahalline çok daha uzun süreli bir gelir getirebilir (16). Sürdürülebilir kalkınma göz önüne alınırsa, 2000'li yıllarda turizmin uluslararası ticaret sektöründe en büyük yeri alacağı belirtilmektedir (44).

2. YAPILAN ÇALIŞMALAR

2. 1. Araştırma Alanının Tanıtımı

2. 1. 1. Konum

Hatila Vadisi Milli Parkı; Artvin il merkezinin 10 km. kuzeybatısında, Çoruh Nehrinin ana kollarından biri üzerinde bulunmaktadır (Şekil1).

Şekil 1. Hatila Vadisi Milli Parkı'nın Konumu

Vadi yaklaşık 25 km uzunlukta olup, birçok yan dereyle beslenmektedir. Hatila Vadisi Milli Parkı üç bölgeyi içine almaktadır. Bu üç bölge; Atila Bölgesi, Taşlıca Bölgesi ve Tütüncüler Bölgesi'dir (19). **Atila Bölgesi**, Artvin merkez ilçesi sınırları içinde kalmaktadır. Bölge, $41^{\circ}31'14''$ - $41^{\circ}40'42''$ doğu boylamları ile $41^{\circ}03'17''$ - $41^{\circ}07'48''$ kuzey enlemleri arasında yer almaktadır. **Taşlıca Bölgesi** de Artvin merkez sınırları içinde olup $41^{\circ}35'20''$ - $41^{\circ}47'16''$ doğu boylamları ile $41^{\circ}05'18''$ - $41^{\circ}13'23''$ kuzey enlemleri arasında yer almaktadır. **Tütüncüler Bölgesi** ise, Çoruh Nehrinin batısında Artvin ile

Göktaş arasında yer almaktadır. Bölge, $41^{\circ}10'18''$ - $41^{\circ}17'40''$ kuzey enlemleri ile $41^{\circ}37'10''$ - $41^{\circ}47'12''$ doğu boylamları arasında yer alır.

Hatila Vadisi Milli Parkı kuzeyde; Otluca Dağı, Kuru Sırtı, Sallet Tepe, Örenli Mahallesi ile sınırlanırken, güneyde; Kurt Dağı, Keçi Dağı, Kılıçlı Mahallesi, Demirci Mahallesi, Doğanlı Mezrası ile sınırlanmaktadır (Şekil 2).

Şekil 2. Hatila Vadisi'nin Genel Görünüşü

2. 1. 2. Doğal ve Kültürel Kaynaklar

2. 1. 2. 1. Doğal Kaynaklar

Jeolojik Yapı: Bölge ormanlarının jeolojik yapısı MTA'dan alınan 1/500000 ölçekli Türkiye Jeoloji Haritasına göre; üst kretase, volkanik fasiesden teşekkül etmektedir (45). Vadi boyunca değişik kayaç türleri görülmekle birlikte, bu kayaçların hemen hepsi, derinlik volkanizmasının ürünüdür. Hatila Vadisi'nin genel karakteri, V tipi, dar tabanlı, genç vadi özelliğindedir (18) (Ek Şekil 1).

Topografik Yapı: Hatila Vadisi Milli Parkı Çoruh Nehri'nden (250m), güneybatıda 3000m'nin üstündeki yükseltilere kadar (Kurt Dağı 3224m) yükselti farkı

gösteren derin bir vadinin su toplama havzasını kapsamaktadır. Hatıla Vadisi çok dik kayalıklar halinde bir arazi yapısı göstermektedir. Bu dik kayalık arazide yamaçlardan dökülen taşlı malzeme dar vadileri ve kayalıkların eteklerini doldurmuştur. Hatıla arazisinin yan kollarını oluşturan vadilerin çoğu askıda kalmıştır (29). Vadi boyunca litolojik farklılıklardan kaynaklanan eğim kırıkları ortaya çıkmıştır. Bu eğim kırıkları, akarsuda şelaleler oluşumunu sağlamıştır. Vadi yatağının derine doğru aşınmasının, yana doğru aşınmasından daha kuvvetli olmasından dolayı, vadi yamaçlarının eğimi, %80 hatta bazı kesimlerde %100'e ulaşmıştır. Yamaçların gerek fiziksel parçalanma ve kütle hareketleri, gerekse yan dere ve heyelanlarla işlenmesi sonucu, vadiye çok vahşi bir topoğrafya, vadinin orta kesimlerinde kanyon ve boğaz tipi vadi oluşumunu sağlamıştır (18) (Ek Şekil 2-3) (46).

Ana Kaya ve Toprak: Ana Kaya metamorfik kütleler teşkil eder. Toprak tipi, genellikle esmer ve Terra-rosa (kırmızı orman toprağı)dır (26). Alanın büyük bir bölümünde, sarp meyilde, çok sığ, şiddetli erozyonlu **kahverengi orman toprağı** mevcutken, küçük bir bölümünde **litolojik** yüksek dağ çayır toprağı ve sarp meyilde, sığ, taşlı, şiddetli erozyonlu kahverengi orman toprağı mevcuttur. Araştırma alanının büyük bölümü Arazi Kullanma Kabiliyeti (AKK) Haritasında **VII. sınıf** olarak gösterilmektedir (47). Diğer bölümlerde ise **VI.sınıf araziler** çoğunluktadır. Alanın genelinde mevcut olan **kahverengi orman toprağının**, interzonal toprakların kalsimorfik grubuna dahil olması sebebiyle karakteristik özelliğı yüksek derecede kireç muhtevasına sahip ana madde üzerinde gelişmesidir (Ek Şekil 4-5).

Su Varlıkları: Hatıla Vadisi Milli Parkı sınırları içerisindeki Atila Bölgesi'nin belli başlı suları Artvin'in batısında Çoruh Nehri'ne ulaşan Hatıla Deresi ile aşağıda isimleri sıralanan kollarıdır. Bunları kuzeyden güneye, batıdan doğuya olmak üzere şöyle sıralayabiliriz: **Danzot Dere, Salmalar Kışla Dere, Domuzlu Dere, Atila Deresi, Madenler deresi, Socidibi Dere, Yalnızçam Deresi, Taşlıca Deresi, Öküzyatağı Deresi.** Bu derelerin suyu yılın her mevsiminde akmaktadır. Ayrıca bölgede yukarıda sözü edilen derelere ulaşan daha birçok sulu ve kuru dere mevcuttur. Yine milli park sınırı içindeki Taşlıca Bölgesi'nin en önemli sularını Hatıla Deresi'nin kaynağı olan kollar teşkil eder. Böyle ormanlık alanlardaki en önemli dereler; kuzeyden güneye ve batıdan doğuya olmak üzere şöyle sıralanabilir: **Tetrap Dere, Başatilla Dere, Fındıklı Dere, Atila Dere, Zuvara Dere, Değirmen Dere,Çıpta Deresi.** Milli Park sınırları içinde diğer bir bölge

olan Tütüncüler mevkiinin üç tarafı sudur. Aşık Osman Tepesi'nden Başlayan **Başhatıla Deresi**, Şahinkaya Deresi'ni kol olarak alır ve Hatıla Deresine katılır. **Hatıla Deresi** de **Çağla Dereyi** kol olarak alır ve Çoruh Nehri'ne katılır (19) (Ek Şekil 6 (48)).

Bitki Örtüsü (Flora): Hatıla vadisinde yapılmış kimi botaniksel araştırmalar sonucu, bu bölgenin çok zengin floraya sahip olduğu ortaya konmuştur ve bu araştırmalar da dikkate alınarak milli park olabileceği sonucuna varılmıştır (Şekil 3).

Şekil 3. Hatıla Vadisi'ndeki Zengin Bitki Örtüsü

Milli park olma gerekçelerinden en önemlisi olarak; bitki örtüsünün gerek relik karakterde olması, gerekse zor eğim koşullarında yer alması nedeni ile hassas dengede olması söylenebilir. Bu nedenle söz konusu bitki örtüsüne antropojen bir müdahalenin yapılmaması gerekir sonucuna varılmıştır (18). Hatıla Vadisinin bulunduğu Artvin ili, bitki coğrafyası ve flora bölgesi açısından Euro-Siberian (Avrupa- Sibirya) Bölge'nin Kolşik (Colchic) kesimi içinde kalmaktadır. Genel olarak Ordu İl'i yakınlarındaki Melet ırmağı'ndan Gürcistan sınırına kadar olan Doğu Karadeniz Bölümünü içeren bu kolşik kesim içinde, vejetasyon ve flora yönünden çok zengin ve ilginç kimi vadiler bulunmaktadır. Bunlara örnek olarak Artvin-Hatıla Vadisi, Trabzon-Meryemana Vadisi ve Rize-Anzer Vadileri sayılabilir. Yörede, Akdeniz kökenli türlerle, Euxin (Öksin)

bitkilerden oluşan bir pseudomaki (yalancı maki) toplumu yayılmaktadır. Bu pseudomaki toplumu içinde önemli bazı taksonlar şunlardır (28):

<i>Ostrya carpinifolia</i> Scop.	: Gürgen Yapraklı Kayacık
<i>Buxus sempervirens</i> L.	: Adi şimşir
<i>Rhododendron ponticum</i> L.	: Mor Çiçekli Orman Gülü
<i>Rhododendron luteum</i> Sweet.	: SarıÇiçekli Orman Gülü
<i>Diospyros lotus</i> L.	: Küçük meyveli Trabzon Hurması
<i>Staphylea pinnata</i> L.	: Patlangaç Çalısı
<i>Celtis glabra</i> Stew.	: Çitlenbik
<i>Arbutus andrachne</i> L.	: Sandal
<i>Laurus nobilis</i> L.	: Akdeniz Defnesi
<i>Punica granatum</i> L.	: Nar
<i>Juniperus oxycedrus</i> L.	: Katran Ardıcı

Bu pseudomaki toplumu, Hatila Vadisi'nin Çoruh Nehri'ne bağlandığı yaklaşık 200 metreden 600 metre yükseltiye değin izlenmekte, onun üzerinde yaklaşık 600-800 metre yükselti arasında bir *Ostrya-Carpinus* egemenliğinde zengin içerikli yapraklı orman formasyonu bulunmaktadır. 800(900) - 1400(1900) metre yükselti arasında Hatila Vadisi'nin geniş bir zonu bulunmaktadır. Bu zonda önce yapraklı orman formasyonunun ikinci yarısı, sonra da iğne yapraklı orman vejetasyonu egemendir. Bu zonun ikinci yarısında egemen olan bitkilerden Doğu Ladini 1400-1900 metre yükseklikler arasında çoğu kez saf olarak kimi kez de Sarıçam, Doğu Karadeniz Göknarı, Adi Porsuk ve yukarıda belirtilen yapraklı türlerden bazıları ile karışıklık oluşturmaktadır. 1900-2100 (2400) metre yükselti arasında ise, bir başka deyimle orman zonunun bitiminde dar bir zonda, bir çalı kuşağı izlenmektedir. Bu kuşak Doğu Karadeniz Bölümünde en geniş biçimde Artvin Yöresi'nde bulunmakta olup, oldukça zengin bir içeriğe sahiptir. Bu çalı kuşağı altında ve onun üstünde subalpin bir çayır vejetasyonu yayılmaktadır. Burada çok sayıda otsu taksonlar bulunur. 2000-2400 (2800) metre yükselti arasında Hatila Vadisi bu kez çok zengin içerikli bir Alpin kuşağı ile örtülmüştür.

Yukarıdaki bitkisel zonlar ile Hatila Vadisi'nde çok zengin bir flora bulunduğu anlaşılmaktadır. Bu bitkiler evrimsel ve filogenetik yönden incelendiğinde, bunlardan kimilerinin tersiyere ilişkin **relikt (kalıntı)** türler olduğu anlaşılmaktadır. Öte yandan, bir

çok takson da yalnızca kolşik bölgeye özgü **endemik** bitkiler olduğu gözlenmektedir. Hatıla Vadisinde sözü edilen zonlarda dikkati çeken en önemli odunsu relik taksonlar:

Quercus pontica C. Koch.

Betula medwedewii Reg.

Ostrya carpinifolia Scop.

Acer cappodocicum Gleditsch. var. **stenocarpum**

Acer divergens Pax.

Epigaea gaultheroides (Boiss. et Ball) Takht.

olup bunların tersiyere ilişkin olmaları, korunmalarını daha da önemli hale getirmektedir (28). Eminağaoğlu ise 1996 yılında Hatıla (Atıla) Vadisi'nde yaptığı çalışmasında Euro-Siberian Flora Alanı'nın Colchis sektöründe yer alan Artvin-Atıla vadisi floristik içeriğini belirlemeye yönelik olarak yaptığı çalışmada; Pteridophyta ve Spermatophyta bölümlerine ait toplam 490 adet bitki taksonu saptamıştır. Çalışma alanında saptanan 37 adet taksonun ise A8 karesi - Artvin civarı için yayılışı yeni olduğu, 32 adet endemik bitki taksonu bulunduğu ve yapılacak çok daha uzun süreli çalışmalarla alanda saptanan tür sayısının artabileceği bildirilmiştir (32). Bütün bunlara ek olarak yapılan bir çalışmada, Doğu Karadeniz Bölgesi'nde doğa koruma yönünden olağanüstü öneme sahip, çok değerli bir ekosistem olan Doğal Yaşlı Ormanların varlığına dikkat çekilmiştir. Bu ormanlar; insan müdahalesinin olmadığı ya da çok az olduğu ve içerdiği ağaçların büyük çoğunluğu doğal olgunluğa erişen, son buzul çağından beri varlıklarını sürdüren ormanlardır(49). Hatıla Vadisi'nin bazı bölümleri içerdiği Doğal Yaşlı Orman meşcereleri ile bu konuda da büyük bir önem arz etmektedir.

Hayvan Varlığı (Fauna): Vadi içerisinde mevcut kuş ve av hayvanları şunlardır:

Memeliler: Ayı (*Ursus arctos*), Yaban Domuzu (*Sus scrofo*), Kurt (*Cannis lupus*), Tilki (*Cannis vulpes*), Tavşan (*Lepus imides*), Maral Geyiği (*Cervus elaphus maral*), Karaca (*Capreolus capreolus*), Yaban Keçisi (*Capra aegagrus*), Çengel Boynuzlu Dağ Keçisi (*Rupicapra rupicapra*), Vaşak (*Lynx lynx*), Pars, (*Panthera pardus tuliana*), Çakal (*Canis aureus*), Kaya Sansarı (*Martes foina*), Kakım (*Mustele arminea*), Sincap (*Sciurus anomalis*)

Kuşlar: Keklik, Ağaçkakan, Karatavuk, Kartal, Atmaca, Doğan (30).

Ayrıca çalışma alanında Hatıla Deresi ve kollarında alabalık da bulunduğu belirtilmiştir (19).

İklim: Artvin ilinde iklim, yeryüzü şekillerinin özelliklerine göre çeşitlilik göstermektedir. Kentin Karadeniz kıyısında Karadeniz iklimi hüküm sürerken, iç kesimlere doğru gidildikçe karasal iklime geçilmektedir (25). Çalışma alanı Karadeniz iklimi ile karasal iklimi geçiş noktasında olup, yazları sıcak ve kurak, kışları ılıman ve yağışlı iklim koşullarına sahiptir. Artvin meteoroloji istasyonu 1948-1980 yılları arası kayıtlarına göre; 33 yıllık rasat süresi boyunca alınan verilere göre; **yıllık ortalama sıcaklık 12.3 °C, yıllık yağış 660.1 mm., günlük en çok yağış 80 mm ve ortalama nisbi nem % 65**'dir. 1985-1995 yılları için alınan rasat değerlerine göre **yıllık ortalama güneşlenme süresi 4.6 saat\24 saat**'tir. Yine 1984- 95 yılları için elde edilen verilere göre **yıllık ortalama rüzgar hızı 1.6 m/sn.**'dir (50).

1932 ve 1970 rasat süresi içinde alınan meteoroloji verilerine göre, 597m'deki sıcaklık ve yağış verileri Çepel'e göre; enterpole edilerek farklı yüksekliklerdeki sıcaklık ve yağış verileri elde edilebilir (51) (Tablo1-Tablo2-Tablo3).

Tablo 1. Araştırma Alanına Ait Meteorolojik Veriler(50).

Meteorolojik Eleman/ Aylar	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	Yıllık
Ort. Yüksek Sic.°C	3.4	4.2	7.2	12.1	16.5	19.0	20.9	21.1	18.2	14.0	10.0	5.4	12.7
Ort. Yüksek Sic.°C	6.8	8.5	12.4	18.0	22.6	24.6	26.0	26.6	23.9	19.8	14.4	8.7	17.7
Ort. Düşük Sic.°C	0.5	0.8	3.2	7.6	11.7	14.5	16.9	17.0	14.1	10.1	6.8	2.7	8.8
En Yüksek Sic.°C	18.9	21.2	28.4	34.4	36.4	39.0	42.0	43.0	38.4	33.9	27.9	19.5	43.0
G. En Yüksek Sic. Farkı°C	13.8	16.5	18.3	21.4	22.7	22.0	21.7	21.7	19.1	17.9	14.9	13.6	22.7
En Düşük Sic.°C	-16.1	-11.9	-6.7	-4.3	3.2	3.7	9.7	10.9	4.2	-1.3	-8.2	-8.7	-16.1
Ort. Nisbi Nem %	64	64	62	60	64	68	71	70	69	66	64	64	65
En Düşük Nisbi Nem %	16	17	8	6	10	17	14	17	12	16	19	19	6
Ort. Bulutluluk (0-10)	6.4	6.3	6.4	6.2	5.8	5.4	6.0	5.3	5.0	5.0	5.7	5.9	5.8
Ort. Açık G. S. (0.0-1.9)	4.2	4.2	3.7	3.9	3.5	4.5	3.8	6.0	7.0	8.0	4.9	5.0	58.8
Ort. Bulutlu G. S. (2.0-8.0)	14.6	12.8	15.3	15.4	19.4	18.6	18.3	17.5	16.1	15.8	16.1	16.0	196.0
Ort. Kapalı G. S. (8.1-10.0)	12.2	11.2	12.0	10.7	8.1	6.9	8.9	7.4	6.8	7.2	9.0	10.0	110.4
Ort. Yağış Miktarı (mm)	80.6	72.9	58.7	45.0	46.8	44.1	31.2	27.8	39.0	59.4	67.8	71.6	645.0
Ort. Kar Yağışlı G. S.	5.6	6.5	5.0	0.5	1.1	0.8	0.8	0.5	1.1	0.2	1.1	2.3	21.1
Ort. Karla Örtülü G. S.	11.8	12.0	4.0	0.3	1.1	0.8	0.8	0.5	1.1	0.2	1.6	6.4	36.3
Ort. Sisli G. S.	1.8	1.5	1.3	1.1	1.6	0.6	0.9	1.2	1.1	1.4	1.3	1.7	15.6
En Hızlı R.Yönü ve Hızı (m/sec)	NW 15.6	W 14.4	NW 21.8	NW 15.3	W 18.7	NW 14.4	NW 17.8	NW 15.2	NW 15.2	NW 13.2	SN 13.7	SE 17.6	NW 21.8

*Rasat Süresi: 1932, 1947, 1947-1970- Yükseklik (H) : 597 m -Enlem: 41° 10' N.- Boylam: 41° 49' E.

Tablo 2. Yüksekliklere Göre Enterpole Edilen Yağış Verileri

P (mm)	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12
597 (m)	113.1	77.6	51.7	54.6	56.7	46.9	30.6	27.2	31.2	58.2	69.1	99.4
750 (m)	195.72	160.22	134.32	137.22	139.32	129.52	113.22	109.82	113.82	140.82	151.72	182.02
1100 (m)	384.72	349.22	323.32	326.22	328.32	318.52	302.22	298.82	302.82	329.82	340.72	371.02
1900 (m)	816.72	781.22	755.32	758.22	760.32	750.52	734.22	730.82	734.82	761.82	772.47	803.02

Tablo 3. Yüksekliklere Göre Enterpole Edilen Sıcaklık Verileri

T (C°)	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12
597 (m)	1.9	2.6	6.5	11.7	15.1	18.3	18.9	20.3	17.8	13.9	8.5	3.9
750 (m)	0.36	1.5	4.4	8.7	12.7	17.9	20.0	19.85	16.1	11.9	6.96	3.8
1100 (m)	-2.8	-1.1	2.3	6.7	10.4	16.6	18.4	18.2	14.5	1.0	5.2	0.86
1900 (m)	-10.1	-7.1	-2.51	2.05	5.0	13.6	14.7	14.2	16.7	5.6	-0.7	-5.9

2. 1. 2. 2. Kültürel Kaynaklar

Nüfus: Hatıla Vadisi Milli Parkı'nın sınırları içerisinde bulunan Taşlıca köyünde 1990 yılında yapılmış olan son nüfus sayımına göre nüfus 251'dir (52). Ancak köylülerle yapılan görüşmeler sonucunda Hatıla Vadisi'nde tüm yıl yerleşik köylü bulunmamaktadır. Yalnız ormanda çalışan köylüler buraya gelirken, yine burada arazisi olan köylüler kışın şehirde oturmakta, yazın da bir kaç aylığına burada yaşamaktadır. Yaz mevsimi için yaklaşık nüfus 250'yi geçmediği belirtilmektedir. Buna karşılık alandan en fazla yararlanacağı düşünülen yerler ve nüfusları aşağıdadır (Tablo 4).

Tablo 4. Artvin İli ve İlçelerinin Toplam Nüfuslar (1992) (52).

İlçeler	Nüfus	Milli parka olan mesafe (km)
Merkez İlçesi	20 306	10
Ardanuç İlçesi	17 782	31
Arhavi İlçesi	18 351	80
Borçka İlçesi	30 329	33
Hopa İlçesi	30 862	69
Murgul İlçesi	11 951	49
Şavşat İlçesi	33 315	70
Yusufeli İlçesi	37 060	80
Artvin İli (Toplam)	212 833	-

Arazi Kullanımı: Artvin ili sınırları dahilinde bulunan Hatıla Vadisi 31.08.1994 tarihli "Bakanlar Kurulu Kararı" ile "Milli Park" olarak ilan edilmiştir. Bakanlık tarafından hazırlanacak olan "Milli Park Master Planı" ndan sonra master plan hükümlerine göre,

milli parkın her türlü hizmet ve faaliyetler ile koruma, yönetim, işletme, tanıtım ve dinlenme hizmetleri için gerekli alt yapı, üst yapı ve diğer tesisler Bakanlık tarafından yapılacak veya yaptırılacaktır (19).

Toplam milli park alanı 17 400 hektardır. Bu alanın 2577.5 hektarlık bölümü ormanlık alan olmakla birlikte, geri kalan ormansız alanların, 111.5 hektarı orman toprağı, 6.5 hektarı taşlık, 538 hektarı mera, 144.5 hektarı ziraat, 3923.0 hektarı ise mera-iskan alanıdır (19). Köy Hizmetleri Genel Müdürlüğü ise alanı orman ve mera olarak iki tür arazi kullanımına ayırmıştır (47) (Ek Şekil 6). Milli Park'ta 100 ve 150 m²lik iki adet misafirhane mevcuttur (Şekil 4). İki binada mevcut toplam yatak sayısı 5'tir. Bu tesisler Milli Parklar Genel Müdürlüğüne bağlıdır.

Şekil 4. Hatila Vadisi Milli Park Alanı'ndaki İki Konaklama Ünitesinden Biri

Hatila Bölgesi'nde, doğal orman sınırının üst kısımlarında otlak alanlarındaki Şaşkırat, Denizotlu ve Danayayımı Yaylalarında, gerek Arıpınar Mahallesi sakinleri, gerek Artvin'in çeşitli ilçelerinden gelen büyükbaş hayvan sahipleri, hayvan otlatmak için, yaylacılık geleneğine de uyularak her yıl Mayıs ayında gelerek Ekim ayı sonuna kadar buralarda kalmaktadırlar.

Ormanlık: Hatila Vadisi, milli park ilan edildikten sonra alanda yapılmakta olan ormanlık faaliyetleri sona ermiştir. Ormanlığın yapıldığı dönemlerde Milli Park içinde bulunan orman vejetasyonunda belirlenen meşçere tipleri şunlardır (19): ÇsML, ÇsM, L, KnL, LKn, ÇBM, ÇBKbt, MÇs, ÇBKnb, ÇsLDy, LGKnDy, ÇsLDy, GLDy, LGKn, ÇBKnl, LG, LGDy, ÇBLG, ÇBLGDy, GLDy, ÇBL, Kn, ÇBLKz, ÇBLKn, ÇBKnkz, LGÇs.

Tarım: Hatila Vadisi Milli Parkı'nın büyük bir kısmı ormanlık alandır. Arazinin çok meyilli ve az verimli olması burada yaşayan insanların neredeyse kendilerine yetecek kadar ürün elde edebilmelerine izin vermemektedir. Yetiştirilen ürünlerden bazıları şunlardır: Lahana, mısır, fasulye, bakla, ceviz, hurma, elma, dut, armut, incir, üzüm, kiraz, nar vb.

Hayvancılık: Atila Bölgesi'nde orman sınırı üzerindeki meralarda yeterli otlatma yapılabilmektedir. Bunun sonucu olarak da hayvancılık halka ekonomik katkı sağlamaktadır. Ancak Taşlıca ve Tütüncüler halkı büyükbaş hayvancılıktan fazla ekonomik katkı elde edemezken, arıcılıkla daha fazla gelir elde etmektedirler.

Ulaşım: Vadi başlangıcı, Artvin il merkezinden 10 km, Vadi merkezi ise 25 km uzaklıktadır. Yol planlaması Artvin Orman Bölge Müdürlüğü Yol Planlama Grup Müdürlüğü tarafından hazırlanmıştır. Ancak planda görülen yolların tamamının inşaatı yapılmamıştır. İnşaatı biten bütün yollar topraktır. Milli Parklar Av ve Yaban Hayatı Genel Müdürlüğüne ait tesislerle şehir merkezi arası 35km'dir (19) (Ek Şekil 8).

Tarihsel ve Kültürel Değerler: Artvin'de şu anda bilinen arkeolojik eser yoktur. Ama yeteri kadar ilgi çekecek, kiliseler ve kaleler mevcuttur. Ancak bu eserlere ulaşmak oldukça zordur. Yol bozuk ve genelde ham yol ya da stabilizeidir. Tarihi binalar içerisinde cami olarak kullanılanlar kendini kısmen kurtarmıştır (23). Ulaşılabilen tarihi eserlerden başlanmak ve önem sırasına göre ele alınmak üzere bu yerlerin onarılması ve korunması şarttır. Hatila Vadisi'nde bilinen tarihi eser yoktur. Yalnızca vadinin girişinden 5-10 km içeride bir çeşme ve vadinin Çoruh'a yakın bölümünde bir kemer köprü mevcuttur.

Artvin'in kültürel yapısı son derece renklidir. Örf-adet ve gelenekler , eğlenceler, oyunlar, saz ve söz sanatı, el sanatları, bunların hepsi kültür yapısının öğeleridir(23).

Halk Oyunları: Artvin'de, kültür öğelerinden olan folklor büyük önem taşır. Gerek yurt içinde gerek yurt dışında ödüller kazanan folklor ekipleriyle Artvin ismini duyurmaktadır. Bazı halk oyunlarının isimleri : Atabarı, Mendobarı, Sasa, Kobak, Üçayak,

Ağırbar, Ondört, Şahlan, Akçik, Cilvelo, Deli Horon, Düz Horon, Coşkun Çoruh, vs.(22).

El Sanatları: Yörenin ormanlarla kaplı olması ağaç işçiliğine dayalı el sanatlarının gelişmesinde etkili olmuştur. Sele, sepet kalbur gibi elyaf, filiz ve dal kabuğundan örülerek yapılmış eşyalara bölgede sıkça rastlamak mümkündür. Toprakta yapılmış çanak, çömlek ve ayrıca yöresel motifler taşıyan kilimler Artvin ilinin ilgi çeken el sanatlarıdır (22).

Festivaller: Artvin İli festivallerinin zenginliği ile de tanınan bir yöredir. Başlıcaları (23):

Kafkasör Festivali : Her yıl Haziran ayının son haftasında düzenlenen festivalde eşsiz folklor gösterileri, karakucak güreşleri ve dünyada bir benzeri daha bulunmayan **boğa güreşleri** ile festival çok sayıda yerli ve yabancı turist tarafından büyük ilgi ile izlenmektedir.

Ardanuç Karakucak Güreşleri ve Efkarı Aşıklar Şenliği : Her yıl 18 - 19 Mayıs tarihleri arasında düzenlenmektedir. Ata sporumuz olan güreş müsabakaları yapılmaktadır.

Arhavi Kültür ve Sanat Festivali : İlki 1973 yılında yapılan ve her yıl temmuz ayının 3. haftasında başlayan festival büyük ilgi görmekte ve üç gün sürmektedir. Bu süre içerisinde ilçede çeşitli spor, kültür ve sanat etkinlikleri yapılmaktadır. Festivalde geleneksel atmacılık konusunda bir takım faaliyetler düzenlenmektedir.

Sahara Pancarcı Festivali : 22-23 Temmuz tarihleri arasında düzenlenir. Festivale katılan yabancılara ilçenin gelenek ve görenekleri tanıtılır. At yarışları, horoz dövüşleri ve karakucak güreşleri yapılır.

2. 2. Materyal

Arazi çalışmalarının yapıldığı Hatila Vadisi çalışmanın ana materyalini oluşturmaktadır. Araştırmada kullanılan çeşitli materyaller içinde geniş literatür çalışmalarına dayanan bir çok çizelge, grafik, harita, şema vb. gibi dökümanlar yer almaktadır. Ayrıca başta Milli Parklar ve Av ve Yaban Hayatı Müdürlüğü olmak üzere, Artvin Orman İşletmesi, değişik kurum ve kuruluşlardan sağlanan veriler ve kaynak değeri olan belgeler, çeşitli istatistik bilgi ve meteorolojik değerler, çalışmayla ilgili alan inceleme notları, ormanda düzenli olarak çekilen fotoğraflar ve benzeri diğer dökümanlar

da bu materyaller arasında yer almaktadır.

Yine orman alanını çeşitli yönleriyle tanımlayan, 1/25 000 ölçekli topografik haritalar ile benzeri her türlü harita, plan, proje, resim, kroki, ve diğer materyallerden faydalanılmıştır.

Bunlara ek olarak yerli ve yabancı kaynaklı anket formları, benzeri çalışma örnekleri ile bu çalışma için hazırlanan orman ve kent anketlerine ilişkin anket formlarından faydalanılmıştır. Çalışma alanının tanımlanmasına yönelik arazi çalışmalarındaki fotoğraf çekimlerinde Nikon FM2 35-105mm zoom ve Nikon T90 kameralar ve Fujicrome ve Fujicolor 100 filmler kullanılmıştır.

2. 3. Yöntem

Araştırmanın dayandığı temel metodolojik kurgu, çeşitli aşamalarda gerçekleştirilen birbirine bağlı değişik çalışmaları kapsamaktadır. Bunları, esas olarak, ön çalışmalar, anketler, yöntemler, yöntem değerlendirme, planlamaya yönelik çalışmalar olmak üzere beş grupta toplamak mümkündür.

2. 3. 1. Ön Çalışmalar

Araştırmada gerekli görülen temel bilgilerin sağlanabilmesi amacıyla, öncelikle geniş bir literatür çalışması gerçekleştirilerek, genel ve özel (ormaniçi) peyzaj değerlendirme yöntemlerine ilişkin her türlü kaynak irdelenerek, incelemeler yapılmış ve gerekli veriler derlenmiştir.

Ayrıca belirtilen bu literatür çalışmalarını tamamlayıcı nitelikte, ormanda periyodik gözlemler ve çeşitli alan etütleri yapılmıştır. Gözlemler sırasında özellikle, ziyaretçi davranışları, insan-doğa ilişkileri, genel rekreasyonel eğilimler, rekreasyonel gereksinimler, mevcut aktivite tespitleri, genel ve özel planlama gereksinimleri, planlamaya yönelik sorunlar, vb. gibi konulara öncelik verilmiştir. Ormanın sunduğu doğal rekreasyonel koşulların yerinde saptanması amacıyla gerçekleştirilen alan etütlerinde ise, öncelikle peyzaj karakteristikleri, özel peyzaj tipleri, floristik özellikleri, yaban hayatı ve bu yöndeki öznel koşullar, su varlıklarının durumu, ulaşım

sistemi ve yol tipleri, mevcut rekreasyonel yapılaşmaya dönük her türlü tesis ve kolaylık tespitleri gibi araştırma için gerekli diğer hususlar üzerinde durulmuştur.

2. 3. 2. Anketler

Araştırmada, ziyaretçi verileri ve ormaniçi doğal peyzaj öğelerine ilişkin gerekli saptamaların yapılabilmesi amacıyla, özel veri toplama tekniklerinden biri olan anket çalışmalarına yer verilmiştir. Bu doğrultuda anket uygulama çalışmaları gerçekleştirilerek, değerlendirme işlemleri tamamlanmıştır.

Araştırma için uygulanan anketler başlıca iki ayrı soru kağıdından oluşmaktadır. Ziyaretçi verilerinin ayrıntılı bir biçimde saptanabilmesi ve bu yönde gerekli görülen temel bilgilerin elde edilmesi amacıyla **anket-1(orman içi)** hazırlanırken, ikinci uygulamada, orman peyzaj öğelerine ilişkin “potansiyel ziyaretçi” tercihlerini saptayabilmek amacıyla yürütülen **anket-2 (kent içi)** ortaya konmuş ve uygulanmıştır.

Anketler kent içinde 100 ve orman içinde 100 olmak üzere 200 kişi üzerinde toplam bir yıllık süre içinde uygulandı. Alana giriş-çıkış denetimsiz olduğu için ziyaretçi sayısı ile ilgili bir istatistik söz konusu değildir. Orman içinde yapılan anketler alana rekreatif etkinlikte bulunmak için gelen ziyaretçiler üzerinde, 1995 ve 1996 yaz mevsiminde Haziran-Temmuz-Ağustos-Eylül olmak üzere 4 ayrı zaman diliminde ikişer gün olarak toplam 16 gün uygulanırken, kent içindeki anketler kent merkezinde zamana bağlı olmaksızın yıl boyunca tesadüfi olarak tesbit edilen kişiler üzerinde uygulanmıştır. Anketlerde kullanılan soru kağıtları, özellikle Pehlivanoğlu (12), Kurum (17), Akesen (1) gibi çalışmalar örnek alınarak hazırlanmıştır. Anket-1’de 2 bölüm içinde toplam 16 soruya, anket-2’de ise yine 2 bölüm içinde toplam 18 soruya yer verilmiştir (Ek anket-1 ve Ek anket-2). Deneklerden, daha sağlıklı yanıtlar almak ve güvenilirliği sağlamak amacıyla isim, adres vb. özel bilgiler istenmemiştir. Hazırlanan sorular deneklerin anlayabileceği basit dilde hazırlanmıştır.

Anket-1’de, ziyaretçilerin sosyo-ekonomik yapıları, kentsel iskan koşulları, ziyaret şekilleri, rekreasyonel aktivite ve tesis istekleri, kullanım ilişkileri ve orman peyzaj öğelerine ilişkin tercihlerin belirlenebilmesi ile ilgili hedefler doğrultusunda hazırlanmış sorular bulunmaktadır.

Anket-2’de ise, sosyo-ekonomik yapı, ziyaret ilişkileri ve orman peyzaj öğelerine ilişkin hedefler doğrultusunda sorular hazırlanmıştır. Kent içi anketlerinde anketör kullanırken, orman içi anketlerinde kullanılmamıştır.

Sonuçların Değerlendirilmesi: Denekler tarafından yanıtlanan soru kağıtlarının değerlendirme çalışmaları, yapıldıktan sonra, Akesen (1), Kurum (17), Pehlivanoğlu (12), tarafından yapılan çalışmalar doğrultusunda, kesin değerlendirme işlemleri yapılmıştır. Anket sonuçlarına göre doğal peyzaj alanlarının, yaşa, öğrenim durumuna, meslek durumuna ve gelir durumuna göre tercih edilme ilişkisi test edilmiştir. Bu ilişkiler "Ki Kare" testi ile kontrol edilmiştir. Ortaya çıkan sonuçlar doğrultusunda çeşitli tablolar ve grafikler oluşturulmuştur.

2. 3. 3. Yöntem Çalışmaları

Araştırmada kullanılan yöntem iki aşamadan oluşmaktadır: İlk olarak Hatıla Vadisi Milli Parkı'nın **Rekreasyon Talebi** hesaplanmıştır. İkinci ve son aşamada ise **Rekreasyon Talep Verileri** ile birlikte diğer alan verilerinin de ışığı altında alanda bir **zonlama sistemi** oluşturulmuş ve gelişim zonu içerisinde bir **gelişim planı** önerilmiştir.

Rekreasyonel Talep Değeri'nin hesaplanmasında kullanılan yöntem, Genel peyzaj değerlendirme yöntemi olarak ilk kez Kiemstedt tarafından geliştirilmiştir (12). V-Wert (Çeşitlilik Değeri) adı verilen ve 20 yıla yakın bir süredir, değişik biçimlerde kullanılan bir yöntemdir. Belirli bir çeşitlilik içinde, peyzajın rekreasyona uygunluğunu saptamayı amaçlayan bu yöntem, temelde “peyzajın doğal verilerinin insanların dinlenme ihtiyaçlarının giderilmesinde önemli rol oynaması nedeniyle, dinlenmeye imkan veren faktörler bir kaç önemli öge çerçevesinde toplanarak bunlar için uygun ölçme kriterleri bulunabilirse, doğal peyzaja ilişkin çeşitlilikler değerlendirilebilir.” şeklinde ifade edilen tipik bir hipoteze dayanmaktadır. Bu hipoteze göre, sınırlı sayıya indirgenen doğal peyzaj öğeleri formüle edilerek aşağıdaki formül oluşturulmuştur (12):

$$V = \frac{(R_w + 3R_g + R_e + N) \cdot K}{1000} \quad (1)$$

Bu formülde yer alan;

Rw = Orman Kıyıları Değerini

Rg = Su Kıyıları Değerini

Re = Rölyef Değerini

N = Yararlanma (alanları toplamı) Değerini

K = İklim Değerini

3 = Su Kıyıları Katsayısı

100 =Küçültme Sabitesini vermektedir.

Kiemstedt tarafından geliştirilen bu yöntem, ortaya atılışından sonraki yıllar içinde, kendisi de dahil olmak üzere; Harfst ve Krause, Kiemstedt ve Zeh, Bernt ve Palme, Buchwald ve Ark., Kastner ve Ark.ve Galzer ve Ark. gibi birçok araştırmacı tarafından değişik biçimlerde kullanılmış ve büyük ölçüde geliştirilmiştir (12). Yine bu yöntem Pehlivanoglu ve Kurum ve Gülez tarafından da geliştirilerek uygulanmıştır. Pehlivanoglu çalışmasında, ORUKUD Yöntemi olarak adlandırılan ve doğrudan Belgrad Ormanı koşullarına göre, doğal ve kültürel değişkenlere bağlı olarak değişik bazlarda potansiyel saptamalarının yapılabilmesi hedeflerine yönelik olarak geliştirilen bir model yaratmıştır. Bu model şu hipotezden yola çıkmaktadır (12):

"Eğer bir orman parçasını oluşturan doğal ve kültürel öğelere ilişkin değişkenlerin sayısı asgari düzeye indirgenebilir ve bunlar ölçülebilir hale gelebilirse, o orman parçasının rekreasyona uygunluğu ve kullanılabilirliği, birim alanlara göre belirli sayısal değerlerle ifade edilebilir". Bu hipoteze göre ormanın doğal ve kültürel değişkenleri saptanarak, formüle edilmiş ve elde edilen değerlere dayanılarak doğal, kültürel ve gerçek rekreasyon potansiyeli saptamaları yapılmıştır. Aynı zamanda hipoteze uygun olarak, kullanılan değişkenlere de açıklık getiren ve yöntemin işlerliğini sağlayan formüller şöyledir:

$$I. \text{ORUKUD} = \text{ORUD} + \text{KUD} \quad (2)$$

$$II. \text{ORUD} = (\text{Kd} + \text{Ad} + \text{Ed} + \text{Bd} + \text{Rd}) \cdot \text{İd} / 500 \quad (3)$$

Burada;

Kd = Kıyı Değerini

Ad = Alan Değerini

Ed = Eğim Değerini

Bd = Bakı Değerini

Rd = Rölyef Değerini

İd = İklim Değerini

500 = Küçültme sabitesini vermektedir.

$$\text{III. KUD} = Yd + Fd + \text{Çd} / 500 \quad (4)$$

Bu Formülde ise;

Yd = Yol Değerini

Fd = İşlev Dğerini

Çd = Çevre Değerini

500 = Yine aynı küçültme sabitesini vermektedir.

Bunlardan 3 No.'lu formüle göre, **Ormaniçi Rekreasyona Uygunluk Değeri** (ORUD) çerçevesinde, ormanın doğal rekreasyon potansiyeli; 4 No.'lu formüle göre, **Kullanılabilirlik Değeri** (KUD) çerçevesinde, kültürel rekreasyon potansiyeli ve 2 No.'lu formüle göre de, **Ormaniçi Rekreasyona Uygunluk ve Kullanılabilirlik Değeri** (ORUKUD) çerçevesinde, gerçek rekreasyon potansiyeli saptanmaktadır. Gülez de çalışmasında yine Kiemstedt'in ortaya attığı V-Wert Yöntemini geliştirerek kullanmıştır (13). Hatıla Vadisi Milli Parkı için gerçekleştirilen bu çalışmada Pehlivanoğlu'nun ORUKUD Yöntemi'nin formülasyon tekniğinden yararlanmak suretiyle, Hatıla Vadisi doğal kaynak değerlerinin rekreasyonel nitelikleri incelenmiştir. Yöntemde Hatıla Vadisi koşullarına göre, doğal peyzaj değişkenlerine bağlı olarak, **rekreasyonel talep** saptamasına yönelik olarak; şu hipotezden yola çıkılmaktadır:

"Eğer bir orman parçasını oluşturan doğal peyzaj değişkenlerinin sayısı asgari düzeye indirgenebilirse ve bunlar ölçülebilir hale getirilebilirse, o orman parçasının Rekreasyon Talep Değeri, birim alanlara göre belirli sayısal değerlerle ifade edilebilir." Bu hipoteze göre, Hatıla Vadisi ormanlarının, özellikleri doğrultusunda değişkenler saptanarak formüle edilmiş ve elde edilen değerlere dayanılarak rekreasyonel talep saptamaları yapılmıştır. Yöntemin işlerliğini sağlayan formül şöyledir:

$$Rt = Kd1 + Kd2 + Ad1 + Ad2 + Ad3 / 200 \quad (5)$$

Burada;

Rt = Rekreasyonel Talep

Kd1 = Orman Kenarı Alan Değeri

Kd2 = Akarsu Kenarı Alan Değeri

Ad1 = Orman Sınırı Üstü Alan Değeri

Ad2 = Ormanlık Alan Değeri

Ad3 = Ormaniçi Açık Alan Değeri

200 = Küçültme Sabitesini vermektedir.

Yukarıda verilen açıklamalardan da anlaşılacağı üzere; bu çalışmada, Pehlivanoğlu'nun geliştirmiş olduğu ORUKUD modeline ait ORUD hesaplamalarından faydalanılarak **Rekreasyonel Talep** hesaplanmıştır. Pehlivanoğlu bu hesaplamalarda doğal peyzaj değişkenlerinin yanısıra alana ait diğer bir çok değişkeni de formülde kullanarak Rekreasyon Uygunluk Değerini bulmuştur. Hesaplanan rekreasyonel talep; alana ait diğer verilere ek olarak, **Rekreasyon Talep Verilerini** oluşturmaktadır.

Alan için alınacak planlama kararlarını geçerli, analiz edilmiş verilere dayandırmak gerekir. Kullanılan verilerin tür ve ölçeği kadar yöntem ve analiz teknikleri de zaman içinde çeşitlenmiş ve değişmiştir. Ancak ulaşım, toprak yapısı ve bitki örtüsü gibi farklı veri içeren haritaların üretilerek çakıştırılmasından sonra analitik yaklaşımın belirlenmesi en yaygın kullanılan yöntemdir. Bu da peyzajın farklı elemanları arasındaki ilişkinin analiz edilerek mantıklı ve net bir baz oluşturmasında etkin bir yoldur (17). Hatila Vadisi için yapılan bu çalışmada izlenen yol ise, doğal ve kültürel kaynaklara ilişkin verilerin ve saptanan rekreasyonel talep verilerinin haritalara aktarılıp çakıştırılması sonucu, alanda bir **Milli Park Zonlama Sistemi**'nin oluşturulması ve belirlenen gelişim zonu içerisinde bir **Gelişim Planı** önerilmesidir. Bu zonlama sistemi oluşturulurken IUCN'in ölçütlerinde bir milli parkın oluşabilmesi için gerekli olan planlama esasları göz önünde bulundurulmuştur.

2. 3. 4. Yöntem Değerlendirme Çalışmaları

Değerlendirme çalışmaları, yöntem çerçevesinde sürdürülen, rekreasyonel talep, zonlama ve planlama faaliyetlerinin tümünü içermektedir. Bu bölüm, analiz haritalarının hazırlanması, analiz çalışmaları ve planlamaya yönelik çalışmalar olmak üzere üç grupta ele alınmıştır.

Analiz Haritalarının Hazırlanması: Yöntem uygulamalarına yönelik hesaplamaların yapılabilmesi amacıyla gerçekleştirilen harita çalışmaları, aynı zamanda alan verilerine ilişkin bazı konuların tanımlanmasını da içermektedir. Çalışmalar

1/25000 ölçekli topografik haritalar üzerinde yapılmıştır. 1km² lik karelere bölünmüş olan, alan verilerinin ve rekreasyonel talep verilerinin işlendiği haritalar %75 küçültülerek 1/100000 ölçekte tezde yer almıştır. Öneri paftası, alanı tanımlayan verilerin ve özgün çalışmalar sonucu oluşturulan rekreasyonel talep değerlerinin yer aldığı 1/100000 ölçekteki haritalar çakıştırılarak oluşturulmuştur.

Analiz Çalışmaları: Bu aşama haritalar üzerinde gerçekleştirilen analiz işlemlerini içermektedir. Bu işlemler de iki aşamalıdır. İlk olarak 1km² 'lik karelere bölünmüş olan haritalar üzerine alan verileri işlenmiştir. İkinci olarak da rekreasyon talep değerini ölçmek için yine 1km² 'lik karelere bölünmüş bu topografik harita kullanılmıştır. Milimetrik kağıt yardımı ile çalışma alanı sınırları dahilinde her bir plân karede Orman Sınır Üstü Alanlar, Ormanlık Alanlar, Orman Kenarı Alanlar, Orman İçi Açık Alanlar, Akarsu Kenar Alanlar mm² cinsinden ölçülmüştür. Daha sonra bu ölçümlerden faydalanılarak yapılan hesaplamalar doğrultusunda **Rekreasyonel Talep** bulunmuştur.

Rekreasyonel Talep Katsayıları: Yöntemin işlerliğinin sağlanması için, esas itibariyle ölçülebilir nitelikteki doğal verilerle, bu verilere ilişkin katsayılara ihtiyaç vardır. Bu katsayılar kenar ve alan katsayıları olmak üzere iki ayrı katsayı grubundan oluşmaktadır.

Kenar Katsayıları: Kenar katsayılarının saptanmasında Altan tarafından uygulanan teknikten yararlanılmıştır. Bu tekniğe göre anketler yardımıyla gerekli baz veriler bulunmuş, daha sonra da bunlar arasındaki oranlar araştırılmak suretiyle katsayılar hesaplanmıştır (12).

Tablo 24 de görüleceği gibi kenar katsayılarına esas teşkil eden anket sonuçlarına göre orman kenarı alanların tercih edilme oranı %23, akarsu kenarı alanların tercih oranı ise %39 olarak bulunmuştur. Daha sonra, bu ilişki doğrultusunda tercih verileri 10'a bölünüp, çıkan değerler tam sayıya dönüştürülerek, orman kenarları için 2, akarsu kenarları için de 4 katsayısı hesaplanmıştır.

Alan Katsayıları: Alan katsayıları, doğal peyzaj alanlarından, orman sınırı üstü, ormanlık ve ormaniçi açık alan katsayılarını hesaplama işlemi kapsamaktadır. Bu değerler Tablo 24'de verilmiş olan "yüzdelerden" oluşmaktadır. İlgili anket sonuçlarına göre saptanan katsayılar şöyledir:

Orman Sınırı Üstü Alan.....	9
Ormanlık Alan.....	22
Ormaniçi Açık Alan.....	7

Rekreasyon Talep Değeri: Rekreasyonel Talep Değeri gerek anket sonuçlarına göre, gerekse 1/25 000'lik haritalar üzerinde yapılan ölçümler sonucunda elde edilen verilere göre, hesaplanan kenar ve alan değerlerinin ışığı altında ortaya konmuştur ("Rekreasyonel talep değeri", diğer meslek disiplinlerinde "rekreasyonel çekicilik değeri" olarak isimlendirilebilmektedir).

Kenar Değeri: Bu hesaplama için önce kenar uzunlukları; orman kenarlarında 2, akarsu kenarlarında 4 katsayısıyla çarpılmış ve bulunan değerlerin toplamları alınmıştır. Haritadan ölçülen değerler mm² cinsinden hesaplandığı için toplam değer 4'e bölünerek, plankarede uzunluk birimine çevrilmek suretiyle kenar değeri saptanmıştır. Örneğin, harita üzerinde yapılan ölçümlere göre E8 plankaresi için bulunan orman kenarı alanı değeri 251mm², akarsu kenarı alanı için ise 29mm²'dir (Ek Tablo 3). Bu değerlere göre, E8 plankaresinin **orman kenarı değeri**; $(2 \times 251) / 4 = 126$ iken **akarsu kenarı değeri**; $(4 \times 29) / 4 = 29$ 'dur. E8 plankaresinin kenar değeri ise **orman kenarı değeri (Kd1) + akarsu kenarı değeri(Kd2) (126+29=155)**'dir.

Alan Değeri: Alan değeri, doğal peyzaj alanlarına ilişkin, orman sınırı üstü, ormanlık ve orman içi açık alanlara göre saptanan üç ayrı değerlerin toplamından oluşmaktadır. Bu değer Ek Tablo 5'deki bir dizi değerlendirme işlemi kapsamaktadır. İşlemlerde hesaplama açısından uygulanan ana yöntem, ölçülen alanların, plankare toplam alanına göre yüzdelerin alınması yoluyla değerlendirme verilerinin elde edilmesi ve bunların katsayılarla çarpımı sonucunda da "değerlerin" bulunması esasına dayanmaktadır. Örneğin yine E8 plankaresine bakılacak olursa bu plan kare için haritadan ölçülen orman sınırı üstü alan 196mm², ormanlık alan 1293mm², orman içi açık alan 102mm²'dir (Ek Tablo 3). Bu değerlere göre E8 plan aresinin orman sınırı üstü alan değeri; $(12 \times 9) = 108$, ormanlık alan değeri; $(81 \times 22) = 1782$, orman içi açık alan değeri; $(6 \times 7) = 42$ 'dir. E8 plankaresinin alan değeri ise **orman sınırı üstü alan değeri(Ad1) + ormanlık alan değeri(Ad2) + orman içi açık alan değeri(Ad3) (108+1782+42=1932)** olarak hesaplandı.

Rekreasyon Talep Değerinin Hesaplanması: Talep saptamaları yöntem değerlendirmelerine göre elde edilen bulgulara dayanmaktadır. Burada alan değerlerine

göre plankarelerin talep değerleri sınıflandırılmış ve haritalar üzerine işlenmiştir (Ek Şekil 9) (Ek Tablo 5).

Hatila Vadisi Milli Parkı'nın Rekreasyonel Talebi **(Kd+Ad)/200** formülü kullanılmak suretiyle saptanmıştır. Örnek olarak yine E8 plankaresine bakılacak olursa, Kd (kenar değeri)= 155 iken, Ad (alan değeri)= 1932'dür. Buna göre plankarenin **rekreasyonel talep değeri; $1932+155/200=10.4$** olarak bulundu. Daha sonra, Hatila Vadisi için en uygun dağılımın sağlandığı özel bir sınıflandırma yapıldı. Hesaplanan en düşük talep değeri 4.5 iken, en yüksek değer 11.9'dur. Toplam 212 değerin aritmetik ortalamasının bulunup, standart sapmanın yarısı aritmetik ortalamaya eklenip, yarısı çıkarıldığında bulunan "normal" değerler 8.27-10.63 arası olarak belirlenmiştir. Ancak talep değerleri, 4.5 ve 8 arasında olan plankareler, tercih yüzdesi (dolayısıyla plankare talep katsayısı) düşük olan ve benzer özellikler gösteren orman sınırı üstü alanları içermektedirler. Bu durum göz önünde bulundurularak Hatila Vadisi için özel bir sınıflama yapılmıştır. Buna göre; değeri 8'den küçük plankareler "en düşük", 8.01-9 arası "düşük", 9.01-10 arası "normal", 10.01-11 arası "yüksek" ve 11'den büyük olanlar "en yüksek" rekreasyonel talebe sahip alanları tanımlamaktadır.

Planlamaya Yönelik Çalışmalar: Bu son çalışmalar alan verileri ve rekreasyonel talep verileri saptamalarını içeren bulgular ve bunlara bağlı olarak yapılan sentezlere dayanmaktadır. Milli Park Zonlaması'nın yapıldığı ve Gelişim Planlaması'nın önerildiği bu çalışmalar sırasında, IUCN'in ölçütlerinde bir milli parkın oluşabilmesi için gerekli olan planlama esasları göz önünde tutulmuştur.

3. BULGULAR

3. 1. Anket Sonuçlarına Göre Ziyaretçi Özellikleri

Kent içi (K.İ.) 100 ve Orman içi (O.İ.) 100 olmak üzere toplam 200 kişi ile yapılan anket çalışması şu sonuçları ortaya koymuştur (Soruların bir kısmında birden çok seçeneğin işaretlenmesine olanak tanınmıştır):

3. 1. 1. Sosyo-Ekonomik Durum

Tablo 5. Rekreatif Etkinlikte Bulunanların Cinsiyetlerine Göre Dağılımı (O.İ.)

Cinsiyet	Kişi Sayısı	%
Kadın	39	39
Erkek	61	61

Orman içinde toplam 100 kişi ile yapılan ankette Vadi'ye rekreatif amaçlı yapılan gezilerde erkeklerin oranının (%61) kadınlardan (%39) oldukça fazla olduğu görülmüştür (Tablo 5).

Tablo 6. Rekreatif Etkinlikte Bulunanların Yaş Gruplarına Göre Dağılımı (O.İ.)

Yaş	Kişi Sayısı	%
16-25	28	28
26-35	31	31
36-45	25	25
46-55	14	14
56-65	2	2
>66	0	0

Orman içinde yapılan anket uygulamalarında, Vadi'de rekreatif etkinlikte bulunanların yaş gruplarına göre dağılımına bakıldığında neredeyse tamamına yakınının (%84), 46 yaşın altında (%28'i "16-25", %31'i "26-35", %25'i 36-45 yaş gruplarında) olduğu anlaşılmaktadır (Tablo 6).

Orman içinde yapılan anket uygulamalarına göre, rekreatif etkinlikte bulunanların büyük çoğunluğunun (%42) memur olduğu, diğer grupları da genellikle memur gibi düşük gelir gruplarının oluşturduğu görülmektedir (Tablo 7).

Tablo 7. Rekreatif Etkinlikte Bulunanların Meslek Gruplarına Dağılım (O.İ.)

meslek	Kişi Sayısı	%
Memur	42	42
İşçi	7	7
Köylü	1	1
Serbest Meslek	18	18
Emekli	2	2
Ev Hanımı	7	7
Öğrenci	15	15
Diğer	8	8

Tablo 8. Rekreatif Etkinlikte Bulunanların Öğrenim Durumlarına Göre Dağılımı

Öğrenim	Kişi Sayısı	%
Yok	0	0
İlkokul	2	2
Ortaokul	11	11
Lise ve Dengi	38	38
Yüksekokul	49	49

Orman içinde yapılan anket uygulamalarında, rekreatif etkinlikte bulunanların çok büyük çoğunluğunun (%49Yüksek Okul, %38 Lise ve Dengi Okul) mezunu olduğu görülmektedir (Tablo 8).

Tablo 9. Rekreatif Etkinlikte Bulunanların Gelir Durumlarına Göre Dağılımı

Gelir (milyon)	Kişi Sayısı	%
Yok	5	5
<10	1	1
10-15	2	2
15-20	3	3
20-25	5	5
25-30	18	18
30-35	16	16
35-40	9	9
40-45	32	32
≥50	9	9

Orman içinde yapılan anket uygulamalarında, alana rekreasyonel amaçlı gezi için gelenlerin 25-45 milyon TL arası geliri olanlar arasında yoğunlaştığı görülmektedir (Tablo 9).

3. 1. 2. Ziyaret İlişkileri

Tablo 10. Rekreatif Etkinliklerde Bulunanların Sayısı (K.İ.)

Rekreatif Etkinlikler	Kişi Sayı	%
Bulunanlar	39	39
Bulunmayanlar	61	61

Kent içinde yapılan toplam 100 kişilik anket uygulamalarına göre, Vadi'de rekreatif etkinlikte bulunanların oranı %39 iken, %61'i herhangi bir rekreatif etkinlikte bulunmamıştır (Tablo 10).

Tablo 11. Rekreatif Etkinlikte Bulunanların Hatilla Vadisi'ne Gitme Sıklığına Göre Dağılımı(K.İ.)

Gitme Sıklığı	Kişi Sayısı	%
Haftada Birden Fazla	1	3
Haftada Bir	2	5
On beş Günde Bir	2	5
Ayda Bir	5	13
Üç Ayda Bir	7	18
Altı Ayda Bir	6	15
Yılda Bir	5	13
Çok Ender	11	28
Etkinlikte Bulunmayanlar	61	61

Kent içinde yapılan anket uygulamalarında, rekreatif etkinlikte bulunanların Vadi'ye gitme sıklığının dağılımında "Çok Ender" gelenlerin oranı %28 iken, bunu sırasıyla, "Üç Ayda Bir" gelenler %18, "Altı Ayda Bir" gelenler %15, "Ayda Bir" ve "Yılda Bir" gelenler %13, "Haftada Bir" ve "On Beş Günde Bir" gelenler %5, "Haftada Birden Fazla" gelenler %3 oranında izlemektedir (Tablo 11). Vadi daha çok yaz aylarında ziyaret edilmektedir. Yaz aylarında gelen ziyaretçilerin oranı %73 iken, kış aylarında gelenlerin oranı %3, sonbaharda gelenlerin oranı %10 ve ilkbaharda gelenlerin oranı %14'dür.

Orman içinde yapılan anket uygulamalarında, rekreatif etkinliklerde bulunanların Vadi'ye gelme sıklığının dağılımında, "İlk Kez" gelenlerin oranı %33 iken bunu sırasıyla, "Çok Ender" gelenler %23, "Yılda Bir" gelenler %14, "Haftada Bir" gelenler %13, "Altı Ayda Bir Gelenler %9, "Üç Ayda Bir" gelenler %4, "Ayda Bir" gelenler %4 oranında izlemektedir. Buna göre gelme sıklıklarında herhangi bir düzenin olmadığı görülmektedir (Tablo 12).

Tablo 12. Rekreatif Etkinlikte Bulunanların Hatila Vadisi'ne Gitme Sıklığına Göre Dağılımı (O.İ.)

Gitme Sıklığı	Kişi Sayısı	%
İlk Kez	33	33
Haftada Bir	13	13
On beş Günde Bir	0	0
Ayda Bir	4	4
Üç Ayda Bir	4	4
Altı Ayda Bir	9	9
Yılda Bir	14	14
Çok Ender	23	23

Tablo 13. Rekreatif Etkinlikte Bulunanların Ulaşım Araçlarına Göre Dağılımı (O.İ.)

Araçlar	Kişi Sayısı	%
Yaya	0	0
Özel Oto	50	50
Taksi	8	8
Minibüs	17	17
Otobüs	9	9
Diğer (kamyon vb)	16	16

Orman içinde yapılan anket uygulamalarında, rekreatif etkinlikte bulunanların Vadi'ye geldikleri ulaşım araçlarına göre dağılımında, "Özel Oto" %50 oranında iken, bunu sırasıyla, "Minibüs" %17, "Diğer" %16, "Otobüs" %9 ve "Taksi" %8 oranında izlemektedir (Tablo 13).

Orman içinde yapılan anket uygulamalarında, rekreatif etkinlikte bulunanların Vadi'de kalış süresine göre dağılımında, "Günübirlik gelişler" %70 oranı ile en büyük oranı oluşturmaktadır. Bunu sırasıyla, "Bir Kaç Gün" %11, "Bir Gün/Bir Gece" %9, "Daha Fazla" %8 ve "Bir Hafta" %2 oranında izlemektedir (Tablo 14).

Tablo 14. Rekreatif Etkinlikte Bulunanların Gelenlerin Burada Kalış Süresine Göre Dağılımı(O.İ.)

Kalış Süresi	Kişi Sayısı	%
Günübirlik	70	70
Bir gün/bir gece	9	9
Birkaç gün	11	11
Bir Hafta	2	2
Daha Fazla	8	8

Tablo 15. Rekreatif Etkinlikte Bulunanların Ulaşım Mesafesine Göre Dağılımı(O.İ.)

Ulaşım Mesafesi	Kişi Sayısı	%
1-50km	67	67
51-100km	4	4
101-200km	4	4
204-300km	20	20
301-400km	1	1
400-500km	0	0
500km den Fazla	4	4

Orman içinde yapılan anket uygulamalarında, rekreatif etkinlikte bulunanların ulaşım uzaklıklarına göre dağılımında, "1-50km" %67 oranında iken, bunu sırasıyla, "204-300km" %20 oranında, "51-100km", "101-200km" ve "500km'den fazla" %4, "301-400km" %1 oranında izlemektedir (Tablo 15).

3. 1. 3. Aktivite ve Kolaylık istekleri

Orman içinde yapılan anket uygulamalarında, rekreatif etkinlikte bulunanların Vadi'de zamanlarını geçirme biçimlerine göre dağılımlarında "Dinlenme", "Piknik Yapma" ve "Yürüyüş" %22 oranında iken, bunları sırası ile, "Doğayı İncelemek" %16, "Kamp Yapma" %6, "Sportif Balıkçılık" ve "Dağcılık-Tırmanıcılık" %5 ve "Diğer" %3 oranında izlemektedir (Tablo 16).

Kent içinde yapılan anket uygulamalarında, rekreatif etkinliklerde bulunanların, Vadi'de zamanlarını geçirme biçimlerine göre dağılımlarında, "Piknik Yapma" %28, "Yürüyüş" %21, "Doğayı İncelemek" %17, "Kamp Yapma" %14, "Dağcılık-Tırmanıcılık" %8, "Sportif Balıkçılık" ve "Diğer" %5 oranındadır (Tablo 17).

Tablo 16. Rekreatif Etkinlikte Bulunanların Vadi'de Zamanlarını Geçirme Tercihlerine Göre Dağılımı(O.İ.)

Rekreatif Etkinlikler	Tercih Sayısı	%
Dinlenme	58	22
Dağcılık- Tırmanıcılık	14	5
Piknik Yapma	58	22
Yürüyüş(trekking)	49	22
Sportif Balıkçılık	14	5
Kamp Yapma	16	6
Doğayı incelemek	41	16
Diğer	8	3

Tablo 17. Rekreatif Etkinlikte Bulunanların Vadi'de Zamanlarını Geçirme Tercihlerine Göre Dağılımı(K.İ.)

Aktiviteler	Tercih Sayısı	%
Piknik Yapma	29	28
Yürüyüş(trekking)	22	21
Dağcılık- Tırmanıcılık	8	8
Sportif Balıkçılık	5	5
Fototurizm	3	3
Kamp Yapma	15	14
Doğayı incelemek	18	17
Diğer	5	4

Kent içinde ve orman içinde yapılan anket uygulamalarında, Vadi'de rekreatif etkinliklerde bulunanların, rekreasyon alanlarının beğendikleri özelliklerine göre dağılımında, "Sessiz ve Sakin" olma özelliğinin oranı %29 iken, "Havası Temiz" özelliğinin oranı %26, "Manzarası Güzel" olma özelliğinin oranı %22'dir. "Gezinti için Elverişli" olma özelliği %12, "Açık Hava Spor Olanaklı" olma özelliği %7, "Ulaşımı Kolay" ve "Diğer" özelliklerinin oranı ise %2'dir (Tablo 18).

Tablo 18. Rekreatif Etkinlikte Bulunanların Vadi'nin Beğendikleri Özelliklerine Göre Tercih Dağılımı (K.İ. ve O.İ.)

Özellikler	Tercih Sayısı	%
Sessiz ve Sakin	116	29
Ulaşımı Kolay	7	2
Havası Temiz	103	26
Manzarası Güzel	85	22
Gezinti İçin Elverişli	48	12
Açık Hava Spor Olanaklı	26	7
Diğer	10	2

3. 1. 4. Alandan Faydalanma Durumu

Kent içinde uygulanan anketler sonucunda, rekreatif etkinliklerde bulunanların % 13'ü rekreasyon alanlarından yeteri kadar yararlanabildiğini söylerken, %87'si rekreasyon alanlarından yeteri kadar yararlanamadığını söylemektedir (Tablo 19).

Tablo 19. Rekreatif Etkinliklerde Bulunanların Rekreasyon Alanlarından Faydalanma Durumlarına Göre Dağılımı(K.İ.)

Rekreasyon	Kişi Sayısı	%
Faydalanan	5	13
Faydalanmayan	34	87

Tablo 20. Rekreatif Etkinliklerde Bulunanların Alandan Yeteri Kadar Faydalanmalarını Engelleyen Nedenler(K.İ.)

Nedenler	Gerekçe Sayısı	%
Hava Koşulları	10	11
Ulaşım Güçlüğü	28	32
Güvenli Olmayışı	14	16
Tenhalık	2	2
Aradığını Bulamama	8	9
Rekreasyon Tesisl. Yetersizliği	25	29
Çok Kalabalık	1	1
Diğer	0	0

Kent içinde yapılan anket uygulamalarında, alandan yeteri kadar faydalanamamanın nedeni olarak "Ulaşım Güçlüğü" %32 ile ilk sırada iken, onu sırasıyla "Rekreasyon Tesislerinin Yetersizliği" %29, "Güvenli Olmayışı" %16 "Hava Koşulları" %11, "Aradığını Bulamama" %9, "Tenhalık" %2, "Çok Kalabalık" %1, oranındadır (Tablo 20).

Orman içinde yapılan anket uygulamalarında, rekreatif etkinliklerde bulunanların daha sık gelmelerini ve daha uzun kalmalarını engelleyen nedenlerden "Tesis Yetersizliği" %26 oranında iken, diğer nedenler sırasıyla, "Ulaşım Güçlüğü" %20, "Aradığını Bulamama" %15, "Ekonomik Sıkıntılar" %11, "Hava Koşulları" %8, "Tenhalık" %7, "Güvenli Olmayışı" %6, "Programlı Gelmenin Zorluğu" %4 ve "Diğer" nedenlerin oranı %3'dür (Tablo 21).

Tablo 21. Rekreatif Etkinliklerde Bulunanların Daha Sık Gelmelerini ve Daha Uzun Kalmalarını Engelleyen Nedenler (O.İ.)

Nedenler	Gerekçe Sayısı	%
Aradığını Bulamama	39	15
Tesis Yetersizliği	67	26
Ekonomik Sıkıntılar	27	11
Güvenli Olmaması	15	6
Hava Koşulları	21	8
Tenhalık	17	7
Ulaşım Güçlüğü	52	20
Programlı Gelmenin Zorluğu	10	4
Diğer	8	3
Toplam	256	100

Tablo 22. Rekreatif Etkinlikte Bulunanların Tesis Yeterliliğinin Yorumlaması(O.İ.)

Tesisler Yeterli mi?	Kişi Sayısı	%
Evet	5	5
Hayır	95	95

Orman içinde uygulanan anketlerde, Vadi'de tesisleri yetersiz bulanların oranı %95 iken, yeterli bulanların oranı %5dir (Tablo22).

Tablo 23. Tesisleri Yetersiz Bulanların Tercih Ettikleri Tesislere Göre Dağılımı(O.İ.)

Arzu Edilen Tesisler	Tercih Sayısı	%
Kamping Sahası	50	19
Piknik Sahası	46	18
Spor Tesisleri	17	7
Geceleme Üniteleri	73	28
Karavan Sahası	36	14
Düzenlenmiş Yürüyüş Sahası	17	7
Çocuk Oyun Alanları	14	5
Diğer	5	2

Orman içinde yapılan anket uygulamalarında, rekreatif etkinlikte bulunanların, tesisleri eksik bularak, tercih ettikleri tesislere göre dağılımında, "Geceleme Üniteleri" %28, "Kamping Sahası" %19, "Piknik Sahası" %18, "Karavan Sahası" %14, "Spor Tesisleri" ve "Düzenlenmiş Yürüyüş Sahası" %7, "Çocuk Oyun Alanları" %5 ve "Diğer" %2 oranındadır (Tablo23).

3. 1. 5. Doğal Peyzaj Alanlarına İlişkin Veriler

Kent içinde ve orman içinde uygulanan anketlerde tercih edilen doğal peyzaj alanlarının oranları sırasıyla, "Akarsu Kenarı" %39, "Orman Kenarı" %23, "Ormanlık" %22, "Orman Sınırı Üstü" %9, "Ormaniçi Açıklık" %7'dür (Tablo 24).

Tablo 24. Rekreatif Etkinliklerde Bulunanların Tercih Ettikleri Doğal Peyzaj Alanlarına Göre Dağılımı (K.İ. ve O.İ.)

Tercih Edilen Sahalar	Kişi Sayısı	%
Orman Sınırı Üstü	30	9
Ormanlık	76	22
Orman Kenarı	81	23
Akarsu Kenarı	136	39
Ormaniçi Açıklık	26	7

Tablo 25. Yaş Grupları ile Doğal Peyzaj Alan Tercihleri Arasındaki İlişki(O.İ.)

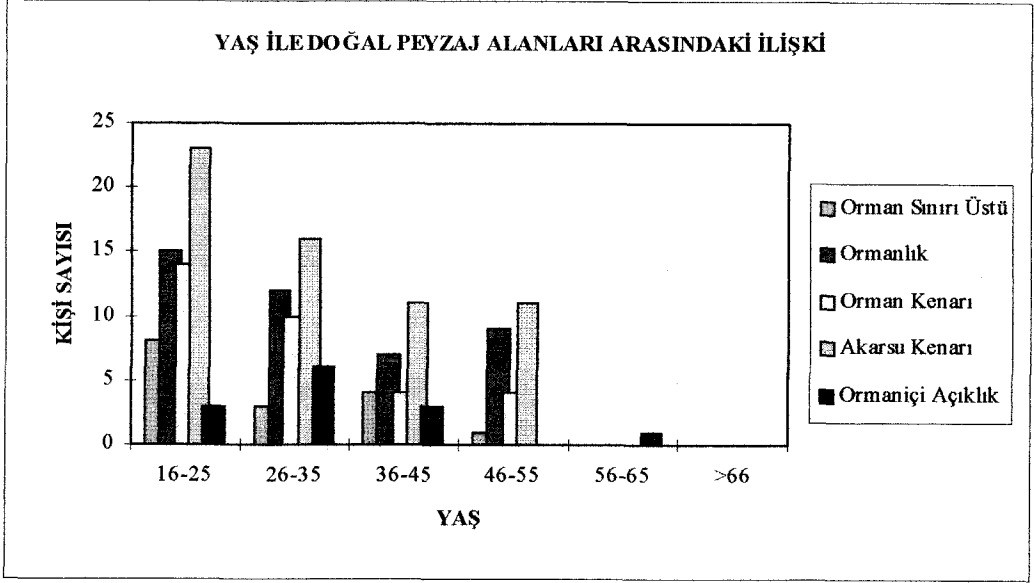
Doğal Peyzaj alanları / Yaş	16-25	26-35	36-45	46-55	56-65	>66
Orman Sınırı Üstü	8	3	4	1	0	0
Ormanlık	15	12	7	9	0	0
Orman Kenarı	14	10	4	4	0	0
Akarsu Kenarı	23	16	11	11	0	0
Ormaniçi Açıklık	3	6	3	0	1	0

Ki Kare= 142.48

Tablo Değeri= 31.4

Serbestlik Derecesi= 20

% 95 Güvenle - İlişki Vardır.

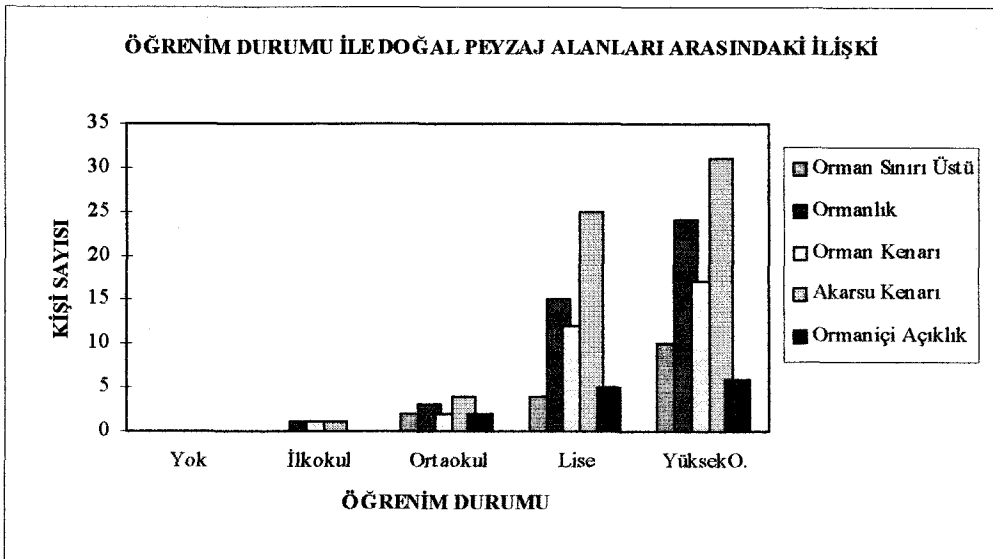

Şekil 5. Yaş Grupları İle Doğal Peyzaj Alan Tercihleri Arasındaki İlişki(O.İ.)

Tablo 26. Öğrenim Durumu İle Doğal Peyzaj Alan Tercihleri Arasındaki İlişki(O.İ.)

Doğal Pey. Al / Öğr. Dur.	Yok	İlkokul	Ortaokul	Lise	Yüksek Okul
Orman Sınırı Üstü	0	0	2	4	10
Ormanlık	0	1	3	15	24
Orman Kenarı	0	1	2	12	17
Akarsu Kenarı	0	1	4	25	31
Ormaniçi Açıklık	0	0	2	5	6

Ki Kare: 14.85, Tablo Değeri: 26.23, Serbestlik Derecesi: 16, (%95 Güvenle) -İlişki Yoktur.

Şekil 6. Öğrenim Durumu İle Doğal Peyzaj Alan Tercihleri Arasındaki İlişki(O.İ.)

Tablo 27. Meslek Durumu İle Doğal Peyzaj Alan Tercihleri Arasındaki İlişki(O.İ.)

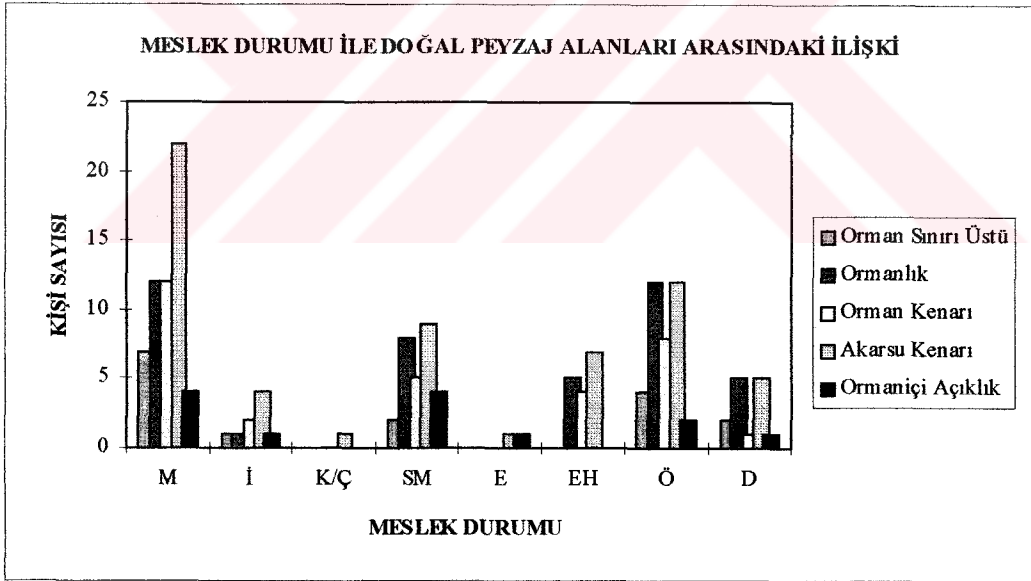
Doğal Pey. Al. /Meslekler	Memur	İşçi	Köylü	Serbest Meslek	Emekli	Ev Hanımı	Öğrenci	Diğer
Orman Sınırı Üstü	7	1	0	2	0	0	4	2
Ormanlık	12	1	0	8	0	5	12	5
Orman Kenarı	12	2	0	5	0	4	8	1
Akarsu Kenarı	22	4	1	9	1	7	12	5
Ormaniçi Açıklık	4	1	0	4	1	0	2	1

Ki Kare=18.02

Tablo Değeri= 41.3

Serbestlik Derecesi= 28

%95 Güvenle - İlişki Yoktur.

Şekil 7. Meslek Durumu İle Doğal Peyzaj Alan Tercihleri Arasındaki İlişki(O.İ.)

Tablo 28. Gelir Durumu İle Doğal Peyzaj Alan Tercihleri Arasındaki İlişki(O.İ.)

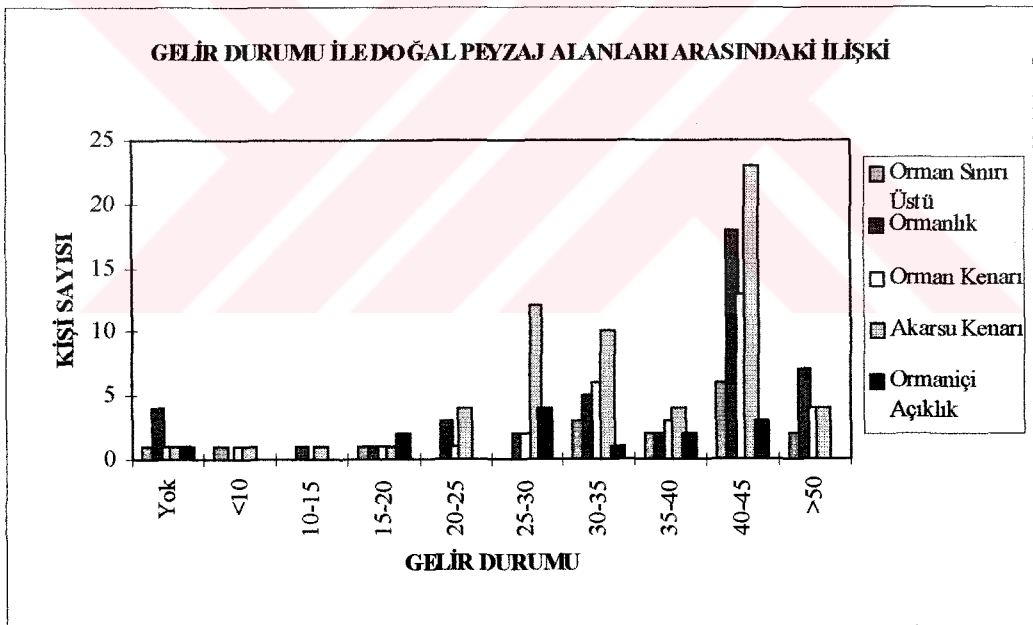
Doğ.Pey.Al. /Gelir(Milyon)	Yok	<10	10-15	15-20	20-25	25-30	30-35	35-40	40-45	>50
Orman Sınırı Üstü	1	1	0	1	0	0	3	2	6	2
Ormanlık	4	0	1	1	3	2	5	2	18	7
Orman Kenarı	1	1	0	1	1	2	6	3	13	4
Akarsu Kenarı	1	1	1	1	4	12	10	4	23	4
Ormaniçi Açıklık	1	0	0	2	0	4	1	2	3	0

Ki Kare= 36.12

Tablo Değeri= 50.3

Serbestlik Derecesi= 36

%95 Güvenle - İlişki Yoktur.

Şekil 8. Gelir Durumu İle Doğal Peyzaj Alan Tercihleri Arasındaki İlişki(O.İ.)

Tablo 29. Yaş Durumu İle Doğal Peyzaj Alan Tercihleri Arasındaki İlişki
(K.İ. ve R.E.Bulunanlar)

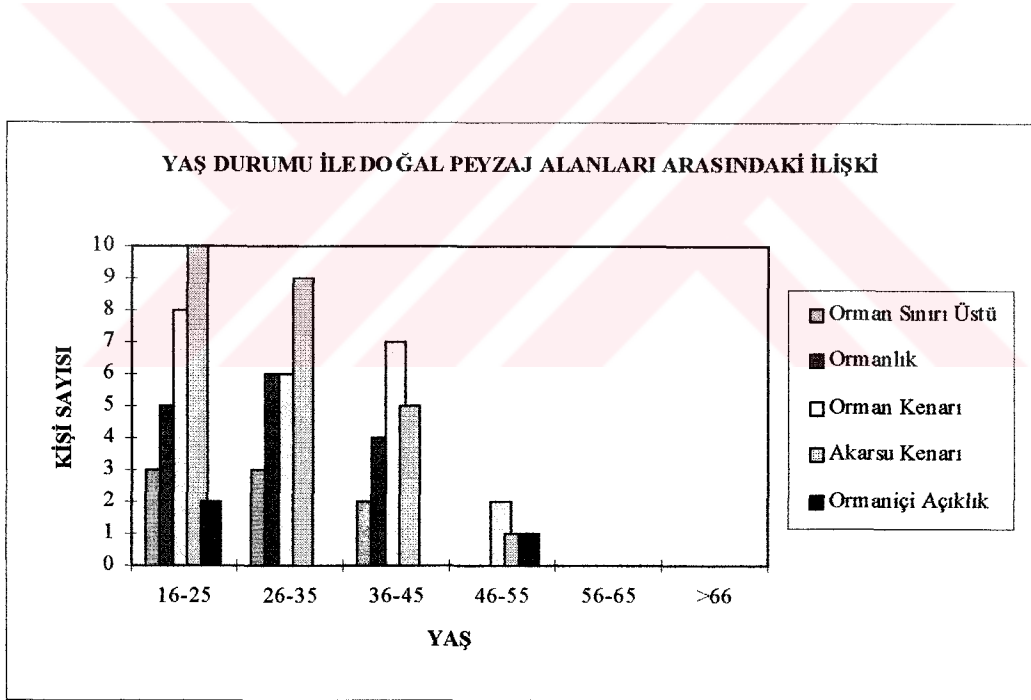
Doğal Pey. Alan. /Yaş	16-25	26-35	36-45	46-55	56-65	>66
Orman Sınırı Üstü	3	3	2	0	0	0
Ormanlık	5	6	4	0	0	0
Orman Kenarı	8	6	7	2	0	0
Akarsu Kenarı	10	9	5	1	0	0
Ormaniçi Açıklık	2	0	0	1	0	0

Ki Kare= 36.63

Tablo Değeri= 31.4

Serbestlik Derecesi= 20

%95 Güvenle - İlişki Vardır.

Şekil 9. Yaş Durumu İle Doğal Peyzaj Alan Tercihleri Arasındaki İlişki
(K.İ. ve R.E.Bulunanlar)

Tablo 30. Öğrenim Durumu İle Doğal Peyzaj Alan Tercihleri Arasındaki İlişki
(K.İ. ve R.E. Bulunanlar)

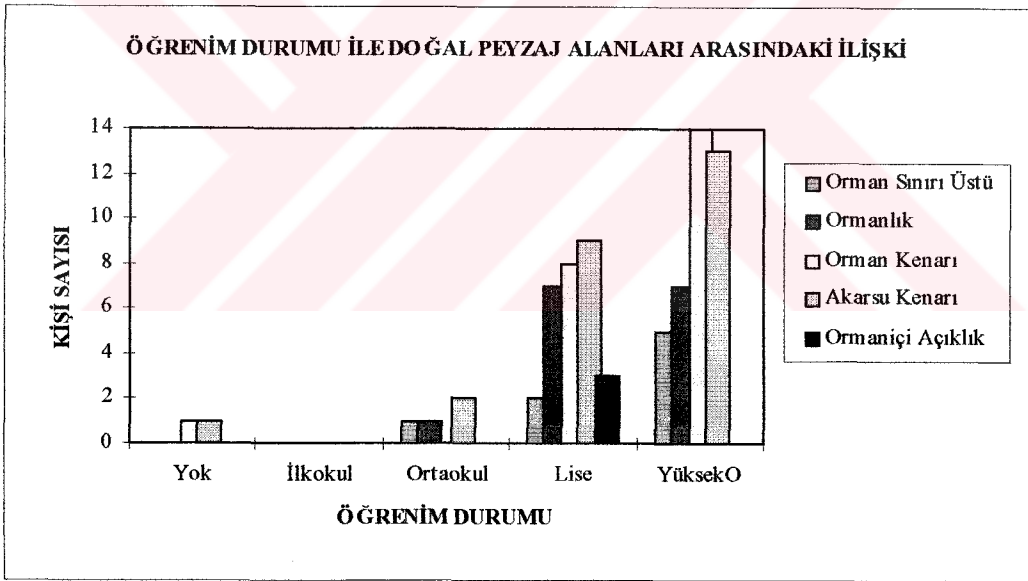
Doğal Pey. Al./Öğr. Duru.	Yok	İlkokul	Ortaokul	Lise	Yüksekokul
Orman Sınırı Üstü	0	0	1	2	5
Ormanlık	0	0	1	7	7
Orman Kenarı	1	0	0	8	14
Akarsu Kenarı	1	0	2	9	13
Ormaniçi Açıklık	0	0	0	3	0

Ki Kare=26.29

Tablo Değeri= 26.23

Serbestlik Derecesi= 16

%95 Güvenle - İlişki Vardır.

Şekil 10. Öğrenim Durumu İle Doğal Peyzaj Alan Tercihleri Arasındaki İlişki
(K.İ. R.E. Bulunanlar)

Tablo 31. Meslek Durumu İle Doğal Peyzaj Alan Tercihleri Arasındaki İlişki
(K.İ.ve R.E. Bulunanlar)

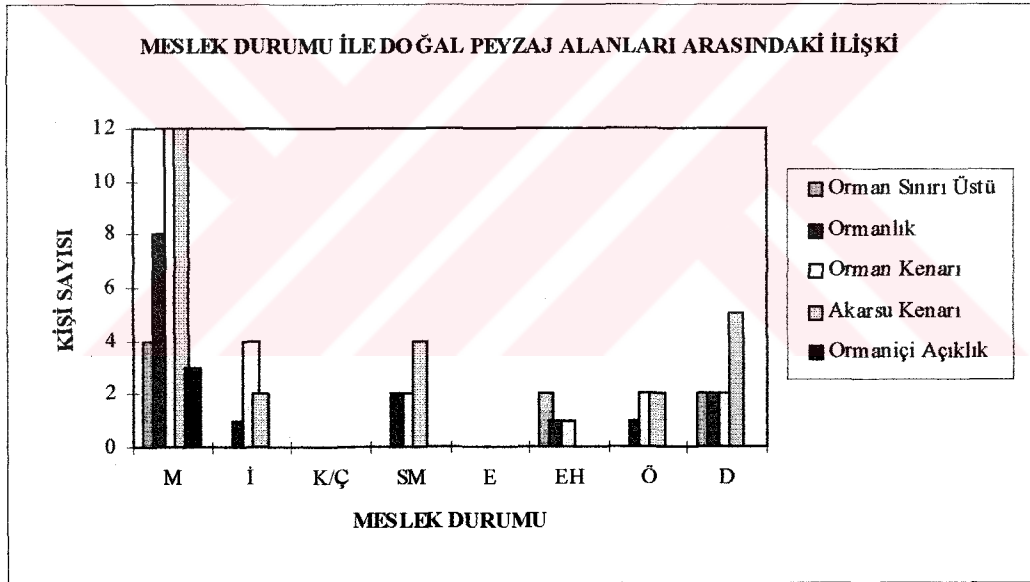
Doğal Pey. Al./Meslekler	Memur	İşçi	Köylü	Serbest Meslek	Emekli	Ev Hanımı	Öğrenci	Diğer
Orman Sınırı Üstü	4	0	0	0	0	2	0	2
Ormanlık	8	1	0	2	0	1	1	2
Orman Kenarı	12	4	0	2	0	1	2	2
Akarsu Kenarı	12	2	0	4	0	0	2	5
Ormaniçi Açıklık	3	0	0	0	0	0	0	0

Ki Kare=20.38

Tablo Değeri= 41.3

Serbestlik Derecesi= 28

%95 Güvenle - İlişki Yoktur.

Şekil 11. Meslek Durumu İle Doğal Peyzaj Alan Tercihleri Arasındaki İlişki
(K.İ. ve R.E. Bulunanlar)

Tablo 32. Gelir Durumu İle Doğal Peyzaj Alan Tercihleri Arasındaki İlişki
(K.İ. ve R.E. Bulunanlar)

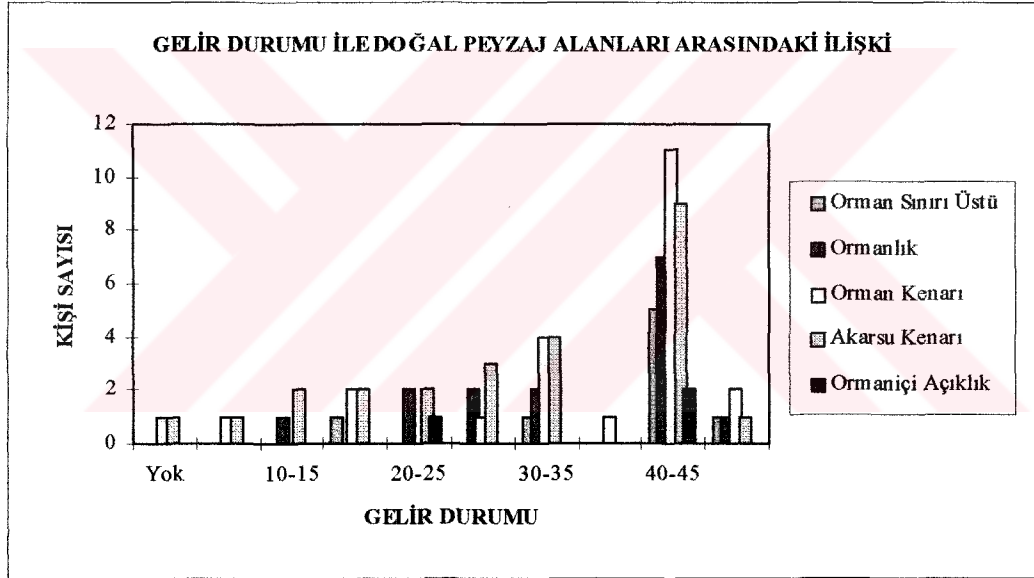
Doğ. Pey. Al./Gelir (Milyon)	Gelir Durumu (Milyon)									
	Yok	<10	10-15	15-20	20-25	25-30	30-35	35-40	40-45	>50
Orman Sınırı Üstü	0	0	0	1	0	0	1	0	5	1
Ormanlık	0	0	1	0	2	2	2	0	7	1
Orman Kenarı	1	1	0	2	0	1	4	1	11	2
Akarsu Kenarı	1	1	2	2	2	3	4	0	9	1
Ormaniçi Açıklık	0	0	0	0	1	0	0	0	2	0

Ki Kare= 20.23

Tablo Değeri= 50.3

Serbestlik Derecesi= 36

%95 Güvenle - İlişki Yoktur.

Şekil 12. Gelir Durumu İle Doğal Peyzaj Alan Tercihleri Arasındaki İlişki
(K.İ. ve R.E. Bulunanlar)

3.2. Rekreatyyonel Talep Hesaplamalarına G6re Elde Edilen Bulgular

Ek Şekil 9’da topluca g6r6leceği 6zere, bu sınıflandırmaya bağlı olarak elde edilen bulguları, en y6ksek değerden, en d6Ő6k değere doğru Şu Şekilde sıralamak m6mk6nd6r:

Değeri 11’den b6y6k olan “en y6ksek” rekreatyyonel talebe sahip alanlar, toplam alanın %16’sını kapsayan 34 plankareden oluşmaktadır. Bu plankareler kuzeyde ve i6 kesimlerde k6meler halinde dağılım g6stermektedirler. Ormanlık alanların fazla olduğu b6lgelerde ve yerleşim yerlerine yakın alanlarda yoęunlaŐmaktadır.

Değeri 10.01-11 arasında blunan “y6ksek” rekreatyyon talebine sahip alanlar, toplam alanın %49.5’ini kapsayan 105 plankareden oluşmaktadır. Bu plankareler kuzeyde ve alanın i6 kesimlerinde k6meler halinde geniş y6zeyler oluŐurmaktadırlar. Daha 6ok ormanlık alanların ve yerleşim yerlerinin bulunduğu alanlarda yoęunlaŐmaktadır.

Değeri 9.01-10 arasında bulunan “normal” rekreatyyon talebine sahip alanlar, toplam alanın %6.1’ini kapsayan 13 plankareden oluşmaktadır. Bu plankareler sınırlara doğru tek tek dağılım g6stermektedirler. Ormanlık ve orman sınırı 6st6 alanların birarada olduğu kesimlerde yer almaktadırlar.

Değeri 8.01-9 arasında bulunan “d6Ő6k” rekreatyyon talebine sahip alanlar, toplam alanın % 5.2’sini kapsayan 11 plankareden oluşmaktadır. Bu plankareler de sınırlarda tek tek daęılmıŐ durumdadırlar. Yine, ormanlık ve orman sınırı 6st6 alanların birarada olduğu alanlarda yer almaktadırlar.

Değeri 8 ve 8’den k666k olan “en d6Ő6k” rekreatyyonel talebe sahip alanlar, toplam alanın %23.1’ini kapsayan 49 plankareden oluşmaktadır. Bu plankarelerin b6y6k 6oğunluğu g6neyde k6meler halinde geniş y6zeyler oluŐurmaktadır. Orman sınırı 6st6 alanların fazla olduğu b6lgelerde yoęunlaŐmaktadır.

3. 3. Planlamaya Y6nelik Saptamalar

Y6ntem b6l6m6nde de değinildiği gibi, planlama ilkelerine y6nelik saptamalar, alan verileri, ziyaretci verileri ve rekreatyyonel talebe ilişkin 6eŐitli bulgulara ve yine bunlara bağlı değişik sentezlere dayanmaktadır.

Araştırma alanımız olan Hatıla Vadisi Milli Parkı'nın planlanmasına yönelik genel saptamalar, Zonlama, Gelişim Planlanmasının Yapılması, Sirkülasyon Sisteminin Oluşturulması olmak üzere üç grupta toplanmaktadır:

Zonlama: IUCN ölçütlerinde bir milli parkın oluşabilmesi için, milli parkın zonlara ayrılması gerekmektedir. Bu nedenle, Hatıla Vadisi Milli Parkı için de bir zonlama sistemine ihtiyacı vardır. IUCN'in zon sistemleri göz önünde bulundurularak, Hatıla Vadisi Milli Parkı için aşağıdaki zon sistemleri uygun görülmüştür:

Zon I : Mutlak Koruma Zonu

Zon I.I : Doğal Yaşlı Orman Koruma Zonu

Zon II : Yönetilen Doğal Zon

Zon III : Gelişim Zonu

Zon I (Mutlak Koruma Zonu) : Bu zon, ağırlıklı olarak bozulmamış ya da hiç müdahale görmemiş orman ekosistemleri ile çalı ve alpin kuşaklarına ait bölümlerden oluşmaktadır. Bu zon üzerinde herhangi bir rekreasyonel etkinliğe izin verilemez. Ancak düşük yoğunlukta yaya yolları bu alanlar içinden veya yakınlarından geçirilerek ziyaretçiler tarafından yakından görülmeleri sağlanabilir. Genellikle Gelişim Zonu (Zon III) ve Yönetilen Doğal Zon (Zon II) dışında kalan bölgeleri içerir Zon I en büyük alanı kaplayan zondur(Ek Şekil10).

Zon I.I (Doğal Yaşlı Orman Zonu) : Orman ekosistemi içerisinde şimdiye dek yolların gitmediği ve her hangi bir teknik ormancılık işleminin yapılmadığı, biyolojik zenginlikleri nedeniyle çok önem verilen, tercihen yaşlı karakterdeki ormanlar "Doğal Yaşlı Orman Koruma Zonu" olarak belirlenmiştir (Ek Şekil 10). 1/25 000 ölçekli Orman Amenajman Planı haritası ve saha döküm tablolarından faydalanarak Milli Park alanı içinde **2 402 hektar Doğal Yaşlı Orman Alanı** belirlenmiştir (48). Bu zonun yönetimi "Mutlak Koruma Zonu" ile aynıdır.

Zon II (Yönetilen Doğal Zon) : Genel olarak, milli parkın yayla ve mezra gibi bazı bölümlerini içerir (Ek Şekil 10). Otlatma ve arıcılık gibi etkinliklere sıkı denetim altında izin verilen alanlardır. Bu alanların kullanımı ile ilgili süreler ve sıralar özel bir plana bağlanır.

Zon III (Gelişim Zonu.): Mevcut rekreasyonel etkinliklerin bulunduğu yerleri ve bağlantı yollarını içermektedir. Ziyaretçi Merkezi, İdare Merkezi, Sosyal Tesisler, Günübirlik

Kullanım Alanları, Kamp Alanları, Otopark vb. yerlerden oluşur (Ek Şekil 10). Bunun dışında Turizm Gelişim Alanları da bu zona dahildir.

Bu bigiler ışığında Gelişim Zonu (Zon III) içerisinde uygulanacak gelişim planlama ilkeleri ve sirkülasyon sistemi önerilmiştir.

Gelişim Planlamasının Yapılması: İkinci genel saptama gelişim planının yapılmasıdır. Gelişim Zonu (Zon III) içinde; Milli Park Tesislerinin bulunduğu yerde (Milli Park girişinden 25 km ilerideki alanda) Gelişim Merkezi kurulması uygun görülmüştür. Burada park hizmetleri ve lojman binaları ile bir **ziyaretçi merkezi** yer almalıdır. Ayrıca kır gazinosu, satış büfesi/büfeleri, yöreye uygun mimari tarzda yapılacak olan konaklama tesislerine yer verilmelidir. Bu alanda ziyaretçilerin ihtiyaçları doğrultusunda ortak kullanım alanları planlanmalıdır. Gelişim planlamasında **ziyaretçi merkezi**'nin çok önemli bir yeri vardır. Bu merkezin gerek yerinin seçimi ve gerekse düzenlenmesi oldukça önemli konular arasındadır. Ziyaretçi merkezi, ana kaynaklardan uzakta ancak kolayca ulaşılabilir bir mesafede olmalıdır. Bu merkez parka gelen ziyaretçilerin ilk uğrak noktası, ilk bilgi alma yeri ve yönlendirme noktası olması nedeniyle de büyük bir önem taşımaktadır. Ziyaretçilerin araçları için otopark unutulmamalıdır.

Hatila Vadisi Milli Parkı için uygun görülen yerde planlanacak olan ziyaretçi merkezi; park ve tesisler hakkında bilgi ve dinlenme olanağı veren bir lobiye, parkın kaynak değerlerini tanıtıcı fotoğraf vb. objelerden oluşan bir müzeyi ve parkta gidilip görülecek yerlerin, uyulacak bazı kuralların bildirileceği sesli ve görüntülü programların yer aldığı bir salonu içermektedir.

Ziyaretçi ve alan verileri gözönüne alınarak Gelişim Zonu için önerilebilecek ziyaretçi aktiviteleri ise şunlardır: Dinlenme-konaklama, piknik, doğa yürüyüşü (trekking), doğayı incelemek, kamping, sportif olta balıkçılığı, dağcılık, foto-safari, kuş gözlemi, manzara seyri ve bilimsel amaçlı geziler.

Şu an için konaklama ve kamping olanakları dışında diğer aktivitelerin gününbirlik olarak yapılması mümkündür. Ancak herhangi bir planlamanın henüz yapılmamış olması mümkün olan bu fırsatlardan yeterince yararlanmaya engel oluşturmaktadır. Konaklama ve kamping alanlarının yapılmasından sonra diğer aktivitelerde artış olacağı düşünülmektedir. Gerçekten de yapılan piknik gibi kimi etkinlikler sonucu alan kirletilmekte ve gelecek için

uygun bir planlamanın gerekliliğini ortaya koymaktadır. Herkesin istediği yerde kamp ateşi yakması, piknik ya da balıkçılık yapması veya mutlak koruma zonu içinde çadırılı bir saha ayırması plansız bir sistemde her zaman olasıdır.

Sirkülasyon Sisteminin Oluşturulması: Üçüncü saptama ise, milli park alanı içerisinde uygun bir sirkülasyon sisteminin oluşturulması aşamasıdır. Burada oluşturulan zonlar ve gelişim alanları mevcut yollarla birlikte, önerilen yaya ve orman yolları ile birbirine bağlanmaktadır (Ek Şekil 10).

4. İRDELEME

Hatila Vadisi, 2873 sayılı Milli Parklar Kanunu'nun 3 üncü maddesine göre, Bakanlar Kurulu'nca 5/7/1994 tarihinde Milli Park olarak ilan edilmiştir (53). Üstün doğal kaynak değerleri, alanın milli park olmasını sağlamıştır. Bu değerler Vadi'nin rekreasyonel açıdan da cazibesini arttırmaktadır. Ancak henüz Gelişim Planı yapılmamıştır ve bu yönde de bir çalışma mevcut değildir.

Hatila Vadisi, Artvin İl merkezine 25km mesafede, Çoruh'un bir kolu olan Hatila Çayı boyunca uzanan, çok az tahribe uğramış, biyolojik çeşitliliği fazla ve nitelikli ormanlara sahip eşsiz güzellikte bir doğa parçasıdır. Alanda, milli park ilanından sonra Milli Parklar Av ve Yaban Hayatı Genel Müdürlüğü'nün kontrolü altında koruma çalışmalarına başlanmıştır. Ancak Vadi'nin güney sınırında yer alan Cerattepe Mevkii'ndeki altın madeni işletmesi, Milli Parkı tehlike altında bulundurmaktadır (Şekil 13). Özellikle altın ayrıştırılırken siyanür gibi son derece ürkütücü bir gazın kullanılacak olması büyük tedirginlik yaratmaktadır.

Şekil 13. Cerattepe Mevkii Altın Madeni İşletme Alanının Bir Bölümü

İrdeleme çalışmalarında, bu alanda yapılan anket uygulamaları sonuçlarının, rekreasyonel talebin ve planlamayla ilgili çalışmaların, daha önce yapılmış olan bu tip çalışmalar ışığında tartışması yapılmıştır.

4. 1. Anket Sonuçlarının İrdelenmesi

Bu bölümde anket sonuçlarına göre ziyaretçi özelliklerinin, sosyo ekonomik yapı, ziyaret ilişkileri, alanın sunduğu aktivite ve kolaylıklar ve doğal peyzaj alanlarına ilişkin sonuçlar, olarak beş başlık altında irdelenmesi yapılmıştır.

4. 1. 1. Ziyaretçilerin Sosyo-Ekonomik Durumu

Orman içinde toplam 100 kişi ile yapılan ankette Vadi'ye rekreatif amaçlı yapılan gezilerde erkeklerin oranının (%61) kadınlardan (%39) oldukça fazla olduğu görülmüştür. Pehlivanoğlu (12) göre Belgrad Ormanı ziyaretçilerinin %81.8'lik kesimini erkekler, %18.4'lük kesimini de kadınlar teşkil etmektedir (Tablo 5).

Ziyarete bulunanlar her hangi bir yaş grubunda yığılma göstermemektedirler. Ancak anket sonuçlarına bakıldığında, 26-35 yaş grubu ilk, 16-25 yaş grubu ikinci, 36-45 yaş grubu üçüncü sırada yer almaktadır. Başka bir deyişle neredeyse tamamına yakınının (%84), 46 yaşın altında olduğu görülmektedir (Tablo 6). Bu durum Hatila Vadisi'nin ağırlıklı olarak aktif nüfus tarafından kullanıldığını göstermektedir. Pehlivanoğlu (12) da çalışmasında; yaş gruplarına göre ziyaretçiler arasında, daha çok genç ve orta yaşlıların belirgin bir ağırlık taşıdığını bildirmektedir. 26-35 yaş grubu ilk, 36-45 yaş grubu ikinci, 16-25 yaş grubu da üçüncü sırada yer almaktadır.

Ziyaretçilerin büyük çoğunluğunu memurlar (%42) oluşturmaktadır. Serbest meslek sahibi (%18) ikinci, öğrenci (%15) üçüncü, ev hanımı (%5) dördüncü sırada yer almaktadır (Tablo 7). Anket uygulamalarına göre, diğer grupları da genellikle memur gibi düşük gelir gruplarının oluşturduğu görülmektedir. Köylü grubunun düşük yüzdesinin normal karşılanması gerektiği zaten doğanın içindeki insanların rekreatif isteklerinin ancak olta balıkçılığı gibi bazı küçük etkinlikler düzeyinde kalacağı düşünülebilir. Orman içinde yapılan

bu anket sonuçlarına bakıldığında rekreasyonel talebin her kişi ve meslek grubu için bir ihtiyaç olduğu ve buna uygun olarak gruplara dağıldığı görülmektedir. Pehlivanoğlu (12) nun çalışmasında, mevcut ziyaretçi kitlesi içinde ilk sırayı alan meslek grubunu esnaf ve sanatkarlar oluşturmaktadır. Bununla beraber %7.4'le işçiler, % 6.8'le memur ve hizmetliler %6.5'le ev kadınları, %5.2'yle öğrenciler, %4.4'le emekliler bulunmaktadır. Gülez'in araştırma sonuçlarına göre ise: en çok memur en ez ise çiftçi grubunun rekreasyonel etkinliklerde bulunduğu saptanmıştır (13).

Ziyaretçilerin öğrenim durumuna bakıldığında, genelde yüksel okul mezunlarının çoğunlukta olduğu, bunu lise ve dengi okul mezunlarının izlediği görülmektedir (Tablo 8). Pehlivanoğlu (12) 'na göre ise Belgrad Ormanı ziyaretçileri sınıflandırıldığında Lise (ve dengi okul) mezunları % 54.9 ile ilk sırada, üniversite mezunları ise ikinci sırayı almaktadır. Gülez'e göre ise öğrenim düzeyi arttıkça tatil yapma oranı artmaktadır (13). Bu vadinin Artvin Orman Fakültesinin araştırma alanı durumunda olması ve genellikle Orman Bölge Müdürlüğü çalışanları ve aileleri tarafından piknik amaçlı kullanılması yüksek okul mezunu oranının birinci sırada yer almasına sebep olmuştur. Ancak genel olarak rekreasyonel talebin eğitilmiş şehir nüfusundan geldiği düşünülebilir. Fakat bu durumun gittikçe yükselen eğitim düzeyine bağlı olabileceği de gözardı edilmemelidir. Bu savların yanısıra Artvin İli'nin eskiden beri okur-yazar ve eğitim düzeyi yüksekliğinin bu sonuçların oluşmasında daha etkin olduğu düşünülebilir.

Orman içinde yapılan anket uygulamalarında, alana rekreasyonel amaçlı gezi için gelenlerin 25-45 milyonTL arası geliri olanlar arasında yoğunlaştığı görülmektedir. Henüz Gelişim Planlaması yapılmamış olan Hatila Vadisi Milli Parkı planlı rekreatif etkinlikler sunamamaktadır. Plansız kimi etkinliklerde bulunabilmek için de sadece belirli bir gelir düzeyinin üzerindeki (araç sahibi) insanlar alanı ziyaret edebilmektedirler (Tablo 9).

4. 1. 2. Ziyaret İlişkileri

Ziyaret ilişkilerine bakıldığında alanın ilk ziyaret sebebini merak teşkil ederken aynı zamanda rekreatif amacın da söz konusu olduğu görülmektedir. Bir alanın milli park olarak ilan edildiğinin duyulması ile uyanan merak bile belirli bir oranda, tek başına, rekreasyonel

talebin artışına sebep olacaktır. Ancak alanda herhangi bir rekreatif planlama yoktur. Bu nedenle alanı tanıtıcı bir çaba bulunmamakta daha çok duyumlarla hareket söz konusu olmaktadır. Bunun doğal bir sonucu olarak yoğun ziyaretçi akını henüz gündemde değildir. Vadi'ye ilk kez gelenlerin oranı % 33 iken çok ender gelenlerin oranı %23'tür (Tablo 12). Kent İçi Anketi sonuçlarına göre; alanın çok sık ziyaret edilemediği ortaya çıkmıştır. Oysa bir araştırmada rekreasyon merkezlerinde ankete katılanların büyük çoğunluğunun (%80.7) anket yapılan yeri birden fazla ziyaret ettiği görülmüştür (13). Hatıla için sonucun farklı çıkmasının çeşitli nedenleri ileri sürülebilir: Alan, henüz gerçek anlamda bir rekreasyonel kimlik kazanamamıştır ve insanlar yeni yerler keşfetmek arzusundadırlar ya da Artvin ve çevresi piknik amaçlı rekreasyon için yüzlerce olanak sunmaktadır.

Vadi genelde yaz aylarında ziyaret edilmektedir (%73). Yol, genelde açık olmasına rağmen, kış mevsimi rekreasyonuna olanak veren tesislerin olmayışı nedeniyle alan kışın çok ender (%3) ziyaret edilmektedir. Ancak Sonbahar (%10) ve İlkbahar (%14) mevsiminde ziyaretçi sayısında belirli bir hareket görülmektedir. Başka alanlarda yapılan çeşitli araştırmalarda Gülez (13) ve Pehlivanoğlu (12) da çok benzer sonuçlar elde etmiştir.

Milli Parkı ziyaret edenlerin, ulaşım araçları incelenecek olursa, öncelikle özel oto kullanımının yaygınlığı (%50) göze çarpmaktadır (Tablo 13). Vadi'ye Orman İşletme Müdürlüğü ve Milli Parklar Av ve Yaban Hayatı Genel Müdürlüğü'nün resmi araçlarıyla da ulaşılabilmektedir. Bu özellikle bilimsel araştırmalar ve diğer çalışmalar için yapılan gezilerde kullanılan bir yoldur. Köylüler kendi arazilerine özel araçları haricinde, kamyon ve minibüslerle ulaşmaktadırlar. Milli Park henüz yoğun olarak rekreasyonel kullanıma imkan vermediğinden ,toplu taleple karşı karşıya değildir. Bu yüzden ticari anlamda toplu taşımacılık şu an için söz konusu değildir. Başka alanlarda yapılan benzer çalışmalara bakıldığı zaman da benzer sonuçlar görülmektedir. Gülez (13)'in çalışmasında ankete katılanların önemli bir bölümü (%30.2), kendi özel arabalarıyla rekreasyon yerine gelmişlerdir. Pehlivanoğlu (12)'nin benzer çalışmasında ise, ulaşım araçları incelendiğinde, öncelikle özel oto kullanımının yaygınlığı ve diğer araçlardaki oransal düşüklükler dikkati çekmektedir.

Alanda bulunan, Milli Parklar Av ve Yaban Hayatı Genel Müdürlüğü'ne ait iki misafirhane ziyaretçilerin geceleme ihtiyacını yeterince karşılayamamaktadır. Milli Park genelde günübirlik kullanımlara izin vermektedir. Ziyaretçilerin kalış sürelerine bakıldığında

günübirlik kullananların oranı %70, bir kaç gün kalanların oranı ise %11'dir (Tablo 14). Pehlivanoglu (12)'nin çalışmasına bakıldığında Belgrad Ormanı'nda rekreasyonel etkinliklerin sürdürülebilmesine ilişkin 1 saatten 14 saate kadar uzanan bir günlük kullanım periyodunun geçerli olduğu anlaşılmaktadır.

Milli Park ziyaretçilerininin büyük bir kısmı Artvin İli ve çevresinden gelmektedirler (%67). Bunun yanısıra 204-300 km ulaşım mesafesi olan yerlerden de ziyaretçiler bulunmaktadır (%20) (Tablo 15). Hatila Vadisi yeni bir milli park olduğu için henüz tanıtımına yönelik çalışmalara başlanamamıştır. Bu yüzden Milli Park Artvin ve çevre illerde tanınmakta, buralardan gelenler tarafından ziyaret edilmektedir. Pehlivanoglu (12)'nin Belgrad Ormanlarında yapmış olduğu çalışmasında da benzer sonuçlar görülmektedir.

4. 1. 3. Aktivite ve Kolaylık İstekleri

Anket sonuçları incelendiğinde, Vadi'de en çok gerçekleştirilen beş etkinliğin sırasıyla, dinlenme, piknik yapma, yürüyüş, doğayı incelemek ve kamp yapma olduğu görülmektedir (Tablo 16-17). Vadi'de bu tip etkinlikler için planlanmış düzenli alanlar bulunmamaktadır. Buna karşın alanı ziyaret için gelen insanlar aynı zamanda bu etkinlikleri de gerçekleştirmektedirler. Benzer konuda bir başka alanda yapılmış olan Gülez (13)'in çalışmasına bakılırsa, rekreasyon merkezlerinde yapılan anketlerde, ziyaretçilerin önemli bir bölümü (%35.6) açık havada kamp (veya piknik) yapmayı tercih etmektedir. Pehlivanoglu'nun çalışmasına (12) bakıldığında ise, özellikle ilk üç sırada yer alan piknikçilik, yaya gezinti ve çeşitli aktif oyunlardan ibaret aktivitelerle, yine hemen bunların ardından oturma+sohbet, dinlenme ve engebeli yürüyüş gibi diğer aktiviteler gelmektedir.

Vadi'nin en beğenilen özelliği sessiz ve sakin oluşudur (%29). Vadi'nin temiz havası (%26) ve manzara güzelliği (%22) de büyük oranda beğenilen özelliklerdir (Tablo 18). Kent yaşantısının olumsuzlukları içinde yaşamaya çalışan insanların Vadi'nin bu özelliklerini beğeniyle karşılaması çok doğal bir sonuçtur. Vadi İl merkezine çok yakın bir mesafede olmasına karşın, ulaşım kolaylığının beğenilen bir özellik olmaması, daha önce sözü edilen, ticari amaçlı toplu taşımanın olmayışı, yanısıra, ulaşımında kullanılan stabilize yolun bozuk olması gibi Vadi'yi ziyaret etme konusunda bir takım caydırıcı nedenler de bulunmaktadır.

Akesen (1), Uludağ Milli Parkı'nda yaptığı çalışmasında mevcut ulaşım probleminin doğmasında, Milli Park'a gidişte tek ulaşım yolunun kullanılmasının ve bu yolun kış şartlarına dayanıksız oluşunun etkisinden söz etmektedir.

4. 1. 4. Alandan Faydalanma Durumu

Kent içinde yapılan anket uygulamalarının sonuçlarına göre, rekreatif etkinlikte bulunanların büyük bir kısmı (%87) alandan yeteri kadar faydalanamadığını söylerken, gerekçe olarak da, büyük oranda ulaşım güçlüğü (%32) ve rekreasyonel tesis yetersizliği (%29) gösterilmektedir (Tablo 19-20). Daha çok, Milli Park Gelişim Planı'nın hazırlanıp uygulanamamasından doğan engeller gerekçe olarak gösterilmektedir. Ancak gelişim planlamasının hazırlanması da çözüm olamayabilir. Çünkü önemli olan bu planlamanın doğru uygulanmasıdır. Akesen (1) Uludağ Milli Parkı'nda oluşan bazı sorunların bu sebepten doğduğunu söylemektedir.

Orman içinde yapılan anket uygulamalarında, ziyaretçiler, daha sık gelip ve uzun kalamama nedenleri olarak; yine gelişim planının olmayışından kaynaklanan bir takım problemleri gündeme getirmektedirler. Milli Park'ta tesis yetersizliği olduğu bir gerçektir. Tesisleri yetersiz bulan ziyaretçilerin isteklerinin ilk dördü, sırasıyla %28'le geceleme ünitesi, %19'la kamping sahası, %18'le piknik sahası ve %14'le düzenlenmiş yürüyüş sahası'dır (Tablo 21-22-23).

Hatila Vadisi Milli Parkı'nı gören ve burada rekreatif etkinlikte bulunan ziyaretçilerin hepsi, ileride rekreasyonel tesislerin yapımında, doğal görüntüyü bozmayacak malzemelerin kullanılması ve yöresel mimari tarzın dışına çıkılmaması konusunda görüş bildirmişlerdir. Ziyaretçiler, Vadi'nin yoğun rekreasyona maruz kaldığında oluşabilecek tahribattan şimdiden endişe duymaktadırlar.

4. 1. 5. Doğal Peyzaj Alanlarına İlişkin Durum

Kent içinde ve orman içinde yapılan anket uygulamalarında, rekreasyonel talebi hesaplamak için sorulan Vadi'deki doğal peyzaj alanlarına yönelik soruya verilen cevaplara

bakıldığında; en büyük yüzdeyi akarsu kenarı alanlar almaktadır (%39). Bunu orman kenarı alanlar ve ormanlık alanlar izlemektedir. Orman sınırı üstü ve orman içi açık alanların tercih edilme oranı çok düşüktür (Tablo 24). Tercihlerin bu yönde olmasında, ziyaretçilerin bir çok etkinliği birarada gerçekleştirebilme eğilimi yatmaktadır. Akarsuyun her türlü rekreatif etkinlikte gerekli görülen bir öge olmasının yanısıra suyun kendine özgü ferahlık ve temizlik etkisi, akarsu kenarı alanlarının, vazgeçilemez bir doğal peyzaj alanı konumundaki yerini bir kez daha ortaya koymuştur. Pehlivanoğlu (12) da Belgrad Ormanları'nda gerçekleştirdiği çalışmada, saptanan beş önemli peyzaj ögesinden; ormaniçi su yüzeyi %37.2, orman yüzeyi %29.7, ormaniçi boşluk %21.2 oranında tercih edilmiştir.

4. 1. 5. 1. Dört Temel Değişkene Göre İlişkiler

Doğal peyzaj alanlarının; yaş, öğrenim durumu, meslek durumu ve gelir durumu gibi bireyin öznel yapısını ortaya koyan dört temel değişkene göre topluca irdelenmesi sonucu elde edilen bulguları şunlardır.

* Orman içinde yapılan anket uygulamalarına göre, yaş grupları ile doğal peyzaj alanlarının tercih edilme durumlarında bir ilişki söz konusudur. Beş doğal peyzaj alanının üçünde (ormanlık alan, orman kenarı alan, akarsu kenarı alan) denek yaşlarının artışıyla alan tercihleri arasında ters orantı, diğer ikisinde ise dalgalanmalar ve eğrisel şekilde farklı eğilimler gözlenmektedir. Tablo 25 incelendiğinde, orman sınırı üstü alanları en çok tercih eden yaş grubunun 16-25 olduğu görülmektedir (Tablo25).

Kent içinde yapılan anket uygulamalarına bakıldığında da yine yaş grupları ile doğal peyzaj alanları arasında bir ilişki söz konusudur. Doğal peyzaj alanlarından yalnızca biri (akarsu kenarı alanlar) yaş artışı ile ters orantılı iken, diğer dördü için ya eğrisel ya da dalgalanmalar şeklinde eğilimler söz konusudur. Tablo 29 incelendiğinde, orman sınırı üstü alanların en fazla tercih edildiği yaş grupları 26-35'dir. Ancak şekil 9, beklenen değer ve gerçek değerlerin karşılaştırılmadığı durumda 16-25 yaş grubunu orman sınırı üstü alanlarını daha fazla tercih eden grup olarak algılama yanılığına neden olmaktadır (**Beklenen Değer= sütun değeri x satır değeri / Σ**). Tablo 29 incelendiğinde, 16-25 yaş grubunda orman sınırı üstü alanı tercih eden gerçek kişi sayısının beklenen değerden az olması, buna karşılık 26-35

yaş grubunun orman sınırı üstü alanları tercihinde gerçek değer beklenen değerden fazla oluşu, 26-35 yaş grubunun daha çok tercih eden yaş grubu olduğunu göstermektedir (Tablo29).

Bu sonuçlara bakıldığında, yaş artışı ile birlikte aktif rekreatif etkinliklere olan talebin azalmakta olduğu söylenebilir. Aktif rekreatif etkinliklere ve aktivite çeşitliliğine imkan veren doğal peyzaj alanlarını tercih edenler, genelde genç yaş gruplarına dahil olan ziyaretçilerdir. Pehlivanoğlu (12) çalışmasında, ormaniçi doğal peyzaj öğelerine ilişkin tercihlerin yaş gruplarına göre dağılımlarında, doğal peyzaj öğelerinin tümünün yaş gruplarına göre değiştiğini göstermektedir. Buna karşılık ilişkilerde ortaya çıkan eğilimler pek açık değildir.

* Orman içinde yapılan anket uygulamalarına göre, öğrenim durumu ile doğal peyzaj alanlarının tercih edilme durumları arasında çok net bir ilişki mevcut değildir. Tablo 26'ya bakıldığında, yüksek okul mezunu ziyaretçilerin sayısının fazla olmasından dolayı tüm alanlara olan tercihler yüksek okul mezunlarında yığılma göstermektedir. Ancak Tablo 26'ya göre beklenen değerler ve gerçek değerler karşılaştırıldığında, orman içi açık alanların en fazla tercih edildiği öğrenim durumunun lise olduğu görülmektedir (Tablo 26) .

Kent içinde yapılan anket uygulamalarına göre ise, öğrenim durumu ile doğal peyzaj alanlarının tercih edilme durumlarında bir ilişki olduğu ortaya çıkmıştır. Doğal peyzaj alanlarının ikisi (ormanlık alanlar ve orman sınırı üstü alanlar) öğrenim durumunun yükselişle doğru orantılı iken, diğer dördü ya eğrisel ya da dalgalanmalar şeklinde eğilimler göstermektedir (Tablo 30 ve Şekil 10). Yine burada da tercihler genelde yüksek okul mezunlarının sayısının fazla olmasından dolayı, yüksek okul üzerinde yığılma gösterirken, ormanlık ve orman içi açık alanların daha çok öğrenim durumu lise olanlar tarafından tercih edildiği görülmektedir.

Öğrenim durumu ile doğal peyzaj alanları arasındaki ilişki incelendiğinde, öğrenim durumunun yükselmesiyle, aktif rekreatif etkinliklere olan eğilimin daha fazla olduğu, bununla beraber, aktivite çeşitliliğinin olduğu alanlara da ilginin fazla olduğu söylenebilir. Bu lise mezunlarının orman içi açık alanları ve ormanlık alanları yüksek okul mezunlarına göre daha fazla tercih etmelerinin bir sonucu olarak söylenmektedir. Çünkü bu iki alan, en az aktivite çeşitliliği sağlayabilen alanlardır.

Güleç (12)'in Doğu Karadeniz Kıyı Şeridi'nde gerçekleştirdiği çalışmasında, öğrenim durumu arttıkça, deniz kıyısını da tercih edenlerin oranının da artmakta olduğu buna karşılık öğrenim düzeyinin artmasıyla "Bağ-Bahçelik Alan" ve "Tarlalar"ı tercih edenlerin oranında azalma görülmüştür.

* Meslek durumu ile doğal peyzaj alanlarının tercih edilme durumu arasında, gerek orman içinde gerekse kent içinde yapılan anket uygulamalarına göre, bir ilişki söz konusu değildir. Doğal peyzaj alanları, meslek grupları ile ya eğrisel ya da dalgalanmalar şeklinde eğilimler göstermektedir. Yine de Tablo 27-31 ve Şekil 7-11'e bakıldığında, orman içi açık alanların memurlar tarafından en az tercih edildiği görülmektedir. Emekliler ise, yalnızca, akarsu kenarı ve ormaniçi açık alanları tercih etmektedirler. Ev hanımları, orman sınırı üstü ve ormaniçi açık alanları hiç tercih etmezken, diğer meslek gruplarında tüm alanların tercih edildiği genel bir dağılım söz konusudur. Buradan, doğal peyzaj alanlarının tercihindeki dağılımda, yine yaşın ve eğitimin gerektirdiği bir takım tecrübelerin rol oynadığını görülmektedir.

Güleç (13)'ün çalışmasında, memur ve işçilerin "deniz kıyısını" tercih oranları yüksek, çiftçilerin aynı peyzaj elemanlarını tercih oranı düşüktür.

* Gelir durumu ile doğal peyzaj alanlarının tercih edilme durumları arasında, gerek orman içinde yapılan anket uygulamaları, gerekse kent içinde yapılan anket uygulamalarına göre bir ilişki söz konusu değildir. Doğal peyzaj alanlarının gelir durumları ile ya eğrisel ya da dalgalanmalar şeklinde eğilimler gösterdikleri görülmektedir (Tablo 28-32 ve Şekil 8-12). Gelir durumuyla ilgili tüm tablo ve şekiller incelendiğinde, Gelir durumu iyi olmayanların aktivite çeşitliliği az olan ve pasif rekreatif etkinliklere imkan veren "ormanlık alanlar"ı tercih ettikleri gözlenmektedir. Gelir durumu iyi olanların ise, aktivite çeşitliliği fazla ve aktif rekreatif etkinliklere imkan veren alanlara olan ilgisi dikkati çekmektedir.

4. 2. Rekreasyon Talebinin İrdelenmesi

Rekreasyonel talebin hesaplanmasında, Pehlivanoglu (12)'nin ve Güleç (13)'ün geliştirerek kullandığı Kiemsdet'in 1967'de ortaya attığı V-Wert (Çeşitlilik Değeri) adı verilen yöntemden faydalanılmıştır. Güleç ve Pehlivanoglu bu yöntemle çalıştıkları alanlardaki

rekreasyon potansiyel değerini hesaplamışlardır. Hatıla Vadisi Milli Parkı'nda gerçekleştirilen bu çalışmada ise; Pehlivanoğlu (12)'nin ORUKUD adı altında ortaya attığı yönteminin, ORUD hesaplarından faydalanılarak, alanın **Rekreasyon Talep Değeri (R.T.D.)** hesaplanmıştır (Ek Tablo 5).

Güle z ve Pehlivanoğlu'nun çalışma yöntemlerinden faydalanılarak hesaplanan **R.T.D.**'ye göre, Hatıla Vadisi için yapılan özel bir sınıflandırmada:

* Değeri 11'den büyük olan "en yüksek" rekreasyonel talebe sahip alanlar, toplam alanın %16'sını kapsayan 34 plankareden oluşmaktadır.

* Değeri 10.01-11 arasında bulunan "yüksek" rekreasyon talebine sahip alanlar, toplam alanın %49.5'ini kapsayan 105 plankareden oluşmaktadır.

* Değeri 9.01-10 arasında bulunan "normal" rekreasyon talebine sahip alanlar, toplam alanın %6.1'ini kapsayan 13 plankareden oluşmaktadır.

* Değeri 8.01-9 arasında bulunan "düşük" rekreasyon talebine sahip alanlar, toplam alanın % 5.2'sini kapsayan 11 plankareden oluşmaktadır.

* Değeri 8 ve 8'den küçük olan "en düşük" rekreasyonel talebe sahip alanlar, toplam alanın %23.1'ini kapsayan 49 plankareden oluşmaktadır.

Bu değerlere bakıldığında, normal ve normalin üzerinde rekreasyon talebine sahip alanların toplamının %71.1 gibi çok yüksek bir değerde olması, alanın bir rekreasyon gelişim planına olan ihtiyacını çok belirgin olarak ortaya koymaktadır (Ek Şekil 9)(Ek Tablo 5). Ancak rekreasyon talep değerinin yüksek olduğu her plankarenin rekreasyon potansiyelinin yüksek olma durumu söz konusu değildir. Rekreasyonel potansiyel değerinin hesaplanmasında etken olan diğer bir çok değişken (iklim, eğim, ulaşım vb.) burada göz önünde tutulmamıştır. Alanın ihtiyacı olan gelişim planı bu kriterler de gözönüne alınarak hazırlanmalıdır.

4. 3. Planlamaya Yönelik Kararların İrdelenmesi

IUCN ölçütlerinde bir milli parkın oluşabilmesi için, milli parkın zonlara ayrılması gerekmektedir. Bu nedenle, Hatıla Vadisi Milli Parkı için de bir zonlama sistemine ihtiyaç vardır.

Uluslararası Doğa ve Doğal Kaynakları Koruma Birliği (IUCN), 1972 yılında milli parklar için 2 ana zon ve 7 alt zondan oluşan bir zonlama sistemini benimsemiştir. Daha sonra IUCN tarafından geliştirilen zonlama sisteminde tekrar bazı değişiklikler yapılmış ve sonuç olarak, IUCN ölçütlerinde bir alanın ulusal park olarak oluşabilmesi için aşağıdaki çeşitli zon kombinasyonlarından birini içermesi görüşü benimsenmiştir (10):

Salt Yabanıl Zon

Mutlak Doğal Zon ile veya Yönetilen Doğal Zon ile ya da her ikisiyle yabanıl zon kombinasyonu.

Bu zonların her hangi biri ya da hepsiyle Turizm/İdari Zon kombinasyonu.

Yukarıdaki zonlardan biri ya da hepsiyle arkeolojik, antropolojik veya tarihsel koruma zonlarından biri ya da bir kaç ile kombinasyon

Bu zon sistemlerinin ışığı altında Hatila Vadisi'nde şu şekilde bir zonlama uygun görülmüştür (Ek Şekil 10):

Zon I : Mutlak Koruma Zonu

Zon I.I : Doğal Yaşlı Orman Koruma Zonu

Zon II : Yönetilen Doğal Zon

Zon III : Gelişim Zonu

Gelişim Zonunda, koruma-kullanma dengesini sağlayacak bir rekreasyon için, içerisinde bir ziyaretçi merkezinin de bulunduğu -ziyaretçi ve alan verileri doğrultusunda belirlenen aktivitelerin gerçekleştirilmesine olanak veren- bir planlama ve sirkülasyon sisteminin gerekliliği ortaya konmuştur.

Gülez, çalışmasında öneri milli parkı (Meryemana ve Yöresi) 4 zona ayırmayı uygun görmüştür (10). Bunlar:

Zon I : Mutlak Doğal Zon

Zon II : Yönetilen Doğal Zon

Zon III : Tarihsel Koruma Zonu

Zon IV : Rekreasyonel Gelişim ve İdari Zon'dur.

Gülez (10)'in çalışma alanı olan Meryemana ve Yöresi, Sumela Manastırı ve bağlı kiliselerinin bulunduğu yöre ile Santa yöresini içermektedir. Bu tarihi yerler için ayrıca bir zona ihtiyaç duyulmuştur. Oysa Hatila Vadisi için böyle bir durum söz konusu değildir.

Ancak Gülez'in alanındaki zonlamadan farklı olarak Hatilla Vadisi için Mutlak Koruma Zonu içerisinde, alanda varolan doğal yaşlı ormanların (D.Y.O.) korunmasına yönelik ayrıca bir zon oluşturulması uygun görülmüştür (Ek Şekil 10). Gülez, çalışma alanı için önerdiği gelişim planında, IV. Zon içinde iki gelişim alanını ön görmüştür. Bunlardan birisi Meryemana Gelişimi diğeri ise Çakırgöl Gelişimi'dir. Ayrıca çalışmasında önerilen zonların park yolları, patika ve gezinti yollarıyla bağlantısını sağlayarak sirkülasyon sisteminin oluşturulması konusunda öneriler getirmiştir (10).

5. SONUÇLAR

Bu araştırmada ortaya çıkan sonuçlar esas itibariyle; ziyaretçi özellikleri, doğal peyzaj alanları, rekreasyonel talep saptamaları ve planlama kararları gibi dört değişik grupta toplanmaktadır.

5. 1. Ziyaretci zelliklerinin Tanımlanmasına İlişkin Sonuçlar

Ormanda ve kentte bir yıllık süre içinde yapılan anket uygulamalarına göre; ziyaretci özellikleri konusunda elde edilen sonuçlar, genel olarak; sosyo-ekonomik durum, ziyaret ilişkileri, rekreasyonel aktivite ve kolaylık istekleri ile faydalanma durumunu tanımlayan çeşitli bulgulara dayanmaktadır. Bunları sırasıyla şöyle özetlemek mümkündür:

* Hatila Vadisi Milli Parkı'nda ziyaretcilerin büyük çoğunluğu erkeklerden oluşmaktadır. Bununla beraber Vadi'nin, memur ve yüksek okul mezunları tarafından ziyaret edilme oranı yüksek çıkmıştır. Yaş gruplarına göre ziyaretci dağılımlarına bakıldığında, daha çok genç ve orta yaş gruplarının ağırlıkta olduğu görülmektedir.

* Vadi belirli bir gelir grubunun üzerindeki ziyaretcilere sahiptir. Ziyaretcilerin %75'i 25-50 milyon arası gelir gruplarına dahildir. Bunlar içinde ilk sırayı 40-45 milyon, ikincisini 25-30 milyon, ncsn, 30-35 milyon, dördüncü sırayı ise 35-40 milyonluk gelir grupları almaktadır.

* Vadi'ye daha çok Artvin İli'nin yakın çevresinde (1-50 km) oturan ziyaretciler gelmektedir. Bunu 204-300km uzaklıktan gelen ziyaretciler izlemektedir.

* Orman içinde yapılan anket uygulamalarında ziyaretcilerin %67'si Vadi'ye daha önce gelmiştir. Kent içinde yapılan anket uygulamalarına göre alanda rekreatif etkinlikte bulunanların oranı %39'dur. Bunlar içinde ilk sırayı çok ender gelenler, ikincisini, üç ayda bir gelenler, ncsn altı ayda bir gelenler, dördüncüsünü ise yılda bir ve ayda bir gelenler izlemektedir.

* Vadi genelde yaz aylarında ziyaret edilmektedir. Yaz aylarında ziyaret edenlerin oranı %73 iken, %14'ü ilkbahar, %10'u sonbahar ve %3'ü de kış mevsiminde alanı ziyaret etmektedir. Ulaşım aracı olarak ziyaretçilerin %50'si özel otolarından yararlanmaktadır.

* Vadi'yi gününbirlik ziyaret edenlerin oranı %70'dir. Bunu sırasıyla %11 oranında bir kaç gün kalanlar, %9 oranında birgün/bir gece kalanlar ve dördüncü olarak %8 oranında Vadi'de daha fazla kalanlar izlemektedir.

* Ziyaretçi davranışları aktivite açısından fazla bir çeşitlilik göstermemektedir. Kent içinde yapılan anket uygulamalarında piknik yapma %28, doğa yürüyüşü (trekking) %21, doğayı incelemek %17, kamp yapma %14'le ilk dört sırayı oluşturmaktadır. Orman içinde yapılan anket uygulamalarında ise, dinlenme %23, piknik yapma ve doğa yürüyüşü (trekking) %22, doğayı incelemek %16 oranındadır.

* Ziyaretçilerin % 95'i tesisleri yetersiz bulurken, geceleme üniteleri %28, kamping sahası %19, piknik sahası %18, karavan sahası %14 oranında arzu edilmektedir.

* Ziyarete bulunanların alanda en çok beğendikleri özellik (%29) Vadi'nin sessiz ve sakin oluşudur. Bunu sırasıyla havası temiz (%26), manzarası güzel (%22) ve gezinti için elverişli olma (%12) özellikleri izlemektedir.

* Kent içinde yapılan anket uygulamalarının sonuçlarına göre, Vadi'yi daha önce ziyaret etmiş olanların %87'si alandan yeteri kadar faydalanamadığını söylemektedir. Bunlardan %32'si neden olarak ulaşım güçlüğü gösterirken, bunu izleyen nedenlerin üçü şöyle sıralanmıştır: Rekreatyonel tesis yetersizliği(%29), güvenli olmayışı(%16) ve hava koşulları(%11) dir.

* Kent içinde yapılan anket uygulamalarına göre Vadi'ye daha sık gelememe ve daha uzun kalamama nedeni olarak da, ilk dört sıra şöyle sıralanmaktadır: Tesis yetersizliği (%26), ulaşım güçlüğü(%20), aradığını bulamama (%15) ve ekonomik sıkıntılardır(%11).

5. 2. Doğal Peyzaj Alanlarına (DPA) İlişkin Sonuçlar

Doğal peyzaj alanlarına ilişkin sonuçlar, orman sınırı üstü alanlar, ormanlık alanlar, orman kenarı alanlar, akarsu kenarı alanlar ve ormaniçi açık alanlar için, orman ve kent anketi ortalamalarına göre elde edilen çeşitli bulgulara dayanmaktadır.

* Doğal peyzaj alanları içinde tercih edilme yüzdesinin en fazla olduğu alanlar %39 ile **akarsu kenarı alanlardır**. Bu alanları sırasıyla, %23 ile **orman kenarı alanlar**, %22 ile **ormanlık alanlar**, %9 ile **orman sınırı üstü alanlar** ve %7 ile **orman içi açık alanlar** izlemektedir.

* Gerek kent, gerekse orman anketlerine göre, yukarıda özetlenen bu **DPA**'ları ile **yaş grupları** arasında bir ilişki vardır. Yine kent anketlerine göre, **DPA**'ları ve **öğrenim durumları** arasında da bir ilişkiden söz edilmektedir. Buna karşın **meslek** ve **gelir** grupları ile **DPA**'larının tercih edilme durumları arasında önemli bir ilişki yoktur.

5. 3. Rekreatyonel Talep Saptamalarına İlişkin Sonuçlar

Rekreasyon talep değerinin hesaplanması sonucunda ortaya konan bulgulara göre talep saptamalarına ilişkin elde edilen sonuçları aşağıdaki şekilde özetlemek mümkündür:

* **Rekreasyon Talep Değeri** saptamalarına göre, Hatıla Vadisi'nin %16.1'i en yüksek, %49.5'i yüksek, %6.1'i normal, %5.2'si düşük, ve %23.1'i çok düşük rekreasyon talebine sahiptir.

* Yapılan hesaplamalar sonucunda; milli park sınırları içinde; alanın %22.3'ünü kapsayan **3 788 hektar orman sınırı üstü alan**, %76.7'sini kapsayan **12 992 hektar ormanlık alan**, ve %1'ini kapsayan **421 hektar akarsu alanı** mevcuttur. Harita üzerinde yapılan bu ölçümler sonucunda **toplam milli park alanı 17 264 hektar** bulunmuştur.

5. 4. Planlama Kararlarına İlişkin Sonuçlar

Bu sonuçlar, alanda oluşturulan zonlama sistemi, gelişim planı ve sirkülasyon sistemiyle ilgili saptamaları içermektedirler. Bunları şu şekilde özetleyebiliriz:

* Yapılan zonlama sistemine göre, alan üç farklı zona ayrılmıştır. Bunlar; **Zon I-Mutlak Koruma Zonu**, **Zon II-Yönetilen Doğal Zon**, **Zon III-Gelişim Zonu**'dur. Zon I içerisinde, **Doğal Yaşlı Orman Koruma Zonu** adı altında ayrıca bir zon oluşturulmuştur. Milli Park alanı içinde **2 402 hektar Doğal Yaşlı Orman Alanı** belirlenmiştir.

* Gelişim Zonunda, koruma-kullanma dengesini sağlayacak bir rekreasyon için, içerisinde bir ziyaretçi merkezinin de bulunduğu -ziyaretçi ve alan verileri doğrultusunda belirlenen aktivitelerin gerçekleştirilmesine olanak veren- bir planlama ve sirkülasyon sisteminin gerekliliği ortaya konmuştur.

6. ÖNERİLER

Çalışmanın bu son bölümünde, alanın ihtiyacı olan gelişim planının hazırlanması ve uygulanması yanında ileride doğabilecek sorunların çözümüne ilişkin önerilerde bulunulmuştur. Bunlar, alt yapıya, ulaşım, tanıtım ve uyarı konusuna, konaklamaya ve çevre kirlenmesine ilişkin öneriler olmak üzere beş başlık altında toplanmıştır.

6. 1. Alt Yapıya İlişkin Öneriler

* Anket sonuçlarından çıkan sonuç, bu alanın en kısa zamanda uygulanacak olan bir gelişim planına ihtiyacı olduğudur. Bu çalışmada önerilen zonlama sistemi doğrultusunda, gelişim zonunda önerilen aktivite çeşitlerine (dinlenme-konaklama, piknik, doğa yürüyüşü, doğayı incelemek, kamping, dağcılık, kuş gözlemi, manzara seyri) yönelik alt yapı çalışmalarına bir an önce başlanmalıdır.

* Yapılan anket uygulamaları sonucunda, alanın daha uzun süre kullanımını engelleyen neden olarak gösterilen tesis yetersizliğinin giderilmesi için şimdiden bir takım girişimlerde bulunulmalıdır. Yine anket sonuçlarından elde edilen verilere göre, alanda eksikliği duyulan tesisler arasında ilk sırayı **geceleme üniteleri** almaktadır. Bu sonuçlar doğrultusunda da alanda bir an evvel bu yönde çalışmalara başlanmalıdır. Bunu sırasıyla kamping, piknik ve karavan sahalarının yapımı izlemelidir. Bu tesisler elbette ki **gelişim zonu** içinde yer almalıdırlar.

* Anket sonuçlarının ortaya koyduğu diğer bir sonuç da akarsu kenarı alanlara olan talebin çok yüksek olduğudur. Bu durumda gelişim zonu içindeki akarsu kenarlarında, uygun yerlerde gerçekleştirilebilecek olan piknik, kamping gibi aktiviteler için alt yapı çalışmalarına başlanmalıdır.

* Hatıla Vadisi Milli Parkı'nın en önemli işlevi korumadır. Rekreatif amaç hiç bir zaman korumanın önüne geçmemelidir. Bu nedenle uzak bir ihtimal dahi olsa oluşabilecek olan kapasite üzeri kullanıma kesinlikle izin verilmemelidir.

* Ziyaretçi ihtiyaçları için gıda maddesi satan yerler, kafeteryalar gibi hizmet üniteleri bulunmalıdır. Buralarda tercihen yerel ürünlerden yapılan geleneksel yemekler bulunmalıdır. Bu yerlerin işletimi Milli Parklar Genel Müdürlüğüne ait olabileceği gibi belirli koşullar dahilinde özel sektöre de verilebilir.

* Hatila Vadisi Milli Parkı'nın çeşitli yönleri ile tanıtılması açısından park içinde kesinlikle bir doğa müzesi açılmalıdır. Ayrıca parkın bir bölümünde, bitki örtüsünün, jeolojik yapının, mimari yapının, doğal yaşamın ve hatta hayvan varlığının da yansıtıldığı bir açık müze yaratılmalıdır. Ayrıca mutlak koruma zonu içinde önerilen bir diğer zon olan doğal yaşlı orman zonlarına yakın alanlarda oluşturulacak olan patika yollar sayesinde Vadi'nin bu özellikteki alanları tanıtılmış olacaktır.

* Park sınırları içinde her türlü avlanma yasaklanmıştır. Ancak gelecekte oluşabilecek talepler göz önünde tutularak Hatila Vadisine ilişkin **av rekreasyonu** planlaması yapılmalıdır. Bu planlama Yusufeli-Altıparmak Vadisi gibi önemli av hayvanlarını barındıran havzalar da düşünülerek hazırlanmalıdır.

6. 2. Ulaşım İlişkin Öneriler

* Artvin - Hatila Vadisi Karayolu boyunca belirli yerlerde otopark ve dinlenme yerleri düzenlenerek, araçlarıyla gelen kullanıcıların, oldukça etkileyici manzaralara sahip Vadi'den görsel olarak daha çok faydalanmaları sağlanabilir.

* Artvin - Hatila Vadisi karayolu hem genişlik hem de kaplama açısından oldukça düşük standartta ve bozuk bir yapıdadır. Yolun bozukluğu alandan faydalanmada caydırıcı bir etkide bulunmaktadır. Yol üzerinde yapılması gereken bir takım iyileştirmeler alana olan talepte önemli artışlara neden olacaktır. Ancak yol iyileştirmelerinde son derece hassas davranılmalıdır. Çünkü yol çalışmaları doğaya ve görsel değere en fazla zarar veren uygulamalardır.

* Parka girişte ücret alınması uygulamasına geçilmelidir. Alınan bu giriş ücreti parkın giderleri için harcanarak parkın kullanım yönlü işlevinin koruma işlevine olan katkısı sağlanacaktır.

* İlerde sorun olabilecek konulardan biri de otoparklardır. Parkın gelişim planı hazırlanırken uygun yerlere otoparklar planlanmalı ve uygulanmalıdır. Her isteyenin çadırı ya da masasının yanına aracını getirmek gibi bir düzensizlik parkın düzenli işleyişini ortadan kaldıracak ve kullanım mekanlarının kısa sürede tahrip olmasına neden olacaktır.

* Milli parkta varolan manzara seyir noktaları için taşıt yolundan ziyade patika yollar, mevcut toprak yollar kullanılmalıdır.

6. 3. Tanıtım ve Uyarı Konusundaki Öneriler

* Günümüzde çok değerli doğa parçalarını halka tanıtmak, doğaya karşı olumlu yaklaşımlar sağlamak ve uygun yerlerden rekreatif faydalanmayı sağlamak amacıyla çeşitli koruma alanları ile ilgili tanıtıcı film ve broşürler hazırlanmaktadır. Benzeri tanıtım yollarından Hatıla Vadisi için de faydalanılmalıdır.

* Bununla beraber Hatıla Vadisi Milli Parkı için, doğal kaynak değerlerinin de tanıtıldığı renkli resimli poster ve renkli broşürler hazırlanıp ilgili yerlere dağıtımını sağlanmalıdır. Görsel yönden cezbedici görüntüler Park'a olan talebi arttıracaktır.

* Hatıla Vadisi Milli Parkı'nın kendine özgü niteliklerini simgeleyen yapışabilir bir arması üretilmelidir. Ayrıca milli parklarla ilgili kimi kitap ve broşürler, tişört şapka vb çeşitli hediyelikler ziyaretçi merkezinde satılmalıdır. Buralarda yöresel el sanatları, afiş ve kartpostallar da bulunmalıdır. Bunlar gelir kaynağı olmasının yanısıra, Milli Parkın reklamını sağlayacaktır.

* Şehir merkezlerinde yer alan turizm ofislerinde ayrıca havalimanları ve gümrüklerle dış temsilciliklerimizde ülkemizdeki korunan alanlarla ilgili broşür ve afişlere mutlaka yer verilmelidir. Unutulmamalıdır ki korunan alanlar -özellikle milli parklar- birer turizm cazibe merkezleridir. Hatta doğası bozulmamış ve iyi korunup iyi yönetilen korunan alanlara sahip ülkelerin, turizm tercihlerinde öncelikleri aldığı bilinen bir durumdur. Gerçekten de Almanya tatil yörelerini bu açıdan bir değerlendirmeye tabi tutacağını ve turistleri ona göre yönlendireceğini açıklamıştır (16). Görüldüğü gibi bir ülkenin sahip olduğu korunan alanlar şüphesiz ülke turizmine de katkı sağlayacaktır. Oysa Fransa'da %5, Çek Cumhuriyeti'nde %10 olan korunan alanların ülke topraklarına oranı, ülkemizde ne yazık ki %1 civarındadır (54).

* Park sınırları içinde varolan kamping alanları, manzara seyir yerleri, piknik alanları, vb. bilgileri içeren genel bir park haritası, park alanının ve Milli Park'ın tarihi özellikleri park girişinde yer almalıdır. Ayrıca yine girişte ziyaretçilerin parka ilişkin konularda aydınlatılması için alanı çok detaylı anlatan ve tüm geçişleri, patika yaya yollarını içeren haritalar hazırlanmalıdır.

* Park içinde yönlendirme ve yasaklama işaretleri ziyaretçilerin görebileceği şekilde uygun yerlere konulmalıdır. Özellikle trekking güzergahları, yönler ve manzara seyir noktaları, yürüyüş mesafeleri ve süreleri ile birlikte belirtilmelidir. Ziyaretçilerin

yoğun bulunduğu veya yaya yollarının geçtiği yerlerde çevredeki bitkilerle ve alanda var olan hayvanlarla ilgili bilgiler yer almalıdır.

6. 4. Konaklamaya İlişkin Öneriler

* Milli Park içinde, yeni konaklama birimlerinin düzenlenmesinde milli park etki alanı içindeki nüfusun, turizm sektörünün, Milli Parkın çeşitli özelliklerinin ve park içi kalış sürelerinin öncelikle ayrıntılı olarak incelenmesi gereklidir.

* Oluşturulacak olan yeni birimler park içindeki gelişim alanlarında, milli parkın kullanım ve yerleşim bakımından elverişli görülen alanlarına, dağınık bir düzende serpiştirilmelidir. Bu dağılım milli parkın doğal karakteristiklerine, zonlama sistemlerine ve milli park ilkelerine uyumlu olmalıdır. Böyle bir yerleşim, kullanımın belirli alanlara yığılmasını engelleyecek ve kaynak kullanımında dengeyi sağlayacaktır.

* Hatila Vadisi Milli Parkı içinde tek bir köy, sınırında ise iki köy bulunmaktadır. Bugün için ziyaretçilere gece konaklama olanağı sunamayan köyün, özgün mimari tarzındaki evlerinin pansiyonculuk için kullanılabilirliği sağlanmalıdır. Sadece tuvalet ve mutfak şartlarında ucuz maliyetli bir miktar iyileştirmeler bu amacı gerçekleştirmeye yetecektir. Bu çalışmalar yapıldığında ilgili köylerin sosyo-ekonomik durumlarına katkı sağlanacak, Milli Park'a gelen ziyaretçilerin park çevresindeki doğal güzelliklerden yararlanmasına ve bir kültür alışverişine olanak tanınmış olacaktır.

* Parkın doğal görünümünde oluşabilecek bozulmaların önlenmesi için yapılacak her türlü yatırım (bina, otopark vb.) parkın doğal nitelikleri ve güzellikleri ile uyum içinde olmalıdır. Özellikle konaklama birimlerinin, yapı tekniği, dış görünüş vb. niteliklerinin mutlak surette yörenin ya da en azından bölgenin karakteristik mimari tarzını temsil etmesi sağlanmalıdır.

6. 5. Çevre Kirlenmesi ve Doğa Korumaya Yönelik Öneriler

* Yazılı ve sözlü yoğun bir uyarı çalışması yapılarak kullanıcıların parka girişte çevre kirlenmesine karşı dikkatleri çekilmelidir.

* Park içinde kullanılacak çöp bidonlarının özellikle piknik ve kamping alanlarında bolca bulundurulmasına özen gösterilmelidir. Bu bidonlar parkın doğal, görüntüsünü

bozmayacak ancak dikkat çekecek renkte ve boyutta olmalıdır. Rekreatif etkinliklerde bulaşık yıkama, su, çöp üniteleri ve lavabo-wc ile atık suların toplanacağı foseptik kuyular çok önemli bir yer tutmaktadır. Çöpler ve atık sular belirli aralıklarla toplanıp alan dışındaki özel değerlendirme yerlerine götürülmelidir.

* Yapılan tüm rekreasyonel ya da altyapıya ilişkin yatırımlar mutlak koruma zonları ve doğal yaşlı orman zonlarından kesinlikle uzak tutulmalıdır. Unutulmamalıdır ki alanın Milli Park olmasının asıl nedenini bu eşsiz bitki örtüsü oluşturmaktadır.

* Milli park sınırında Cerattepe mevkiinde bulunan ve büyük tartışmalara neden olan altın madeni işletmesi; açık işletme uygulanması, geniş bir alana yayılması ve siyanür gibi dehşet verici bir gaz kullanılması gibi nedenlerden Milli Park alanını da tehdit altında bulundurmaktadır. Özellikle siyanürle kirlenmiş atık maddelerin toplanacağı atık barajı milli parkın çok yakınındadır. Fiziki olarak etkilenmesi kaçınılmaz olan Milli Park'a veya maden işletmesinin çevresindeki bölgelere, siyanürün kullanıldığını duyan, çevreye duyarlı, yerli-yabancı turistlerin de gelmeyeceği kuvvetli bir ihtimaldir.

7. KAYNAKLAR

1. Akesen, A., Türkiye'de Ulusal Parkların Açık hava Rekreasyonu Yönünden Nitelikleri ve Sorunları (Örnek Uludağ Milli Parkı), Doktora Tezi, İstanbul Üniversitesi, Orman Fakültesi, Ormanlık Politikası Anabilim Dalı, İstanbul, 1978.
2. Mugavin, D., Wilpena Station, Flinders National Parks: Imperatives and Indicators from the Biophysical and Cultural Environment, University of South Australia, Landscape and Urban Planning, 27 (1993) 19-28.
3. Erwin, H.Z., Local and Extra-Local Perception of National Parks and Protected Areas, School of Renewable Natural Resources, University of Arizona, Tucson, Landscape and Urban Planning, 13 (1986) 11-17.
4. Carlson, C., Canty, D., Steiner, F., Macn, N., A Path for The Palouse; An Example of Conservation and Recreation Planning Pasific Northwest Regional Office, National Park Service, Landscape and Urban Planning, 17 (1989) 1-19.
5. Douglass, R.W., Forest Recreation, Forest Planning Faber and Faber Limited, London, 1975.
6. Davidson, M.A., M.Sc. Outdoor Recreation Surveys: The Design and Use for Questionnaires for Site Surveys, I Cambridge Gate Regents Park, London MWI, 1970.
7. Mackinnon, J., Mackinnon, K., Child, G., Thorsell, J., Managing and Protected Areas in the Tropics, international Union for Conservation of Nature and Natural Resources, Gland Switzerland, 1986.
8. Doell, C.E., Twardzik, L.F., Elements of Park and Recreation Administration, Burgess Publishing Company, Minneapolis Minnesota, 1973.
9. Hultman, S.G., Forest and Recreation Sources. Scriver Ronande Uppsala Universite, C Organisation Och Historia Acta Universtatis, 53, (1986) 39-52.
10. Gülez, S., Trabzon Meryemana Yöresinin, Ulusal ve Uluslararası Park Ölçütlerinde İncelenmesi Üzerine Araştırmalar, Doçentlik Tezi, K.T.Ü., Orman Fakültesi, Peyzaj Mimarlığı Ana Bilim Dalı, Trabzon, 1984.

11. Akesen, A., "Pert" Yönteminin Ulusal Park Çalışmalarında Uygulanması, İ.Ü. Orman Fakültesi Dergisi, 27, 2 (1977) 146-163.
12. Pehlivanoğlu, M.T., Belgrad Ormanının Rekreatif Potansiyeli ve Planlama İlkelerinin Tesbiti, İstanbul Üniversitesi, Orman Fakültesi, Doktora Tezi, İstanbul, 1987.
13. Gülez, S., Doğu Karadeniz Kıyı Şeridinde Rekreatif Potansiyelinin Saptanması ve Değerlendirilmesi, Doktora Tezi, K.T.Ü., Orman Fakültesi, Peyzaj Mimarlığı Bölümü, Trabzon, 1979.
14. İter, A.A., İçel İli Yayla Yerleşimlerinde Ekolojik Kapsamlı Rekreatif Planlama İlkelerinin Araştırılması, Yüksek Lisans Tezi, Ç.Ü. Fen Bilimleri Enstitüsü, Peyzaj Mimarlığı Ana Bilim Dalı, Adana, 1995.
15. Gülez, S., Aktüel Açık hava Rekreatif Potansiyelinin Saptanması İçin Geliştirilen Bir Yöntem, K.T.Ü. Orman Fakültesi Dergisi, 2, 2 (1979) 334-352.
16. Kurdoğlu, O., Çamlıhemşin-Elevit Vadisi'nin Milli Park Olabilirliğinin Araştırılması, Yüksek Lisans Tezi, K.T.Ü., Fen Bilimleri Enstitüsü, Trabzon, 1994.
17. Kurum, E., Beynam Muhafaza Ormanı ve Çevresinin Ankara Kenti Rekreatif Sistemi Açısından Koruma-Kullanım ve Planlama İlkelerinin Saptanması, Doktora Tezi, A.Ü., Peyzaj Mimarlığı Ana Bilim Dalı, Ankara, 1992.
18. Hatila Vadisi Milli Parkı, Rapor, Milli Parklar Av ve Yaban Hayatı Genel Müdürlüğü, Ankara, 1994.
19. Milli Parklar Envanter Cetveli ve Saha Döküm Tabloları, Rapor, Milli Parklar Av ve Yaban Hayatı Genel Müdürlüğü, Milli Parklar Başmühendisliği, Artvin, 1994.
20. Toprak Kaynağı Envanter Raporu, Köy Hizmetleri Müdürlüğü, Artvin, 1975.
21. Gülez, S., Öztürk, K., Çoruh Havzası Rekreatif ve Turizm Gelişme Planı, Rapor, K.T.Ü., Orman Fakültesi, Peyzaj Mimarlığı Bölümü, Trabzon, 1994.

22. Meriç, B., Artvin İlinin Sosyo-Ekonomik Yapısı, Mezuniyet Çalışması, A.Ü.Ziraat Fakültesi, Tarım Ekonomi Bölümü, Erzurum, 1993.
23. Yılmaz, K., Özdemir, N., Artvin İli Turizm Envanteri ve Turizmi Geliştirme Planı, İlal Planlama Danışmanlık Yatırım İnşaat Mimarlık, Ankara, 1991.
24. Turan, A., Artvin ve Artvinliler Bursa Rehberi, Öner Ofset Basımevi, Bursa, 1991.
25. Turizm Envanteri, İl Turizm müdürlüğü, Artvin, 1995.
26. Aslan, Z., Tüfekçioğlu, A., Güner S., Artvin Hatıla Vadisi Milli Parkı'nda Bulunan Ağaç ve Çalı türlerinin Belirlenmesi ve Bazı Ekolojik Etmenlere Göre değişimin İncelenmesi, Rapor, K.Ü. Artvin Orman Fakültesi, Artvin, 1995.
27. Öztan, Y. ve Ark. , Artvin Cerattepe Yöresi ve Meydanlar Mahallesi Florası ile Bu Yöredeki Saf ve Karışık Meşcerelerinde Floristik İncelemeler, Rapor, K.Ü. Artvin Orman Fakültesi, Artvin, 1995.
28. Anşın, R., Artvin Hatıla Vadisi'nin Bitki Örtüsü ve Bu Örtünün Filogenetik Özellikleri. K.T.Ü. Orman Fakültesi Dergisi, 7, 1 (1984) 84-89.
29. Kantarcı, D., Hatıla Vadisi Milli Parkı Havzasında Açılacak Maden İşletmesi Hakkında Ekolojik Açından Görüş, Rapor, Artvin, 1995.
30. Kirzioğlu, F., Özder, M.A. ve Ark., 1973 İl Yıllığı, Mars Ticaret ve sanayi A.Ş., Mars Matbaası, Ankara, 1974.
31. Cengiz, T., Artvin Kafkasör Yöresi, Peyzaj Planlama Kararlarının Saptanması Üzerine Bir Araştırma, Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi, Peyzaj Mimarlığı Bölümü, Ankara, 1996.
32. Eminagaoglu, Ö., Artvin Hatıla Vadisi Florası, Yüksek Lisans Tezi, K.T.Ü. Fen Bilimleri Enstitüsü, Trabzon, 1996.
33. Council of European Committee for the Conservation of Nature and Natural Resources, LEISURE Problems and Prospects for the Environment, EuropeanConservation Year Strasbourg Conference, February, 1970.

34. Gülez, S., Park-Bahçe Peyzaj Mimarisi Ders Notları (Teksirler), No:29, Karadeniz Teknik Üniversitesi, Trabzon, 1989.
35. Gülez, S., Ormaniçi Rekreasyon Planlaması, K.T.Ü. Orman Fakültesi Dergisi, 6, 2 (1983) 288-317.
36. Akesen, A., Açık hava Rekreasyonunda Bazı Temel Kavramlar ve Özellikleri, İ.Ü. Orman Fakültesi Dergisi, 34, 1 (1984) 131-147.
37. Bayer, M.Z., Eko-Turizm, Ulusal Turizm Kongresi, Kasım 1990, Kuşadası Bildiriler Kitabı, 172-176.
38. Sakarya, Y., Milli Park Planlamasındaki Yasal Durum ve Uygulama, Yayınlanmamış Bildiri, Doğu Karadenizin Doğal Yaşlı Ormanları ve Planlanması Workshop'u, Eylül 1996, Trabzon.
39. Kurdoğlu, O., Milli Parklar ve Koruma Yönünden İşlevleri, Kelaynaktan Haberler, 57 (1995) 8-10.
40. Gülez, S., Ulusal Parkların İşlevleri, K.T.Ü. Dergisi, 5, 1 (1982) 164-176.
41. İnan, A., Öztan, Y., Sözer, S., Acara, A. ve Ark., Başkomutan Tarihi Milli Parkı Uzun Devreli Gelişme Planı, Gelişim Matbaası, Ankara.
42. Örs, H., Emir, M. ve Bulut, H., Az Gelişmiş Ülkelerde Ekonomik Kalkınma ile Çevre Koruma Amaçlarının Uyumlaştırılması, Ekonomik Büyüme ve Çevre Koruması, (1991) 9-37.
43. Gülez, S., Korunan Alanlar ve Turizm, Ormancılık Şurası Tebliğler ve Ön Çalışma Grubu Raporları, 1-5 Kasım, Ankara, 2, (1993) 73-79.
44. Kışlalıoğlu, M., Berkes, F., Biyolojik Çeşitlilik, Türkiye Çevre Sorunları Vakfı, Önder Matbaası, İstanbul, 1987.
45. Türkiye Jeoloji Haritası, M.T.A. Genel Müdürlüğü, Ankara, 1961.

46. Harita Genel Müdürlüğü, Artvin, F47-b4,c1,d1,d2,d3,d4, Ankara, 1961
47. Artvin, Toprak Sınıfları ve Arazi Kullanma Kabiliyeti Haritası, Köy İşleri Bakanlığı, Toprak Su Genel Müdürlüğü, 1975.
48. Hatila Vadisi Milli Parkı Haritası, Milli Parklar ve Av Yaban Hayatı Genel Müdürlüğü, Artvin, 1994.
49. Kurdoğlu, O., Doğu Karadeniz'in Doğal Yaşlı Ormanları, DHKD Yayını, ISBN 975-96081-2-2, Ana Basım, İstanbul, 1996.
50. Meteoroloji İstasyonu, Ortalama ve Ekstrem Kıymetler Meteoroloji Bülteni, Başbakanlık Basımevi, Ankara, 1974.
51. Çepel, N., Orman Ekolojisi, İ.Ü. Orman Fakültesi, Toprak İlmi ve Ekoloji Ana Bilim Dalı, İ.Ü. Orman Fakültesi Yayınları, Yayın No. 3518, İstanbul, 1988.
52. 1990 Genel Nüfus Sayımı Sonuçları, Devlet İstatistik Enstitüsü, 08., Artvin İli.
53. Resmi Gazete, 31 Ağustos 1994, sayı: 22037, s.20.
54. Kurdoğlu, O., Doğa Koruma Çalışmalarında Gönüllü Kuruluşlar ve Doğu Karadeniz Entegre Koruma Projesi, I. Ulusal Ormancılık Kongresi, Ekim 1995, Trabzon, Bildiriler Kitabı, Cilt:1, 8-15.

8. EKLER

EK ANKET-1 (ORMAN İÇİ)

-BÖLÜM A-

1. Hatilla Vadisine ilk kez mi geldiniz?

- Evet Hayır

2. Buraya geliş sıklığınız nedir?

(Birden çok seçeneği işaretleyebilirsiniz)

- İlk kez Ayda bir Yılda bir
Haftada bir Üç ayda bir Çok ender
Onbeş günde bir Altı ayda bir

3. Buraya daha çok hangi aylarda gelirsiniz?

- Mart-Nisan-Mayıs Eylül-Ekim-Kasım
Haziran-Temmuz-Ağustos Aralık-Ocak-Şubat

4. Buraya hangi araçla geldiniz?

- Yaya Minibüs
Özel oto Otobüs
Taksi Diğer(Hangisi).....

5. Buraya kimlerle geldiniz?

- Yalnız Okulla Turlarla
Arkadaşımlla Aileyle Diğer(Hangisi)....

6. Burada kalma süreniz?

- Bir gün Bir gün/Bir gece
Bir kaç gün Bir hafta Daha fazla

7. Buraya ne kadar uzaktan geldiniz?

- 1-50km 301-400km
51-100km 401-500km
101-200 500km'den fazla
204-300km

8. Hatilla Vadisi'nin en çok hangi özelliğini beğenirsiniz?

(Birden çok seçeneği işaretleyebilirsiniz)

- Sessiz ve sakin Gezinti için elverişli
 Ulaşılması kolay Açık hava spor olanakları
 Havası Temiz Diğer(Hangisi)
 Manzarası güzel

9. Burada zamanınızı ne şekilde geçirirsiniz?

- Dinlenme Sportif balıkçılık
 Dağcılık-Tırmanıcılık Kamp yapma
 Piknik yapma Doğayı incelemek (Bitki ve hayvan var.)
 Yürüyüş(Trekking) Diğer(Hangisi)....

10. Burada tesisler yeterli midir?

- Evet Hayır

11. Eğer cevabınız hayır ise sizce buraya ne gibi tesisler yapılmalıdır?

- Kamping sahası Karavan sahası(otel,motel,bungalov)
 Piknik sahası Düzenlenmiş yürüyüş sahası
 Spor tesisleri Çocuk oyun alanları
 Geceleme üniteleri Diğer (hangisi)

12. Daha sık gelmenizi ve daha uzun kalmanızı engelleyen nedenler nelerdir?

- Aradığını bulamama Hava koşulları Diğer(Hangisi)
 Tesis yetersizliği Tenhalık
 Ekonomik sıkıntılar Ulaşım güçlüğü
 Güvenli olmayışı Programlı gelmenin zorluğu

13. Hatilla Vadisi'nde rekreatif etkinliklerde bulunmak için, aşağıdaki alanlardan hangisini tercih edersiniz? (Birden çok seçeneği işaretleyebilirsiniz?)

- Orman sınırı üstü alanlar
 Ormanlık alanlar
 Orman kenarı alanlar
 Akarsu kenarı alanlar
 Ormaniçi Açık Alanlar

14. Doğal görünümün korunması (bu çevrenin) ve tesisler konusundaki görüşleriniz nelerdir?

-BÖLÜM B-

15. Kaç Yaşındasınız?

- 16-25 36-45 56-65
26-35 46-55 66 ve yukarısı

16. Tahsil durumunuz nedir?

- Yok Ortaokul Yüksekokul
İlkokul Lise

17. Mesleğiniz nedir?

- Memur Serbest meslek sahibi Öğrenci
İşçi Emekli Diğer
Köylü/Çiftçi Ev hanımı

18. Ailenizin aylık geliri nedir?

- Gelir yok 25-30milyon
10 milyondan az 30-35 milyon
10-15 milyon 35-40 milyon
15-20 milyon 40-45 milyon
20-25 milyon 50 ve 50 milyondan fazla

Deneğin cinsiyeti: Kadın Erkek

EK ANKET-2(KENT İÇİ)

1. Rekreatif etkinliklerde (piknik, gezinti, spor vb.) bulunmak için Hatilla Vadisi'ne gider misiniz? (Eğer cevabınız evet ise 4. soruya geçiniz.)

- Evet Hayır

-BÖLÜM B-

(Bu bölümdeki sorular deneğin 1. soruya hayır cevabı vermesi halinde sorulacaktır.)

2. Hatilla Vadisi'ne gitmeyişinizin nedeni nedir?(Birden çok seçeneği işaretleyebilirsiniz.)

- Oturduğum yere uzak
 Vasıta bulmak güç
 Özel arabam yok
 Ulaşım çok pahalı
 Gidecek vaktim yok
 Bedensel gücüm yok
 Bu tür yerlerde güvenlik yeterince çözümlenmemiş
 Ailem kalabalık, çok yorucu diyor
 Başka yerlere gidiyorum
 Diğer(Hangisi)...

3. Olanaklarınız olsaydı rekreatif ve turistik etkinliklerde bulunmak için nerelere giderdiniz?

- Deniz kıyısı ve denizi gören yerler
Yayla ve ormanlık yerler
Hatilla Vadisi ve çevresi
Diğer (Hangisi)...

4. Hatilla Vadisi'ne gitseydiniz aşağıdaki alanlardan hangisini tercih ederdiniz?

(Birden çok seçeneği işaretleyebilirsiniz.)

- Orman sınırı üstü alanlar
Ormanlık alanlar
Orman kenarı alanlar
Akarsu kenarı alanlar
Ormaniçi Açık Alanlar

-BÖLÜM B-

(Bu bölümdeki sorular deneğin 1. soruya evet cevabı vermesi halinde sorulacaktır.)

5. Hatilla Vadisi'ne gitme sıklığınız nedir?

☐ Haftada birden fazla	☐ Üç ayda bir
☐ Haftada bir	☐ Altı ayda bir
☐ On beş günde bir	☐ Yılda bir
☐ Ayda bir	☐ Çok ender

6. Hatilla Vadisi'ne nasıl gidersiniz?

☐ Yaya	☐ Minibüs
☐ Özel oto	☐ Otobüs
☐ Taksi	☐ Diğer(Hangisi).....

7.Hatilla Vadisi'ne daha çok hangi aylarda gelirdiniz?

☐ Mart-Nisan-Mayıs	☐ Eylül-Ekim-Kasım
☐ Haziran-Temmuz-Ağustos	☐ Aralık-Ocak-Şubat

8. Hatilla Vadisi'nin en çok hangi özelliğini beğenirsiniz?

(Birden çok seçeneği işaretleyebilirsiniz)

☐ Sessiz ve sakin	☐ Gezinti için elverişli
☐ Ulaşılması kolay	☐ Açık hava spor olanakları
☐ Havası Temiz	☐ Diğer(Hangisi)
☐ Manzarası güzel	

9. Hatilla Vadisi'nde rekreatif amaçlı hangi etkinliği gerçekleştiriyorsunuz?

(Birden çok seçeneği işaretleyebilirsiniz)

☐ Fototurizm	☐ Sportif balıkçılık
☐ Dağcılık	☐ Kamp yapma
☐ Piknik yapma	☐ Doğayı incelemek (Bitki ve hayvan var.)
☐ Yürüyüş(Trekking)	☐ Diğer(Hangisi)....

10. Hatilla Vadisi'nde rekreatif etkinlikte bulunmak için, aşağıdaki alanlardan hangisini tercih edersiniz? (Birden çok seçeneği işaretleyebilirsiniz)

☐ Orman sınırı üstü alanlar	☐ Akarsu kenarı alanlar
☐ Ormanlık alanlar	☐ Ormaniçi Açık alanlar
☐ Orman kenarı alanlar	

11. Alandan yeteri kadar yararlanıyor musunuz?

- Evet Hayır

12. Bu alandan yeteri kadar faydalanmanızı engelleyen nedenler nelerdir?

- Aradığını bulamama Hava koşulları
Tesis yetersizliği Tenhalık
Çok kalabalık Ulaşım güçlüğü
Güvenli olmayışı Diğer(Hangisi)

-BÖLÜM C-

13. Kaç Yaşındasınız?

- 16-25 36-45 56-65
26-35 46-55 66 ve yukarı

14. Tahsil durumunuz nedir?

- Yok Ortaokul Yüksekokul
İlkokul Lise

15. Mesleğiniz nedir?

- Memur Serbest meslek sahibi Öğrenci
İşçi Emekli Diğer
Köylü/Çiftçi Ev hanımı

16. Ailenizin aylık geliri nedir?

- Gelir yok 25-30milyon
10 milyondan az 30-35 milyon
10-15 milyon 35-40 milyon
15-20 milyon 40-45 milyon
20-25 milyon 50 ve 50 milyondan fazla

Deneğin cinsiyeti: Kadın Erkek

EK TABLO 1. MİLLİ PARK İÇİNDEKİ DOĞAL PEYZAJ ALANLARININ PLAN KARELERE DAĞILIMI

PLAN KARE NO	ORMAN SINIRI ÜSTÜ ALAN (mm ²)	ORMANLIK ALAN (mm ²)	ORMAN KEN.AL. (mm ²)	AKARSU KEN.AL. (mm ²)	AKARSU ALANI (mm ²)	ORMANIÇİ AÇIK ALAN (mm ²)	TOPLAM ALAN (mm ²)
H1	23						23
G1	105			8	4		109
H2	1268			19	7		1275
G2	1441	117	110	25	8		1566
F2	288	185	25	13	7		480
I3	42			3	1		43
H3	1472	116	54	38	12		1600
G3	1378	200	68	68	22		1600
F3	480	617	100				1097
I4	63						63
H4	1517	61	33				1578
G4	960	640	120				1600
F4	610	984	157				1594
E4	750	323	120	3	1		1074
D4	289			35	11		300
C4	145						145
I5	157	89	33	3	1		247
H5	795	772	235				1575
G5	383	1317	168				1600
F5	950	649	70	35	11		1600
E5	591	982	208	81	27		1600
D5	1589			34	11		1600
C5	1574			30	9		1583
B5	344						344
J6	63						63
I6	526	748	165	20	6		1380
H6	714	746	290			140	1600
G6		1435	140	36	12	153	1600
F6	255	1294	92	35	11	40	1600
E6	1013	584	45	11	3		1600
D6	1600						1600
C6	1227			27	8		1235
K7	510	59	30	20	6		575
J7	425	1082	95	85	28		1535
I7	604	1591	195	17	5		1600
H7		1529	70			71	1600
G7		1512	65			88	1600
F7	248	1242	205			11	1600
E7	1456	1143	105				1600
D7	1273	327	65				1600

EK TABLO 1'İN DEVAMI

PLAN KARE NO	ORMAN SINIRI ÜSTÜ ALAN (mm ²)	ORMANLIK ALAN (mm ²)	ORMAN KEN.AL (mm ²)	AKARSU KEN.AL (mm ²)	AKARSU ALANI (mm ²)	ORMANIÇI AÇIK ALAN (mm ²)	TOPLAM ALAN (mm ²)
C7	1026	292	195			100	1418
B7	466	112	55				578
L8		348	27	20	6	54	408
K8		1276	67	73	24	120	1410
J8		1475	48	62	20	105	1600
I8		1478	58	60	20	102	1600
H8		1528	55	30	10	62	1600
G8		1532	55	55	18	50	1600
F8		1411	124	44	14	175	1600
E8	196	1293	251	29	9	102	1600
D8	1347	253	91				1600
C8	1205	375		61	20		1600
B8	1482			54	18		1500
A8	78			6	2		80
O9	213			12	3		216
N9	667	479	87	57	18		1164
M9	406	787	195	33	11	180	1384
L9		1145	220	36	12	443	1600
K9		1450	96	72	23	127	1600
J9		1542	28	79	26	32	1600
I9		1676		75	24		1600
H9		1600					1600
G9		1600					1600
F9		1539	42	42	13	48	1600
E9	292	1308	157				1600
D9	1496	83	30	63	21		1600
C9	1590			33	10		1600
B9	1545			11	3		1548
A9	163						163
P10	975	216	26	37	12		1203
O10	733	843	76	43	14		1590
N10	73	1517	35	32	10		1600
M10	65	1525	40	33	10		1600
L10	215	1379	135	19	6		1600
K10		1596		13	4		1600
J10		1576		75	24		1600
I10	334	1262	110	13	4		1600
H10	156	1444	78				1600
G10	10	1584	15	20	6		1600
F10	17	1572	18	34	11		1600

EK TABLO 1'İN DEVAMI

PLAN KARE NO	ORMAN SINIRI ÜSTÜ ALAN (mm ²)	ORMANLIK ALAN (mm ²)	ORMAN KEN.AL. (mm ²)	AKARSU KEN.AL. (mm ²)	AKARSU ALANI (mm ²)	ORMANIÇI AÇIK ALAN (mm ²)	TOPLAM ALAN (mm ²)
E10	413	1182	91	15	5		1600
D10	1306	285	83	29	9		1600
C10	1588			36	12		1600
B10	1445						1445
R11	23	217	3	3	1		241
P11	488	1096	67	49	16		1600
O11	581	997	58	69	22		1600
N11		1573		84	27		1600
M11		1577		69	23		1600
L11		1573		82	27		1600
K11		1576		18	6		1600
J11		1457	123	42	13	130	1600
I11		1353	116	106	35	212	1600
H11		1455	105	42	14	131	1600
G11		1532	64	55	18	50	1600
F11		1482	91	102	33	85	1600
E11	713	869	100	56	18		1600
D11	585	1097	100	56	18		1600
C11	1070	280	44	42	14		1364
B11	697			42	13		710
R12		300	18			19	319
P12		1585		47	15		1600
O12	298	1275	55	83	27		1600
N12		1580		62	20		1600
M12		1600					1600
L12		1564	23	42	13	23	1600
K12		1571	28	4	10	28	1600
J12		1583		53	17		1600
I12		1600					1600
H12		1572		87	28		1600
G12	250	1340	23	30	10		1600
F12	586	996	79	57	18		1600
E12	1808	686	88	49	16		1600
D12	1248			53	17		1265
C12	95						95
R13		474	14			23	497
P13		1183	78	23	7	410	1600
O13		1586		43	14		1600
N13		1594		19	6		1600
M13		1598		9	2		1600

EK TABLO 1'İN DEVAMI

PLAN KARE NO	ORMAN SINIRI ÜSTÜ ALAN (mm ²)	ORMANLIK ALAN (mm ²)	ORMAN KEN.AL. (mm ²)	AKARSU KEN.AL. (mm ²)	AKARSU ALANI (mm ²)	ORMANIÇI AÇIK ALAN (mm ²)	TOPLAM ALAN (mm ²)
L13		1589		34	11		1600
K13		1596		15	4		1600
J13		1590		30	10		1600
II13		1599		6	1		1600
H13		1596		36	11		1600
G13	93	1486	64	64	21		1600
F13	580	1010	110	33	10		1600
E13	170	697	48	38	12		879
R14		450					450
P14		1504	30			96	1600
O14		1590		30	10		1600
N14		1590		30	10		1600
M14		1600					1600
L14		1593		23	7		1600
K14		1598		7	2		1600
J14		1600					1600
II14	189	1403	19	27	9		1600
H14	278	1322					1600
G14	657	902	73	126	41		1600
F14	1512			24	7		1519
E14	115			11	3		118
R15		55					55
P15		1335	16	15	5	32	1372
O15		1590		30	10		1600
N15		1535	48	24	7	58	1600
M15		1516	34	48	15	69	1600
L15		1562	20	51	16	22	1600
K15		1589		34	11		1600
J15		1587		42	13		1600
II15		1585		46	15		1600
H15		1599		6	1		1600
G15		1592		26	8		1600
F15	515			36	11		526
S16		60					60
R16		346					346
P16		1149	76	45	15	133	1297
O16		1586		43	14		1600
N16		1580	8	38	12	8	1600
M16		1475	73	15	5	120	1600
L16		1566		32	10		1576

EK TABLO 1'İN DEVAMI

PLAN KARE NO	ORMAN SINIRI ÜSTÜ ALAN (mm ²)	ORMANLIK ALAN (mm ²)	ORMAN KEN.AL (mm ²)	AKARSU KEN.AL (mm ²)	AKARSU ALANI (mm ²)	ORMANIÇİ AÇIK ALAN (mm ²)	TOPLAM ALAN (mm ²)
K16		1181	19			15	1206
J16		1342	29	54	18	113	1473
I16		1600					1600
H16	40	1516	15				1556
G16	675	298	30	39	12		985
F16	97			12	3		100
S16		758					758
R17		1600					1600
P17		1535	25	42	13	52	1600
O17		1503	44	63	21	76	1600
N17		1557	13	70	23	20	1600
M17		819		14	4		823
L17		548		24	8		556
I17	300	280	35				380
H17	30	370					400
T18		505	31			43	548
S18		1532	29			48	1580
R18		1600					1600
P18		1594		21	6		1600
O18		1574		80	26		1600
N18		1569	16	34	11	20	1600
M18		753		38	12		765
V19		558					558
U19		723		23	7		730
T19		775		26	17		785
S19		1462	55	75	25	113	1600
R19		1449	85	108	2	124	1600
P19		1573		83	27		1600
O19		1241	20	20	6	53	1300
N19		660	68	18	6	242	908
M19		165					165
V20		1039		19	6		1045
U20		1504	31	109	36	60	1600
T20		1530	29	88	29	41	1600
S20		1582		54	18		1600
R20		1586		43	14		1600
P20		1336	30	37	12	70	1418
O20		115		4	1		116
V21		1190	54	38	12	52	1254
U21		1536	23	98	32	32	1600
T21		1448	90	91	23	124	1600
S21		1556	20	61	20	24	1600
R21		1557	40	81	25	18	1600
P21		588	45	8	3	90	681
V22		1129		68	22	86	1237
U22		1441	10	51	16	15	1472
T22		1345	42	82	30	45	1410
S22		852	23	55	18	95	965
R22		808		24	8		816
P22		52					52
V23		592		41	13		605
U23		159		3	1		160

EK TABLO 2: PLAN KARELER İÇİNDEKİ DOĞAL PEYZAJ ALANLARININ DAĞILIMI

	PLAN KARE ADETİ	ORMAN SINIRI ÜSTÜ ALAN	ORMANLIK ALAN	ORMAN KENARI ALANI	AKARSU KENARI ALANI	AKARSU ALANI	ORMANIÇI AÇIK ALAN	TOPLAM ALAN
TOPLAM (mm²)	212	60606	207879	8464	6733	1987	5761	271487
TOPLAM (HEKTAR)	212	3788	12992	529	421	124	360	16968

EK TABLO 3: PLAN KARELER İÇİNDEKİ DOĞAL PEYZAJ ALANLARININ DEĞERLERİNİN DAĞILIMI

PLAN KARE NO	ORMAN SINIRI ÜSTÜ ALAN (mm ²)	ORMANLIK ALAN (mm ²)	ORMAN KEN.AL. (mm ²)	AKARSU KEN.AL. (mm ²)	AKARSU ALANI (mm ²)	ORMANIÇİ AÇIK ALAN (mm ²)	MİLLİ PARK ALANI (mm ²)
H1	1590			30	10		23
G1	1586			41	14		109
H2	1593			19	7		1275
G2	1475	117	110	25	8		1566
F2	1593	185	25	13	7		480
I3	1029	550	70	64	21		43
H3	1471	116	54	37	13		1600
G3	1333	200	68	67	23		1600
F3	480	617	100				1097
I4	233	1367	70				63
H4	1517	61	33				1578
G4	960	640	120				1600
F4	616	984	157				1594
E4	1111	484	158	15	5		1074
D4	1345	255	46				300
C4	1570			30	10		145
I5	387	1185	55	28	10		247
H5	795	772	235				1575
G5	383	1217	168				1600
F5	916	650	70	34	12		1600
E5	618	901	208	81	27		1600
D5	1566			34	11		1600
C5	1574			29	7		1583
B5	1581			19	6		344
J6	163	1427				10	63
I6	696	885	165	19	7		1380
H6	714	746	290			140	1600
G6		1435	140	36	12	153	1600
F6	255	1293	92	34	12	40	1600
E6	1009	587	45	10	4		1600
D6	1600						1600
C6	1579			61	21		1235
K7	580	1013	60	23	7		575
J7	430	1142	105	85	28		1535
I7	609	986	195	17	5		1600
H7		1529	70			71	1600
G7		1512	65			88	1600
F7	248	1342	205			11	1600
E7	1456	1143	105				1600
D7	1273	327	65				1600

EK TABLO 3'ÜN DEVAMI

PLAN KARE NO	ORMAN SINIRI ÜSTÜ ALAN (mm ²)	ORMANLIK ALAN (mm ²)	ORMAN KEN.AL. (mm ²)	AKARSU KEN.AL. (mm ²)	AKARSU ALANI (mm ²)	ORMANIÇI AÇIK ALAN (mm ²)	MİLLİ PARK ALANI (mm ²)
C7	1208	292	195			100	1418
B7	1488	112	55				578
L8		1540	27	20	6	54	408
K8		1456	67	73	24	120	1410
J8		1475	48	62	20	105	1600
I8		1478	58	60	20	102	1600
H8		1528	55	30	10	62	1600
G8		1532	55	55	18	50	1600
F8		1411	124	44	14	175	1600
E8	196	1293	251	29	9	102	1600
D8	1347	253	91				1600
C8	1205	375		61	20		1600
B8	1582			54	18		1500
A8	1590			30	10		80
O9	1533	60		23	7		216
N9	804	764	122	57	18		1164
M9	410	1164	250	79	26	32	1384
L9		1145	220	36	12	443	1600
K9		1450	96	72	23	127	1600
J9		1542	28	79	26	32	1600
I9		1576		75	24		1600
H9		1600					1600
G9		1600					1600
F9		1539	42	42	13	48	1600
E9	292	1308	157				1600
D9	1517	62	30	63	21		1600
C9	1590			33	10		1600
B9	1597			11	3		1548
A9	1600						163
P10	1372	216	46	37	12		1203
O10	757	829	76	43	14		1590
N10	73	1517	35	32	10		1600
M10	65	1525	40	33	10		1600
L10	215	1379	135	19	6		1600
K10		1596		13	4		1600
J10		1576		75	24		1600
I10	334	1262	110	13	4		1600
H10	156	1444	78				1600
G10	10	1584	15	20	6		1600
F10	17	1572	18	34	11		1600

EK TABLO 3'ÜN DEVAMI

PLAN KARE NO	ORMAN SINIRI ÜSTÜ ALAN (mm ²)	ORMANLIK ALAN (mm ²)	ORMAN KEN.AL. (mm ²)	AKARSU KEN.AL. (mm ²)	AKARSU ALANI (mm ²)	ORMANIÇI AÇIK ALAN (mm ²)	MİLLİ PARK ALANI (mm ²)
E10	413	1182	91	15	5		1600
D10	1306	285	83	29	9		1600
C10	1588			36	12		1600
B10	1600						1445
R11		1425	60			175	241
P11	472	1112	67	49	16		1600
O11	582	997	58	69	22		1600
N11		1573		84	27		1600
M11		1573		69	23		1600
L11		1573		82	27		1600
K11		1584		18	6		1600
J11		1467	123	42	13	130	1600
I11		1353	116	106	35	212	1600
H11		1455	105	42	14	131	1600
G11		1532	64	55	18	50	1600
F11		1482	91	102	33	85	1600
E11	713	865	100	56	18		1600
D11	585	1079	100	56	18		1600
C11	1306	280	44	42	14		1364
B11	1587			42	13		710
R12		1580	21			20	319
P12		1585		47	15		1600
O12	271	1302	55	85	27		1600
N12		1580		62	20		1600
M12		1600					1600
L12		1564	23	42	13	23	1600
K12		1571	28	4	1	28	1600
J12		1583		53	17		1600
I12		1600					1600
H12		1572		87	28		1600
G12	250	1340	23	30	10		1600
F12	586	996	79	57	18		1600
E12	792	702	88	49	16		1600
D12		1583		53	17		1265
C12		1600					95
R13		1577	14			23	497
P13		1183	78	23	7	410	1600
O13		1586		43	14		1600
N13		1594		19	6		1600
M13		1598		9	2		1600

EK TABLO 3'ÜN DEVAMI

PLAN KARE NO	ORMAN SINIRI ÜSTÜ ALAN (mm ²)	ORMANLIK ALAN (mm ²)	ORMAN KEN.AL (mm ²)	AKARSU KEN.AL (mm ²)	AKARSU ALANI (mm ²)	ORMANIÇİ AÇIK ALAN (mm ²)	MİLLİ PARK ALANI (mm ²)
L13		1589		34	11		1600
K13		1596		15	4		1600
J13		1590		30	10		1600
I13		1599		6	1		1600
H13		1589		36	11		1600
G13	93	1486	64	64	21		1600
F13	580	1010	110	33	10		1600
E13	903	685	48	38	12		879
R14		1600					450
P14		1504	30			96	1600
O14		1590		30	10		1600
N14		1590		30	10		1600
M14		1600					1600
L14		1593		23	7		1600
K14		1598		7	2		1600
J14		1600					1600
I14	189	1402	19	27	9		1600
H14	278	1322					1600
G14	657	902	73	126	41		1600
F14	1593			24	7		1519
E14	1582			52	18		118
R15		1600					55
P15		1595	16	15	5	32	1372
O15		1590		30	10		1600
N15		1593	48	24	7	58	1600
M15		1516	34	48	15	69	1600
L15		1562	20	51	16	22	1600
K15		1589		34	11		1600
J15		1587		42	13		1600
I15		1585		46	15		1600
H15		1599		6	1		1600
G15		1592		26	8		1600
F15	1576			71	24		526
S16		1600					60
R16		1600					346
P16		1452	76	45	15	133	1297
O16		1586		43	14		1600
N16		1580	8	38	12	8	1600
M16		1475	73	15	5	120	1600
L16		1566		32	10		1576

EK TABLO 3'ÜN DEVAMI

PLAN KARE NO	ORMAN SINIRI ÜSTÜ ALAN (mm ²)	ORMANLIK ALAN (mm ²)	ORMAN KEN.AL. (mm ²)	AKARSU KEN. AL. (mm ²)	AKARSU ALANI (mm ²)	ORMANIÇI AÇIK ALAN (mm ²)	MİLLİ PARK ALANI (mm ²)
K16		1181	19			15	1206
J16		1342	29	54	18	113	1473
I16		1600					1600
H16	84	1516	20				1556
G16	875	713	60	31	12		985
F16	1591			26	9		100
S16		1600					758
R17		1600					1600
P17		1535	25	42	13	52	1600
O17		1503	44	63	21	76	1600
N17		1557	13	70	23	20	1600
M17		1387		40	13	200	823
L17		1577		69	23		556
I17	1300	300	35				380
H17	1230	370					400
T18		1557	31			43	548
S18		1552	29			48	1580
R18		1600					1600
P18		1594		21	6		1600
O18		1574		80	26		1600
N18		1569	16	34	11	20	1600
M18		1588		38	12		765
V19		1600					558
U19		1517		37	13	70	730
T19		1582		52	18		785
S19		1463	55	75	25	113	1600
R19		1449	85	108	27	124	1600
P19		1573		83	27		1600
O19		1541	20	20	6	53	1300
N19		1352	68	19	6	242	908
M19		1287		37	13	300	165
V20		1590		30	10		1045
U20		1504	31	109	36	60	1600
T20		1530	29	88	29	41	1600
S20		1582		54	18		1600
R20		1586		43	14		1600
P20		1473	80	37	12	115	1418
O20		1586		41	14		116
V21		1536	54	38	12	52	1254
U21		1536	23	98	32	32	1600
T21		1453	90	91	23	124	1600
S21		1556	20	61	20	24	1600
R21		1557	40	81	25	18	1600
P21		1247	45	39	13	340	681
V22		1472		82	28	100	1237
U22		1441	20	51	16	143	1472
T22		1535	42	82	30	45	1410
S22		1487	23	55	18	95	965
R22		1562	20	24	8	30	816
P22		1318	60	75	25	225	52
V23		1487	20	41	13	100	605
U23		1474	27	3	1	125	160

EK TABLO 4: MİLLİ PARK SINIRI İÇİNDEKİ ALANLARIN DAĞILIMI

	PLAN KARE ALANI	ORMAN SINIRI ÜSTÜ ALAN	ORMANLIK ALAN	ORMAN KEN.AL	AKARSU KEN.AL	AKARSU. ALANI	ORMANIÇI AÇIK ALAN	MP ALANI
TOPLAM (mm²)	339200	60303	206450	8464	6540	2180	5761	271487
TOPLAM (HEKTAR)	21212	3769	12903	529	409	136	360	16968

EK TABLO 5. REKREASYONEL TALEP DEĞERİ

PLAN KARE NO	ALAN DEĞERİ	KENAR DEĞERİ	REKREASYONEL TALEP DEĞERİ
H1	891	30	4.6
G1	891	41	4.6
H2	900	19	4.6
G2	982	80	5.3
F2	939	26	4.8
B3	1324	99	7.1
H3	982	64	5.2
G3	1335	101	7.2
F3	1128	50	5.9
I4	2051	35	10.4
H4	966	17	4.9
G4	1512	60	7.9
F4	1830	95	9.6
E4	722	80	4
D4	1102	23	5.6
C4	882	30	4.6
I5	1844	56	4.5
H5	1506	118	8.1
G5	1884	84	9.8
F5	1415	69	7.4
E5	1583	185	8.8
D5	806	34	4.2
C5	806	29	4.2
B5	891	19	4.6
J6	2055		10.3
I6	1606	83	8.4
H6	1502	145	8.2
G6	2049	106	10.8
F6	1947	80	10.1
E6	1341	33	6.9
D6	900		4.5
C6	891	61	4.8
K7	1710	53	8.8
J7	1885	138	10.1
I7	1760	115	9.4
H7	2186	35	11.1
G7	2178	33	11
F7	1999	103	10.5
E7	1053	53	5.5
D7	1206	33	6.2
C7	1260	98	6.8
B7	1060	28	5.5
L8	2133	34	10.8
K8	2104	107	11
J8	2072	86	10.8
I8	2066	89	10.8
H8	2139	58	11
G8	2032	56	10.4
F8	2013	106	10.6
E8	1932	155	10.4

EK TABLO 5'İN DEVAMI

PLAN KARE NO	ALAN DEĞERİ	KENAR DEĞERİ	REKREASYONEL TALEP DEĞERİ
D8	1177	46	6.1
C8	1181	61	6.2
B8	891	54	4.7
A8	891		4.5
O9	952	23	4.9
N9	1506	118	4.5
M9	1852	204	10.3
L9	1780	146	9.6
K9	2058	120	10.9
J9	2126	93	10.3
I9	2178	75	11.3
H9	2200		11
G9	2200		11
F9	2132	63	11
E9	2081	79	10.8
D9	943	78	5.1
C9	891	33	4.6
B9	900	11	4.6
A9	900		4.5
P10	1081	60	5.7
O10	1566	81	8.2
N10	2135	50	10.9
M10	2125	53	10.9
L10	2009	87	10.5
K10	2200	13	11
J10	2178	75	11.3
I10	1926	68	10.1
H10	2127	39	10.8
G10	2186	28	11
F10	2173	43	11
E10	1862	61	9.6
D10	1133	71	9
C10	891	36	4.6
B10	2200		11
R11	2012	30	10.2
P11	1810	83	9.5
O11	1688	98	8.9
N11	2156	84	11.2
M11	2156	69	11.1
L11	2156	82	11.2
K11	2178	18	11
J11	2080	104	10.9
I11	1960	164	10.6
H11	2157	95	11.3
G11	2302	87	11.9
F11	2184	148	11.7
E11	1809	106	9.6
D11	2023	106	10.6
C11	1261	64	6.6
B11	949	42	5

EK TABLO 5'İN DEVAMI

PLAN KARE NO	ALAN DEĞERİ	KENAR DEĞERİ	REKREASYONEL TALEP DEĞERİ
R12	2196	11	11
P12	2178	47	11.1
O12	1934	113	10.2
N12	2078	62	10.7
M12	2200		11
L12	2162	54	11
K12	2193	18	11
J12	2178	53	11.2
I12	2200		11
H12	2156	87	11.2
G12	2003	42	10.2
F12	1696	97	9
E12	1301	93	7
D12	2178	53	11.2
J12	2200		11
R13	2196	7	11
P13	1809	62	9.4
O13	2178	43	11.1
N13	2200	19	11
M13	2200	9	11
L13	2178	34	11
K13	2200	15	11
J13	2178	30	11
I13	2200	6	11
H13	2178	36	11
G13	2100	96	11
F13	1744	88	9.1
E13	1447	62	7.5
R14	2200		11
P14	2133	15	10.7
O14	2178	30	11
N14	2178	30	11
M14	2200		11
L14	2200		11
K14	2200	7	11
J14	2200		11
I14	2043	37	10.4
H14	1949		9.7
G14	1600	164	8.8
F14	900	24	4.6
E14	891	52	4.7
R15	2200		11
P15	2214	23	11.2
O15	2178	30	11
N15	2262	48	11.6
M15	2118	65	10.9
L15	2162	616	11.1
K15	2178	34	11
J15	2178	42	11
I15	2178	46	11.1

EK TABLO 5'İN DEVAMI

PLAN KARE NO	ALAN DEĞERİ	KENAR DEĞERİ	REKREASYONEL TALEP DEĞERİ
H15	2200	6	11
G15	2200	26	11.1
F15	891	71	4.8
S16	2200	-	11
R16	2200	-	11
P16	2050	83	10.7
O16	2178	43	11.1
N16	2184	42	11.1
M16	2088	53	10.7
L16	2156	32	10.9
K16	1646	10	9.8
J16	1907	64	9.9
I16	2200	-	11
H16	2146	10	10.8
G16	1496	61	7.8
F16	891	26	4.6
S17	2200	-	11
R17	2200	-	11
P17	2133	55	10.9
O17	2102	85	10.9
N17	2152	77	11.1
M17	2005	20	11.1
L17	2100	69	10.8
I17	1147	18	5.8
H17	1199	-	6
T18	2155	16	10.9
S18	2155	15	10.9
R18	2200	-	11
P18	2200	11	11
O18	2156	40	11
N18	2162	42	11
M18	2178	38	11
V19	2200	-	11
U19	2118	37	10.8
T19	2178	52	11.2
S19	2050	103	10.8
R19	2057	151	11
P19	2156	83	11.2
O19	2132	30	10.8
N19	2021	53	10.4
M19	1893	37	9.7
V20	2178	30	11
U20	2096	125	11.1
T20	2133	103	11.2
S20	2178	54	11.2
R20	2178	43	11.1
P20	2072	77	10.7
O20	2178	41	11
V21	2167	65	11.2
U21	2132	112	11.2

EK TABLO 5'İN DEVAMI

PLAN KARE NO	ALAN DEĞERİ	KENAR DEĞERİ	REKREASYONEL TALEP DEĞERİ
T21	1933	136	10.3
S21	2159	71	11.2
R21	2140	101	11.2
P21	1862	62	9.6
V22	2066	82	10.7
U22	2064	61	10.6
T22	2132	103	11.2
S22	2087	67	10.8
R22	2169	34	11
P22	1902	105	10
V23	2087	51	10.7
U23	2103	17	10.6

DOĞAL KAYNAKLAR

JEOLOJİ

 Üst kretase , volkanik fasies

 Milli Park Sınırı

KAYNAK: Maden Tetkik ve Arama Enstitüsü

ÖLÇEK : 1/100000

HARİTA NO:1

BANU ÇİÇEK SALİHOĞLU Trabzon 1997

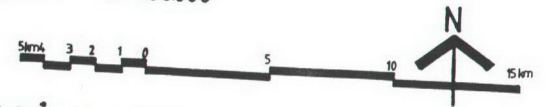
DOĞAL KAYNAKLAR

TOPOGRAFYA

- Milli Park Sınırı
- Y Yayla
- T Tepe
- Mah Mahalle
- Sr Sirt
- Br Burun

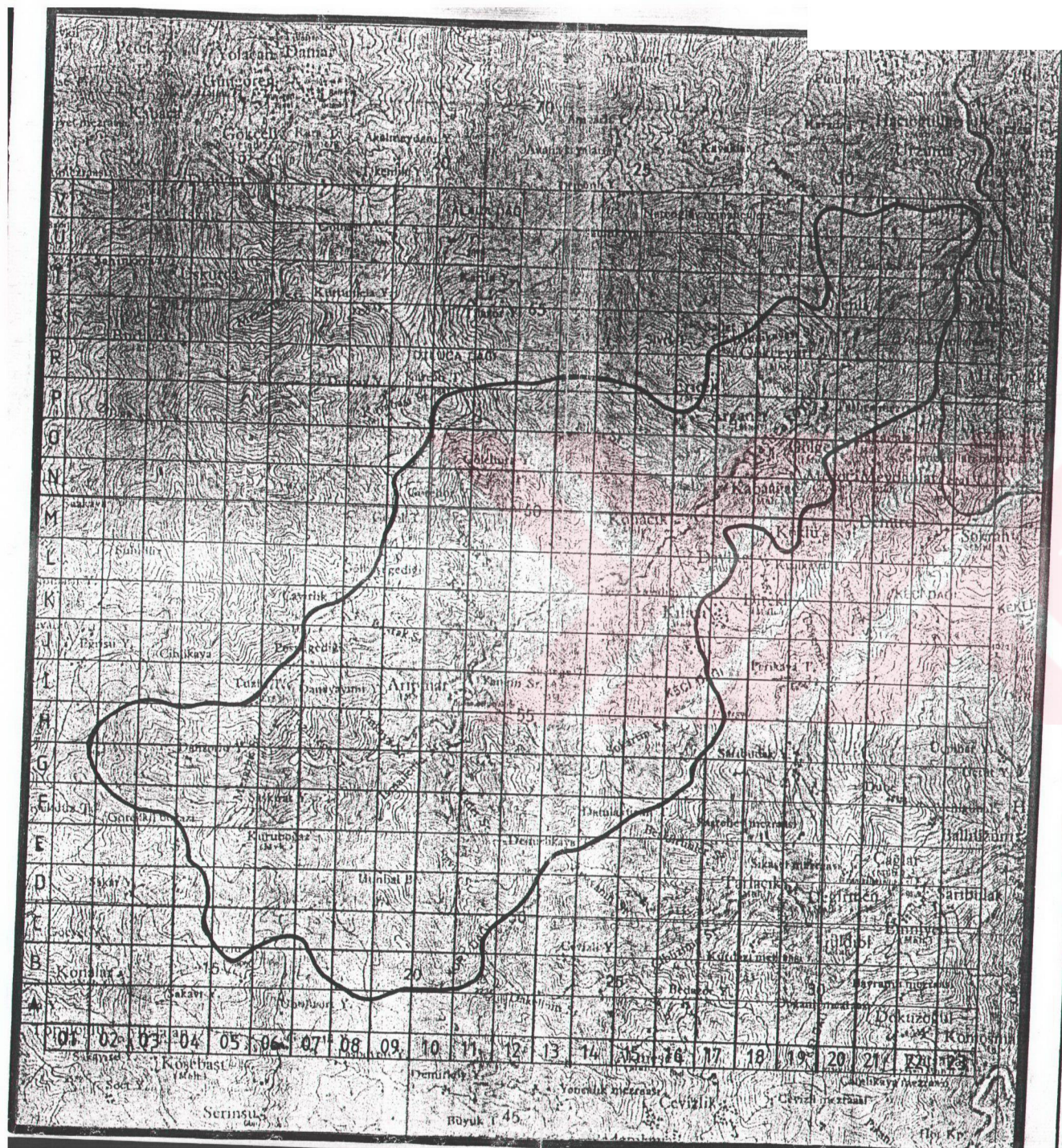
KAYNAK: Harita Genel Müdürlüğü

ÖLÇEK: 1/100000

HARİTA NO:2

BANU ÇİÇEK SALİHOĞLU Trabzon 1997

DOĞAL KAYNAKLAR

EĞİM

 % 10 - 30

 % 30 - 50

 % 50 - 70

 % >70

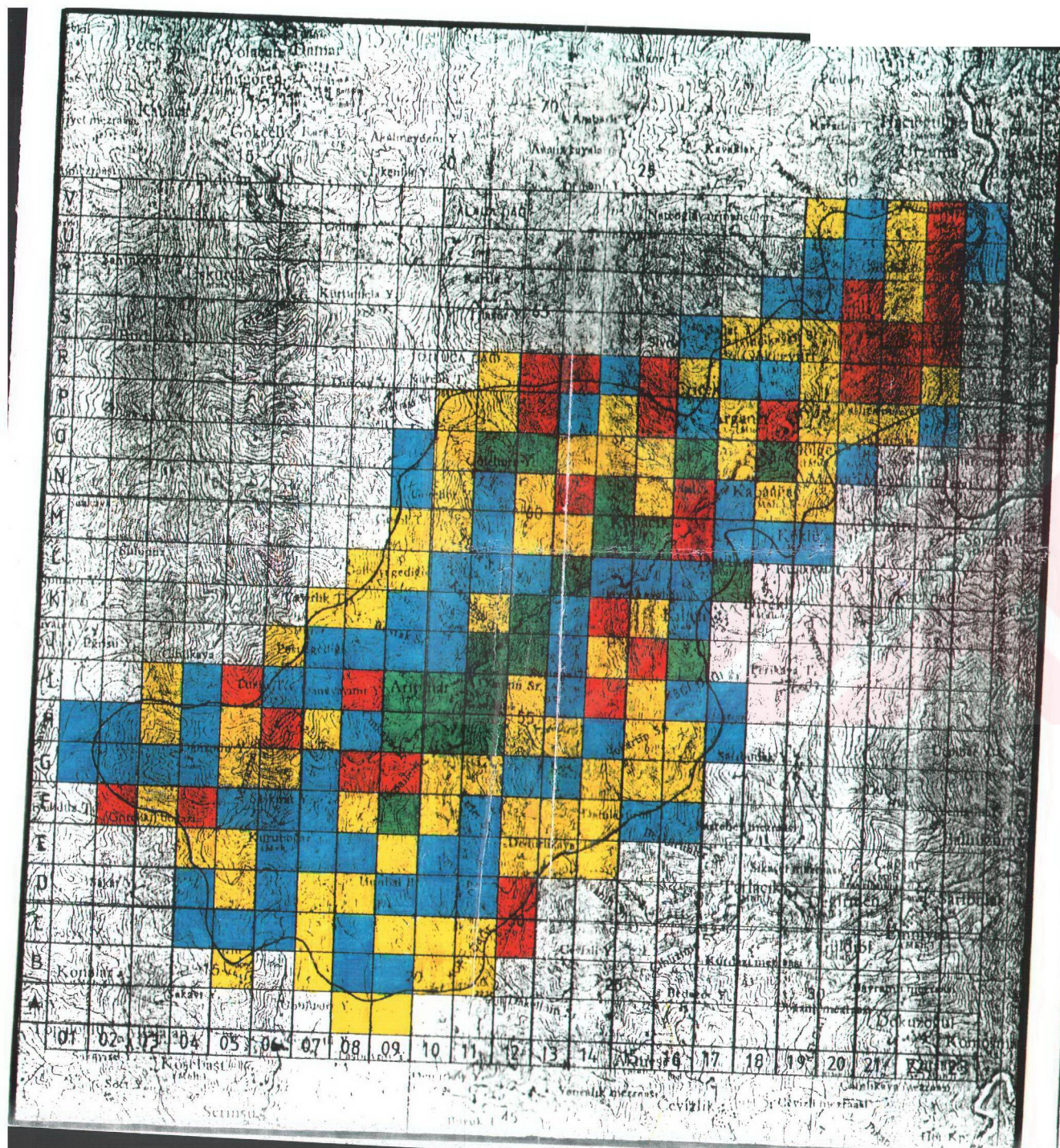
KAYNAK: Özgün Çalışma

ÖLÇEK: 1/100000

HARİTA NO:3

BANU ÇİÇEK SALİHOĞLU Trabzon 1997

DOĞAL KAYNAKLAR

ARAZİ KULLANMA KABİLİYETİ

 VIsw

 VIIes

 Milli Park Sınırı

KAYNAK: Toprak Su Genel Müdürlüğü

ÖLÇEK : 1/100000

HARİTA NO:4

BANU ÇİÇEK SALİHOĞLU Trabzon 1997

DOĞAL KAYNAKLAR

TOPRAK DURUMU

- M24t.3 Kahverengi Orman Toprağı
- M23.3 Kahverengi Orman Toprağı
- Y25 Litozolik Topraklar
- Milli Park Sınırı

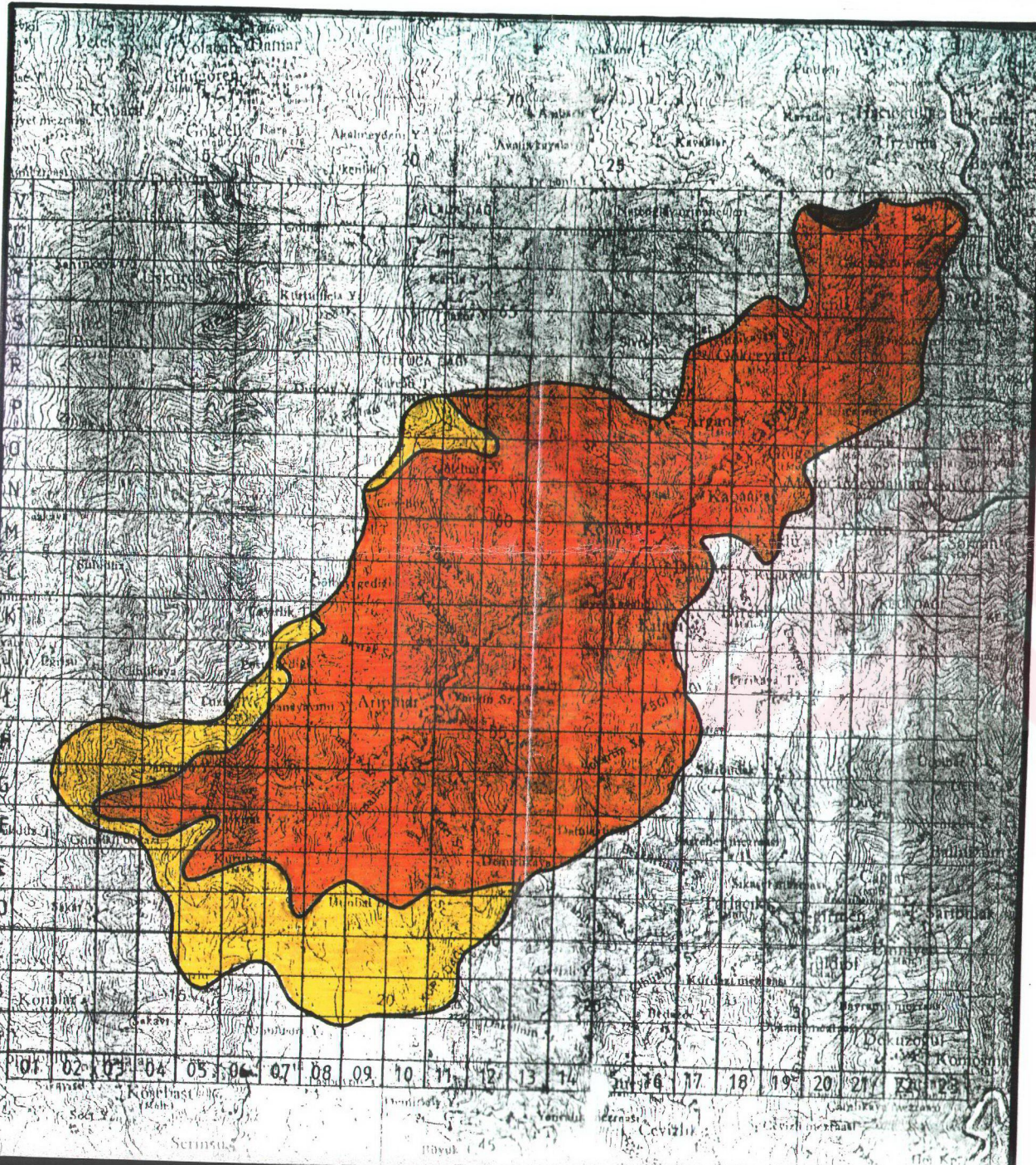
KAYNAK: Köyleri Bakanlığı
Toprak Su Genel Müdürlüğü

ÖLÇEK : 1/100000

HARİTA NO:5

BANU ÇİÇEK SALİHOĞLU Trabzon 1997

DOĞAL KAYNAKLAR

SU VARLIKLARI

Dere

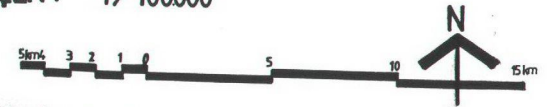
Kuru Dere

Milli Park Sınırı

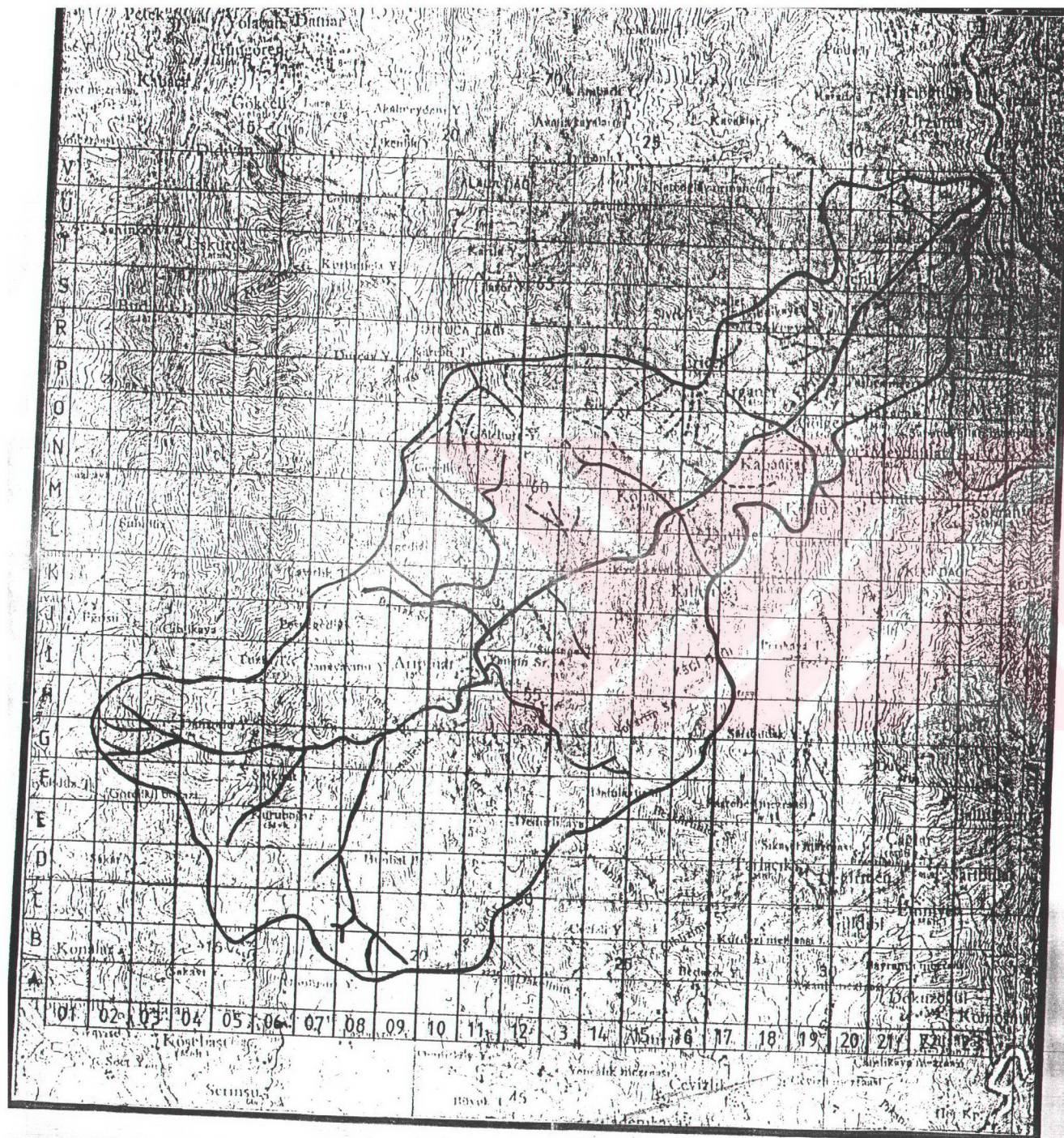
KAYNAK: Harita Genel Müdürlüğü

ÖLÇEK : 1/100000

HARİTA NO:6

BANU ÇİÇEK SALİHOĞLU Trabzon 1997

DOĞAL KAYNAKLAR

ŞİMDİKİ ARAZİ KULLANIMI

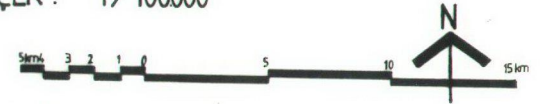
 Orman Arazisi

 Mera Arazisi

 Milli Park Sınırı

KAYNAK: Toprak Su Genel Müdürlüğü

ÖLÇEK : 1/100000

HARİTA NO: 7

BANU ÇİÇEK SALİHOĞLU Trabzon 1997

KÜLTÜREL KAYNAKLAR

ULAŞIM

Stabilize Yol

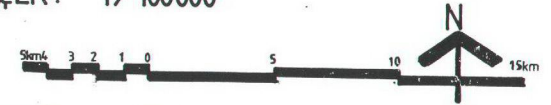
Patika Yol - Toprak Yol

Milli Park Sınırı

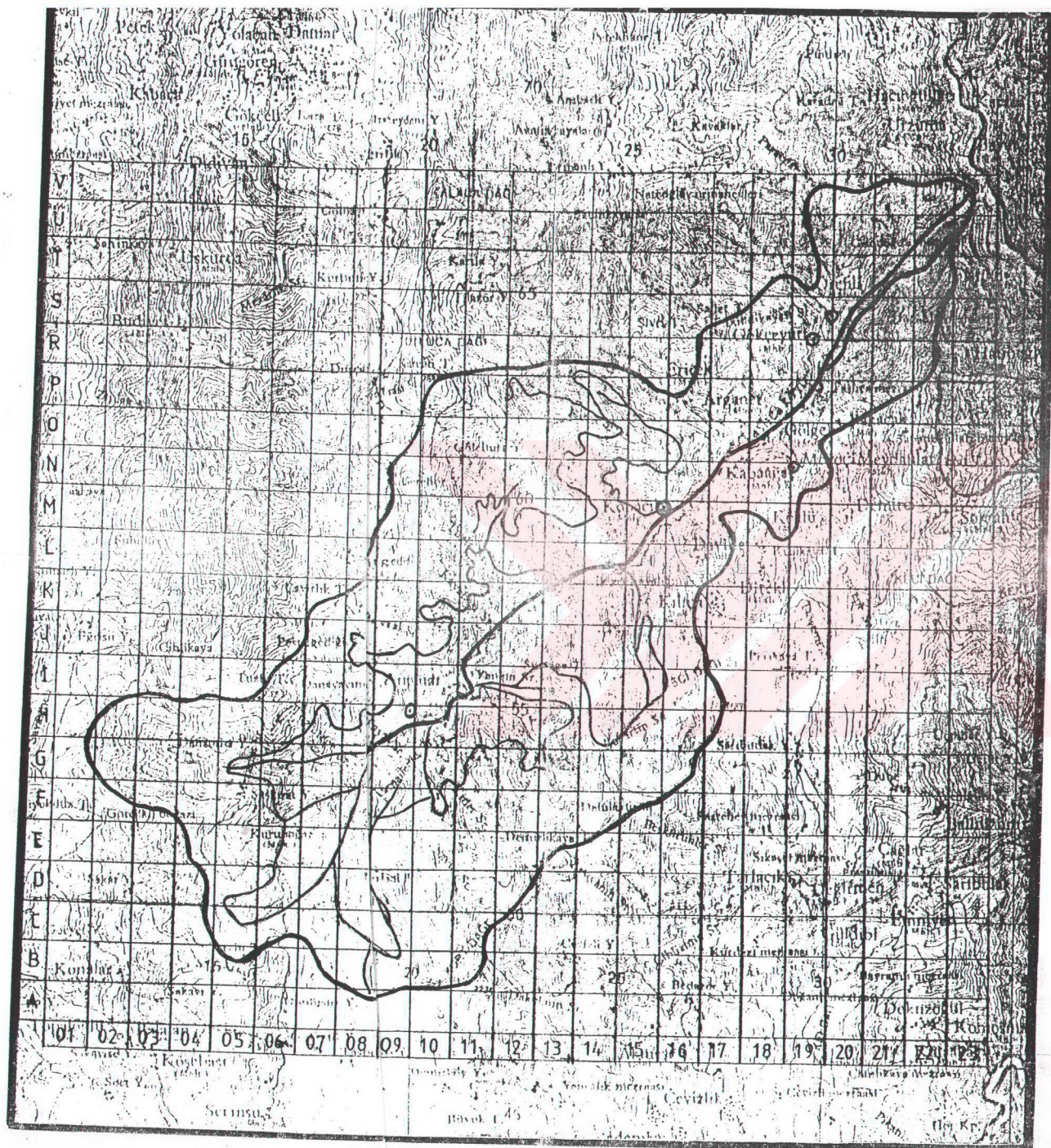
KAYNAK: Milli Parklar Av ve Yaban Hayatı
Genel Müdürlüğü

ÖLÇEK: 1/100000

HARİTA NO:8

BANU ÇİÇEK SALİHOĞLU Trabzon 1997

DEĞERLENDİRMELER

REKREASYONEL TALEP

- = 8 En düşük talep
- 8-9 Düşük talep
- 9-10 Normal talep
- 10-11 Yüksek talep
- = 11 En yüksek talep

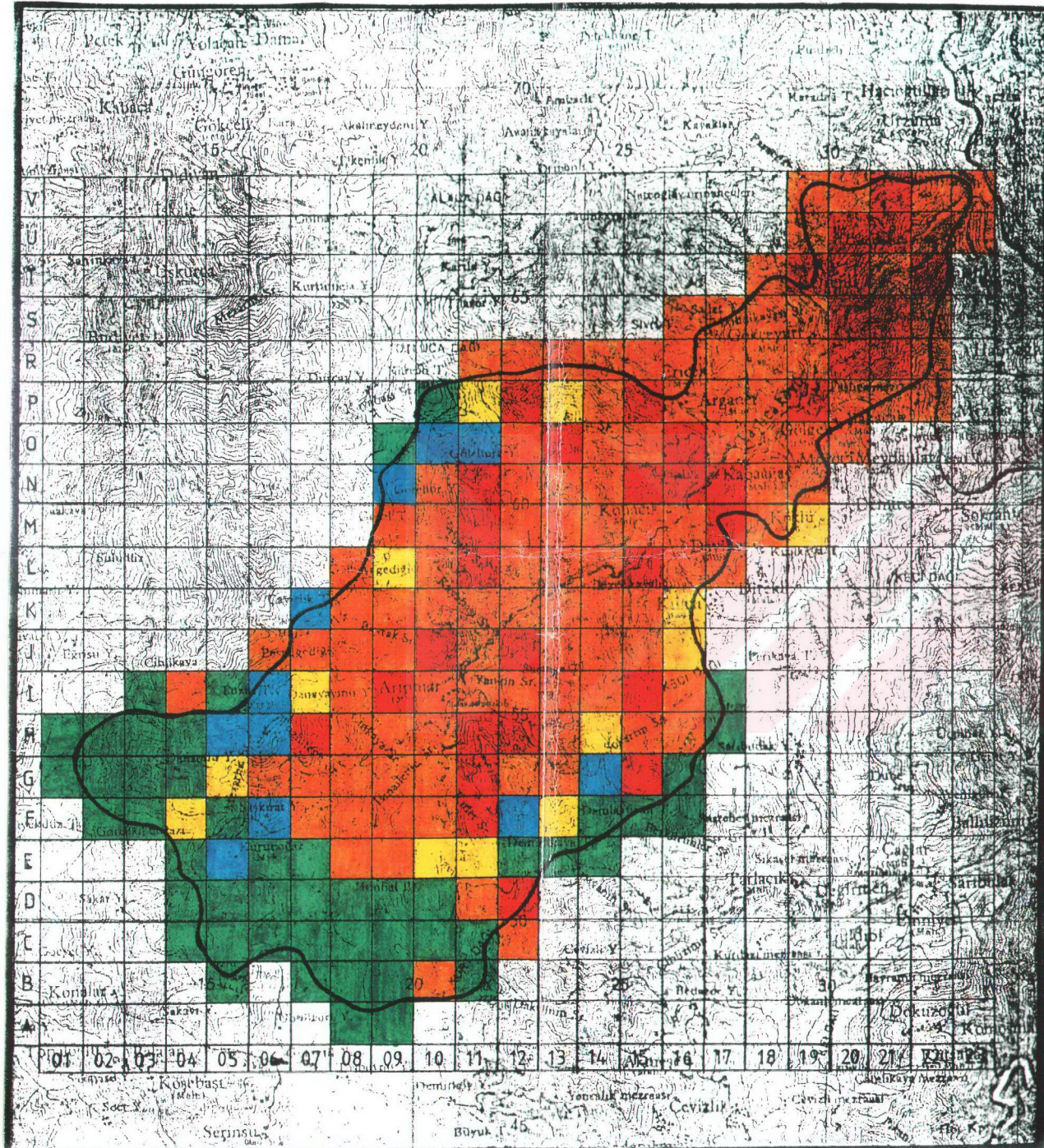
KAYNAK: Özgün Çalışma

ÖLÇEK: 1/100000

HARİTA NO:9

BANU ÇİÇEK SALİHOĞLU Trabzon 1997

HATILA VADISI MILLI PARKI ÖNERİ ZONLAMA-SİRKÜLASYON

Milli Park Sınırı

Zon I (Mutlak Koruma Zonu)

Zon II (Doğal Yaşlı Orman Zonu)

Zon II (Yönetilen Doğal Zon)

Zon III (Gelişim Zonu)

Manzara Seyir Noktaları

Trekking (Doğa Yürüyüşü)Güzengahı

Akarsu

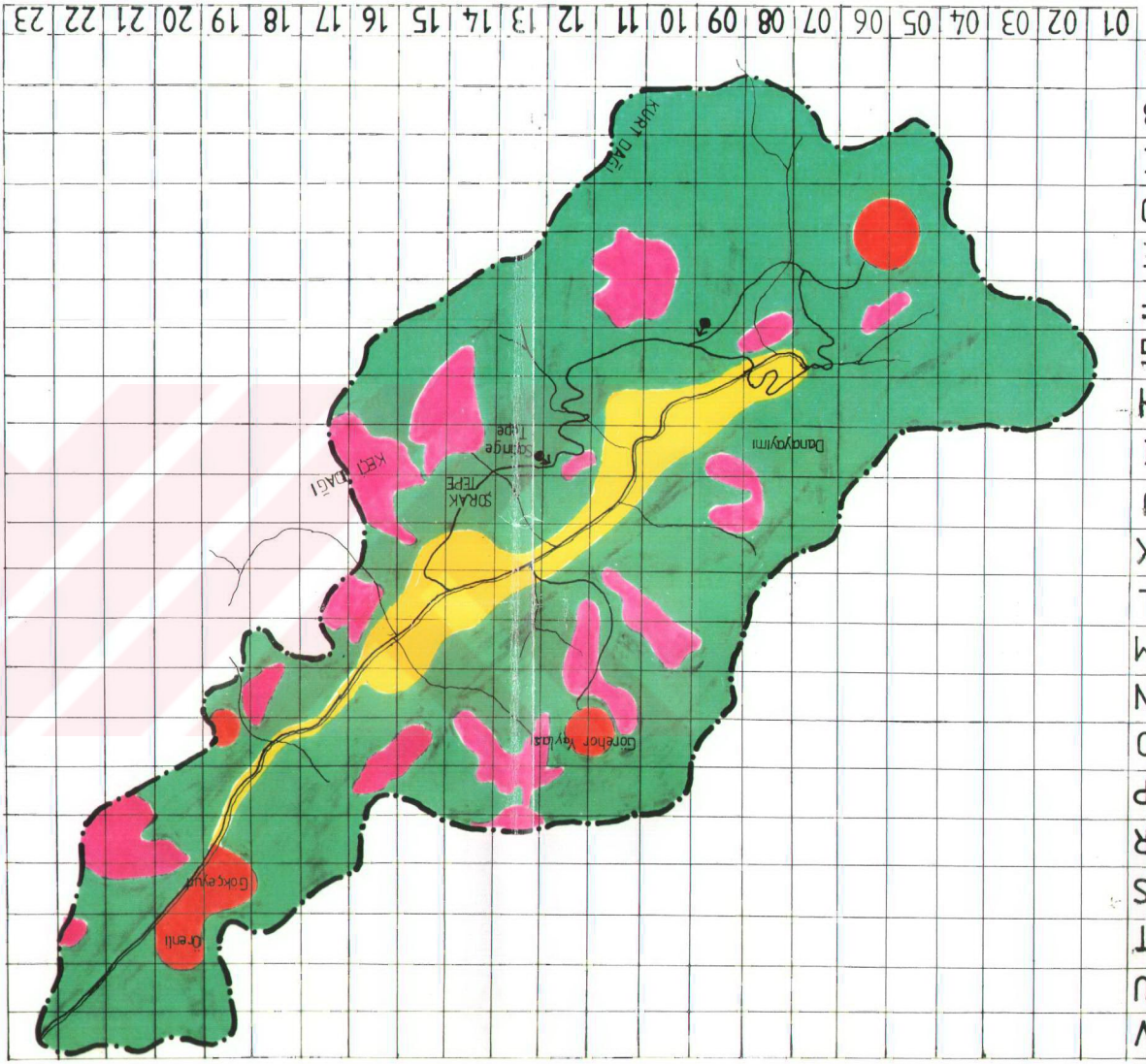

ÖLÇEK : 1/100 000

HARİTA NO:10

BANU Ç. SALİHOĞLU Trabzon 1997

9. ÖZGEÇMİŞ

1972 yılında Balıkesir’de doğdu. İlkokul, Ortaokul ve Lise öğrenimini Trabzon’da bitirdi. 1990 yılında KTÜ Orman Fakültesi Peyzaj Mimarlığı Bölümü’ne girdi. Bu öğrenimi sırasında çok sayıda onur ve yüksek onur alarak 1994 yılında dereceli olarak mezun oldu. Eylül 1994 tarihinde Peyzaj Mimarlığı Bölümü’nde master öğrenimine hak kazandı. Kasım 1994 yılında Kafkas Üniversitesi Artvin Orman Fakültesi’nde Araştırma Görevlisi olarak göreve başladı. 1994 yılı sonunda KTÜ İngilizce Hazırlık kursunu bitirerek bilim derslerini almaya başladı.

Halen Artvin Orman Fakültesi’nde Araştırma Görevlisi olan Banu Ç. Salihoğlu İngilizce bilmektedir.

